

Lovforslag nr. L 165. Fremsat den 18. januar 1990 af miljøministeren (Lone Dybkjær)

Forslag

til

Lov om naturbeskyttelse

Kapitel 1

Formål

§ 1. Loven skal medvirke til at værne landets natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag, i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet.

Stk. 2. Loven tilsigter særligt

- 1) at beskytte naturen med dens indhold af vilde dyr og planter samt deres levesteder og de landskabelige, kulturhistoriske, naturvidenskabelige og undervisningsmæssige værdier,
- 2) at forbedre, genoprette eller tilvejebringe områder, der er af betydning for vilde dyr og planter og for landskabelige og kulturhistoriske interesser, og
- 3) at give befolkningen adgang til at færdes og opholde sig i naturen samt forbedre mulighederne for friluftslivet.

§ 2. Lovens beføjelser skal tillige anvendes med sigte på at forøge skovarealet og bekæmpe sandflugt.

Kapitel 2

Generelle beskyttelsesbestemmelser

Beskyttede naturtyper m.v.

Heder, moser, strandenge, strandsumpe, ferske enge, overdrev m.v.

§ 3. Der må ikke foretages ændring i tilstanden af

- 1) heder,
- 2) moser og lignende,
- 3) strandenge og strandsumpe samt
- 4) ferske enge og overdrev,

når sådanne naturtyper enkeltvis, tilsammen eller i forbindelse med de søer, der er nævnt i stk. 2, er større end 2.500 m² i sammenhængende areal.

Stk. 2. Der må heller ikke foretages ændring i tilstanden af moser og lignende, der er mindre end 2.500 m², når de ligger i forbindelse med en sø eller et vandløb, der efter lov om vandløb er omfattet af reglerne for ferske vande, der er naturlige eller højt målsatte i regionplanen.

Stk. 3. Miljøministeren kan fastsætte regler om, i hvilket omfang gødskning er tilladt på de arealer, som er beskyttet efter stk. 1 og 2, og som hidtil har været gødet.

Sten- og jorddiger

§ 4. Der må ikke foretages ændring i tilstanden af sten- og jorddiger.

Stk. 2. For sten- og jorddiger, der er beskyttet som fortidsminder, gælder alene reglerne om fortidsminder, jf. § 12 og § 13.

Andre bestemmelser

§ 5. Miljøministeren kan fastsætte regler om, at bestemmelserne i § 3, stk. 1 og 2, og § 4, stk. 1, ikke skal gælde for nærmere angivne kategorier af de pågældende naturtyper og sten- og jorddiger.

Stk. 2. Miljøministeren kan fastsætte regler om, at § 3 ikke skal gælde for nærmere angivne arter af anlæg, som kræver tilladelse i henhold til lov om kystbeskyttelse.

§ 6. Miljøministeren kan fastsætte regler, som beskriver og afgrænser de naturtyper og sten- og jorddiger, der er nævnt i § 3, stk. 1 og 2, og § 4, stk. 1, samt om beregning af arealstørrelser for disse.

§ 7. Miljøministeren kan fastsætte regler om registrering af de naturtyper og sten- og jorddiger, der er nævnt i § 3, stk. 1 og 2, og § 4, stk. 1.

Klitfredede arealer

§ 8. Der må ikke foretages ændring i tilstanden af klitfredede arealer. Der må ikke etableres hegn, og arealerne må ikke afgræsses. Der må ikke placeres campingvogne og lignende. Der må heller ikke foretages udstykning, matrikulering eller arealoverførsel, hvorved der fastlægges skel.

Stk. 2. Følgende arealer er klitfredede

- 1) strandbredden langs Skagerak og Vesterhavet i Nordjyllands, Viborg, Ringkøbing og Ribe Amter og strandbredden på Rømø i Sønderjyllands Amt,
- 2) arealer inden for 100 m fra den inderste grænse af de strandbredder, der er nævnt i nr. 1, og
- 3) arealer, der er klitfredede i henhold til den hidtidige lovgivning om sandflugtens bekæmpelse.

Stk. 3. De arealer, der er nævnt i stk. 2, nr. 2 og 3, skal være afmærket på stedet. Klitfredning efter stk. 2, nr. 2, revideres løbende.

Stk. 4. Forbudet i stk. 1 gælder ikke for

- 1) foranstaltninger til dæmpning af sandflugt,
- 2) landbrugsmæssig drift af arealer, der hidtil lovligt har været udnyttet landbrugsmæssigt, og
- 3) havneanlæg og de landarealer, der ved lokalplan er udlagt til havneformål.

Stk. 5. Miljøministeren kan fastsætte regler om, at stk. 1 ikke skal gælde for nærmere angivne arter af anlæg, som kræver tilladelse i henhold til lov om kystbeskyttelse.

Stk. 6. Miljøministeren kan fastsætte regler om anvendelse af de klitfredede arealer og om forbud mod bestemte former for anvendelse.

§ 9. Miljøministeren kan inddrage andre arealer under klitfredning, hvis de ligger inden for 500 meter fra den inderste grænse af de strandbredder, der er nævnt i § 8, stk. 2, nr. 1.

Stk. 2. Miljøministeren kan inddrage andre arealer end dem, der er nævnt i stk. 1 og i § 8, stk. 2, under klitfredning, hvis ejeren fremsætter begæring herom, eller hvis ejeren ikke opfylder påbud efter § 53, stk. 2, om dæmpning af sandflugt eller om begrænsning i brugen af arealerne.

Stk. 3. Miljøministeren kan i særlige tilfælde ophæve klitfredning.

§ 10. Klitfredning tinglyses på ejendommen.

§ 11. Miljøministeren kan for at forebygge sandflugt give påbud om anvendelsen af klitfredede arealer og nedlægge forbud mod visse former for anvendelse.

Stk. 2. Miljøministeren kan nedlægge veje og stier på klitfredede arealer, hvis der er anden fornøden vejadgang til de arealer, nedlæggelsen vedrører.

Stk. 3. Der må ikke gives adgang til nye ejendomme ad veje, der fører over klitfredede arealer.

Fortidsminder

§ 12. Der må ikke foretages ændring i tilstanden af fortidsminder. Der må heller ikke foretages udstykning, matrikulering eller arealoverførsel, der fastlægger skel gennem fortidsminder.

Stk. 2. De typer af fortidsminder, der er omfattet af beskyttelsen efter stk. 1, er optaget i bilaget til loven.

Stk. 3. I bilaget til loven er fastsat, at visse typer af fortidsminder kun er omfattet af forbudet i stk. 1, når ejeren har modtaget en meddelelse fra miljøministeren om deres tilstedeværelse. For fortidsminder under terræn eller under bygninger kan miljøministeren i forbindelse med meddelelsen bestemme, at beskyttelsen efter stk. 1 udstrækkes til ejendomsskellet.

Stk. 4. Miljøministeren oplyser på begæring, hvilke beskyttede fortidsminder der findes på en ejendom, og hvilken udstrækning de har.

Stk. 5. Miljøministeren kan lade en meddelelse efter stk. 3 om tilstedeværelsen af et fortidsminde tinglyse på ejendommen.

§ 13. På fortidsminder, og indenfor en afstand af 2 m fra dem, må der ikke foretages jordbehandling, gødes eller plantes. Der må heller ikke anvendes metaldetektor.

§ 14. Der må ikke foretages ændring i tilstanden af fortidsminder på havbunden, hvis de befinder sig i territorialfarvandet eller på kontinentalsoklen, dog ikke ud over 24 sømil fra de basislinier, hvorfra bredden af det ydre territorialfarvand måles.

Stk. 2. Vrag af skibe, der må antages at være gået tabt for til enhver tid mere end 100 år siden, samt skibsladninger og dele fra sådanne skibsvrag må ikke ændres eller fjernes, hvis de

befinder sig i det område, der er nævnt i stk. 1, i vandløb eller i søer.

Stk. 3. Miljøministeren registrerer fortidsminder og vrug m.v., der er omfattet af stk. 1 eller 2. Fund af sådanne fortidsminder og vrug m.v. skal straks anmeldes til ministeren.

Stk. 4. Miljøministeren kan fastsætte regler om beskyttelse af fortidsminder og vrug m.v., der er omfattet af stk. 1 eller 2. Miljøministeren kan herunder fastsætte, at der ikke må foretages ændring af bundforholdene, optagning af grus eller sand, dumpning eller opfyldning, opankring eller andre foranstaltninger.

Beskyttelseslinier

Strande

§ 15. Der må ikke foretages ændring i tilstanden af strandbredder og af andre kyststrækninger, der ligger indenfor en afstand af 100 m fra begyndelsen af den sammenhængende landvegetation. Der må ikke etableres hegn, placeres campingvogne og lignende. Der må heller ikke foretages udstykning, matrikulering eller arealoverførsel, hvorved der fastlægges skel.

Stk. 2. Forbudet i stk. 1 gælder ikke for

- 1) landbrugsmæssig drift bortset fra tilplantning,
- 2) gentilplantning af skovarealer og beplantning i eksisterende haver,
- 3) sædvanlig hegning på jordbrugsejendomme,
- 4) bestående forsvarsanlæg,
- 5) havneanlæg og de landarealer, der ved lokalplan er udlagt til havneformål,
- 6) kyststrækninger, der er klitfredede, jf. § 8 og § 9, og
- 7) andre områder, der efter den hidtidige lovgivning har været undtaget.

Stk. 3. Miljøministeren kan fastsætte regler om, at stk. 1 ikke skal gælde for nærmere angivne arter af anlæg, der tillige vedrører søterritoret, eller som kræver tilladelse i henhold til lov om kystbeskyttelse.

Søer og åer

§ 16. Der må ikke foretages beplantning eller ændringer i terrænet indenfor en afstand af 150 m fra søer med en vandflade på mindst 3 ha og de vandløb, der er registreret med en beskyttelseslinie i henhold til den tidligere lovgivning.

Stk. 2. I byzone og sommerhusområder må der endvidere ikke inden for de områder, der er

nævnt i stk. 1, placeres bebyggelse, campingvogne og lignende.

- Stk. 3.* Forbudet i stk. 1 og 2 gælder ikke for
- 1) foranstaltninger, der efter lov om vandløb er meddelt påbud om eller tilladelse til,
 - 2) gentilplantning af skovarealer og beplantning i eksisterende haver,
 - 3) bestående forsvarsanlæg,
 - 4) havneanlæg og de landarealer, der ved lokalplan er udlagt til havneformål,
 - 5) driftsbygninger, der er nødvendige for jordbrugs- og fiskerierhvervene, og
 - 6) andre områder, der efter den hidtidige lovgivning har været undtaget.

Skove

§ 17. Der må ikke i byzone og sommerhusområder placeres bebyggelse, campingvogne og lignende inden for en afstand af 300 m fra eksisterende skove. For privatejede skove gælder dette kun, hvis arealet udgør mindst 20 ha sammenhængende skov.

Stk. 2. Forbudet i stk. 1 gælder ikke for

- 1) bestående forsvarsanlæg,
- 2) havneanlæg og de landarealer, der ved lokalplan er udlagt til havneformål,
- 3) driftsbygninger, der er nødvendige for jordbrugs- og fiskerierhvervene, og
- 4) andre områder, der efter den hidtidige lovgivning har været undtaget.

Fortidsminder

§ 18. Der må ikke foretages ændring i tilstanden af arealet inden for 100 m fra fortidsminder, der er beskyttet efter bestemmelserne i § 12. Der må ikke etableres hegn, placeres campingvogne og lignende.

Stk. 2. Forbudet i stk. 1 gælder ikke for

- 1) landbrugsmæssig drift bortset fra tilplantning,
- 2) gentilplantning af skovarealer, der ligger uden for det areal, der er nævnt i § 13, og beplantning i eksisterende haver og
- 3) sædvanlig hegning på jordbrugsejendomme.

Stk. 3. Stk. 1 gælder ikke for de typer af fortidsminder, der er nævnt i kapitel 1, nr. 10, og i kapitel 3 i bilaget til loven.

Kirker

§ 19. Der må ikke i landzone placeres bygninger med en højde over 8,5 m indenfor en afstand af 300 m fra kirker.

Kapitel 3

Anlæg i det åbne land

Offentlige anlæg

§ 20. Offentlige anlæg i det åbne land skal placeres og udformes således, at der i videst muligt omfang tages hensyn til de landskabelige værdier og de øvrige interesser, der er nævnt i § 1.

Stk. 2. Miljøministeren kan fastsætte regler om, at placering og udformning af nærmere angivne kategorier af offentlige anlæg skal godkendes af miljøministeren eller amtsrådet.

Friluftsklamer

§ 21. I det åbne land må der ikke anbringes plakater, afbildninger, fritstående skilte, lysreklamer og andre indretninger i reklame- og propagandaøjemed.

Stk. 2. Forbudet i stk. 1 omfatter ikke

- 1) virksomhedsreklamer, som anbringes i umiddelbar tilknytning til virksomheden, når de ikke virker dominerende i landskabet og ikke er synlige over store afstande,
- 2) trafikpropaganda, der er godkendt af Rådet for større Færdselssikkerhed, og
- 3) plakater, der opsættes i forbindelse med folketingsvalg, valg til kommunale eller andre offentlige råd eller folkeafstemninger.

Stk. 3. Amtsrådet kan tillade, at der anbringes reklamer på idrætsanlæg.

Kapitel 4

Offentlighedens adgang til naturen

Strande

§ 22. Strandbredder og andre kyststrækninger mellem daglig lavvandslinie og den sammenhængende landvegetation er åbne for færdsel til fods, kortvarigt ophold og badning. Adgang sker på eget ansvar. Det er tilladt kortvarigt at have en båd uden motor liggende på strandbredden. I perioden 1. april–30. september skal hunde føres i snor.

Stk. 2. Reglen i stk. 1 omfatter ikke arealer, der inden den 1. januar 1916 er udlagt som have eller inddraget under en erhvervsvirksomhed, der drives på ejendommen. Det samme gælder forsvarsanlæg og havneanlæg.

Stk. 3. Offentlighedens adgang må ikke forhindres eller vanskeliggøres.

Stk. 4. På privatejede strandbredder og kyst-

strækninger må ophold og badning ikke finde sted inden for 50 m fra beboelsesbygninger.

Skove

§ 23. Skove er åbne for færdsel til fods og på cykel samt for kortvarigt ophold, hvis der er lovlig adgang dertil. Det gælder dog ikke for skovarealer, der er afmærket som militære anlæg. Adgang sker på eget ansvar. Hunde skal føres i snor.

Stk. 2. Offentlighedens adgang må ikke forhindres eller vanskeliggøres. Der må ikke opsættes usædvanlige hegn omkring skove.

Stk. 3. Ejeren kan forbyde adgang på dage, hvor der holdes jagt, eller i områder, hvor der foregår intensivt skovningsarbejde.

Stk. 4. Enhver, der færdes i skoven på anden måde end tilladt, har pligt til at oplyse navn og bopæl på forlangende af skovejeren eller dennes repræsentant.

Stk. 5. I privatejede skove må færdsel til fods kun ske på anlagte veje og stier og færdsel på cykel kun på anlagte veje og – cykelstier. Der er kun adgang fra kl. 7 til solnedgang, og ophold må ikke finde sted inden for 150 m fra beboelses- og driftsbygninger. Privatejede skove, der er mindre end 5 ha, er dog kun åbne for offentlighedens adgang efter aftale mellem ejeren og amtsrådet.

Stk. 6. Reglerne i stk. 5 gælder ikke for skove, der ejes af offentlige stiftelser.

Udyrkede arealer

§ 24. Udyrkede arealer er åbne for færdsel til fods og kortvarigt ophold, hvis der er lovlig adgang dertil. Adgang sker på eget ansvar. Hunde skal føres i snor.

Stk. 2. Ejeren kan forbyde adgang på dage, hvor der holdes jagt, eller i områder, hvor der foregår intensivt landbrugsarbejde.

Stk. 3. Til privatejede, udyrkede arealer er der kun adgang fra kl. 7 til solnedgang. Ophold må ikke finde sted inden for 150 m fra beboelses- og driftsbygninger.

Stk. 4. Bestemmelsen i stk. 1, 1. punktum, gælder ikke privatejede arealer, der i deres helhed er forsvarligt hegnede. Bestemmelsen gælder heller ikke de bræmmer langs vandløb og søer, som efter lov om vandløb skal holdes udyrkede, med mindre de grænser op til arealer, der er åbne for offentlighedens adgang.

Klitfredede arealer

§ 25. Klitfredede arealer, jf. § 8 og § 9, er åbne for færdsel til fods og kortvarigt ophold, hvis der er lovlig adgang dertil. Adgang sker på eget ansvar. Hunde skal føres i snor.

Stk. 2. På privatejede, klitfredede arealer må ophold ikke finde sted inden for 50 m fra beboelsesbygninger.

Veje og stier

§ 26. Anlagte veje og stier i det åbne land er åbne for færdsel til fods og på cykel efter regler, der fastsættes af miljøministeren.

Andre bestemmelser

§ 27. Amtsrådet, for statsejede arealer miljøministeren, kan bestemme, at arealer, der er omfattet af §§ 22-26, helt eller delvis lukkes for offentlighedens adgang. Strande og offentligt ejede arealer kan dog kun lukkes, hvis særlige forhold taler derfor.

Stk. 2. Miljøministeren kan forbyde offentlighedens adgang på klitfredede arealer, hvor der er fare for sandflugt.

§ 28. Miljøministeren kan fastsætte regler om offentlighedens adgang til de arealer, der er omfattet af §§ 22-25, herunder regler, der begrænser offentlighedens adgang.

Stk. 2. Miljøministeren kan fastsætte regler, hvorefter offentligheden sikres en videregående adgang til statsejede arealer end nævnt i §§ 22-25. Der kan herunder fastsættes regler om, at videregående adgang betinges af en afgift.

Stk. 3. Miljøministeren kan fastsætte regler om dækning af skader, der opstår som følge af offentlighedens adgang til private skove, udyrkede arealer samt veje og stier.

Sejlads

§ 29. Miljøministeren kan fastsætte regler, hvorefter ikke-erhvervsmæssig sejlads og anden færdsel på søterritoriet forbydes helt eller delvis.

Stk. 2. Miljøministeren kan fastsætte regler om offentlighedens sejlads og anden færdsel på søer, der ejes af staten.

Kapitel 5

Beskyttelse af plante- og dyrearter m.v.

§ 30. Miljøministeren kan fastsætte regler med henblik på at beskytte eller regulere ud-

nyttelsen af vilde dyre- og plantearter, herunder regler om konservering, registrering og mærkning af sådanne arter og dele og produkter af disse. Reglerne kan omfatte både arter, der stammer fra Danmark og fra udlandet.

Stk. 2. Miljøministeren kan bestemme, at den, der udnytter vilde dyre- og plantearter erhvervsmæssigt, skal have autorisation hertil. Miljøministeren kan fastsætte regler for sådanne autorisationsordninger.

Stk. 3. Miljøministeren kan fastsætte regler om kontrol med eller forbud mod indførsel af bestemte arter af vilde dyr, der frembyder risiko for mennesker.

§ 31. Dyr, der ikke findes naturligt vildtlivende i Danmark, må ikke udsættes i naturen uden miljøministerens tilladelse. Dette gælder også for søterritoriet og fiskeriterritoriet, som fastlagt efter lov om Danmarks Riges fiskeriterritorium.

Stk. 2. Miljøministeren kan fastsætte regler om udsætning af bestemte dyr.

Stk. 3. Miljøministeren kan fastsætte regler om, at bestemte planter, som ikke findes naturligt vildtvoksende i Danmark, ikke må udplantes eller sås uden særlig tilladelse.

§ 32. Rørskår i perioden 1. marts-31. oktober må kun ske med tilladelse fra miljøministeren.

Kapitel 6

Fredning

Oversigt

§ 33. Amtsrådet kan til varetagelse af de formål, der er nævnt i § 1, gennemføre fredning af arealer efter reglerne i dette kapitel.

Stk. 2. Amtsrådets beslutning om fredning kan efter reglerne i § 42 indbringes for det Naturklagenævn, der er oprettet i henhold til lov herom. Naturklagenævnets beslutning om erstatning kan indbringes for Taksationskommissionen efter reglerne i § 45.

Stk. 3. Miljøministeren, kommunalbestyrelsen eller Danmarks Naturfredningsforening kan fremsætte forslag til fredning overfor amtsrådet.

Stk. 4. For det tab, som en fredning påfører en ejer, bruger eller indehaver af en anden ret-tighed over en fredet ejendom, ydes der erstatning efter reglerne i § 39.

Indhold

§ 34. En fredning skal indeholde en bestemmelse om formålet med fredningen.

Stk. 2. En fredning kan gå ud på bevaring af den nuværende tilstand eller tilvejebringelse af en bestemt tilstand, der herefter skal bevares.

Stk. 3. En fredning kan indeholde de bestemmelser, herunder de påbud og forbud vedrørende arealernes anvendelse, der skønnes nødvendige, for at fredningsformålet kan opnås.

Stk. 4. En fredning kan bestemme, at en fast ejendom eller en del af en fast ejendom skal afstås til det offentlige.

Stk. 5. En fredning skal angive, i hvilket omfang den træder i stedet for tilladelse m.v. efter reglerne i denne lov eller efter regler i anden lovgivning.

Foreløbigt forbud

§ 35. Miljøministeren eller amtsrådet kan nedlægge forbud mod en anvendelse af en ejendom eller mod, at der retligt eller faktisk etableres forhold, som strider mod en påtænkt fredning.

Stk. 2. Forbudet skal meddeles de berørte lodsejere og tinglyses på de pågældende ejendomme, og der skal foretages offentlig bekendtgørelse herom.

Stk. 3. Forbudet gælder fra offentliggørelsen heraf, og indtil der er foretaget offentlig bekendtgørelse af et forslag til fredning, jf. § 36, dog længst i et år.

Amtsrådets behandling af en fredningssag

§ 36. Før amtsrådet træffer beslutning om gennemførelse af en fredning, herunder om forslag, der er fremsat efter § 33, stk. 3, skal amtsrådet foretage offentlig bekendtgørelse af forslaget, og det skal drøftes på mindst ét offentligt møde.

Stk. 2. Samtidig med offentliggørelsen sender amtsrådet forslaget til lodsejere og brugere m.v., til statslige og kommunale myndigheder, hvis interesser berøres af forslaget, samt til organisationer m.v., som antages at have en væsentlig interesse i forslaget.

Stk. 3. Ved offentliggørelsen og underretningen skal amtsrådet give oplysning om fristen efter § 37 og om reglerne i § 38.

§ 37. Indsigelser mod og ændringsforslag til et forslag til fredning skal fremsættes på det offentlige møde eller indsendes til amtsrådet in-

den en frist, der er fastsat af amtsrådet. Fristen skal være mindst 8 uger fra offentliggørelsen efter § 36, stk. 1.

§ 38. Når der er foretaget offentlig bekendtgørelse efter § 36 af et forslag til fredning, må der ikke foretages noget, der er i strid hermed.

Stk. 2. Ansøgninger om dispensation fra et offentliggjort forslag til fredning behandles efter reglerne i § 49.

Erstatning

§ 39. Amtsrådet fastsætter erstatning til ejere, brugere m.v. for de tab, som fredningen påfører dem. Bortset fra ejere og brugere kan der kun gives erstatning til rettighedshavere, der overfor amtsrådet har stillet krav derom.

Stk. 2. Gennemføres fredningen ikke, kan amtsrådet efter anmodning yde en godtgørelse til ejere, brugere m.v. for tab ved ikke at have kunnet udnytte ejendommen fra forslagens offentliggørelse efter § 36 til beslutningen om, at fredningen ikke skal gennemføres.

Stk. 3. Erstatningsbeløb forrentes fra datoen fra amtsrådets afgørelse, og indtil erstatningen udbetales, med en årlig rente, der er 1 pct. højere end Danmarks Nationalbanks diskonto. Under særlige omstændigheder kan der fastsættes et andet begyndelsestidspunkt for forrentningen.

Amtsrådets afgørelse

§ 40. Efter udløbet af indsigelsesfristen kan amtsrådet ved en fornyet behandling af forslaget træffe afgørelse om fredningen og om erstatningen herfor.

Stk. 2. Umiddelbart efter afgørelsen foretager amtsrådet offentlig bekendtgørelse derom. Amtsrådet sender samtidig afgørelsen til de personer, myndigheder, organisationer m.v., der er nævnt i § 36, stk. 2.

Stk. 3. Amtsrådet lader fredningen tinglyse på de ejendomme, der er omfattet af fredningen.

Stk. 4. Miljøministeren fastsætter regler om amtsrådets behandling af fredningssager.

§ 41. Når der er foretaget offentlig bekendtgørelse efter § 40, stk. 2, skal fredningen overholdes af alle og enhver.

Stk. 2. Hvis amtsrådets afgørelse er en afvisning af at gennemføre fredningen eller begrænser fredningens omfang i forhold til det offentliggjorte forslag, gælder § 38, indtil klagefristen

er udløbet. Påklages afgørelsen, gælder § 38, indtil der er truffet endelig afgørelse om fredningen.

Stk. 3. Hvis der ved fredningen sker afståelse efter § 34, stk. 4, bortfalder alle rettigheder til eller over det afståede, med mindre andet bestemmes i det enkelte tilfælde. Ved afståelse af en del af en ejendom påhviler det den myndighed, som arealet afstås til, at lade det udstykke og afholde de udgifter, der er forbundet dermed.

Klage til Naturklagenævnet

§ 42. Amtsrådets afgørelse om fredningens gennemførelse, om dens indhold og afgrænsning samt om erstatningen kan påklages til Naturklagenævnet.

Stk. 2. Klageberettiget er enhver, som efter § 40, stk. 2, skal underrettes særskilt om afgørelsen. De dele af afgørelsen, der vedrører erstatning eller godtgørelse, kan dog kun påklages af den, der anser sig for berettiget til større erstatning eller godtgørelse, eller en myndighed, der skal udrede en del af erstatningen.

Stk. 3. Reglerne i § 81, stk. 1 og 2, gælder også for klager efter stk. 1.

§ 43. Naturklagenævnet kan ændre amtsrådets afgørelse, uanset hvem der har indbragt afgørelsen, og uanset hvilke krav der er fremført.

Stk. 2. Finder Naturklagenævnet i modsætning til amtsrådet, at en fredning bør gennemføres, kan nævnet bestemme, at amtsrådet skal optage sagen til fornyet behandling.

Stk. 3. I særlige tilfælde kan nævnet undlade at tage stilling til et erstatningskrav og forelægge spørgsmålet for Taksationskommissionen til afgørelse.

§ 44. Naturklagenævnets afgørelse bekendtgøres efter reglerne i § 40, stk. 2.

Stk. 2. Miljøministeren fastsætter regler om nævnets behandling af fredningssager.

Taksation

§ 45. Naturklagenævnets afgørelse af erstatningsspørgsmål kan påklages til Taksationskommissionen af den, hvis erstatningskrav er blevet påkendt, eller af en myndighed, der skal udrede en del af erstatningen. Afgørelse om godtgørelse efter § 39, stk. 2, kan dog ikke påklages.

Stk. 2. Reglerne i § 81, stk. 1 og 2, gælder også ved klage til Taksationskommissionen.

Stk. 3. Uanset de nedlagte påstande, kan Taksationskommissionen tage stilling til ethvert spørgsmål om erstatningen under forudsætning af, at de berørte har haft lejlighed til at udtale sig derom.

Stk. 4. Miljøministeren fastsætter regler om kommissionens behandling af sagerne.

§ 46. Amtsrådet, Naturklagenævnet og Taksationskommissionen kan bestemme, at der skal ydes en erstatningsberettiget en passende godtgørelse for nødvendige udgifter til sagkyndig bistand under fredningssagens behandling. Afgørelse efter 1. pkt. kan ikke påklages.

Naturklagenævnets genoptagelse af sagen

§ 47. I særlige tilfælde kan Naturklagenævnet tage spørgsmålet om fredningens gennemførelse samt om dens indhold og afgrænsning op til fornyet behandling, når Taksationskommissionens afgørelse af erstatningsspørgsmålet foreligger, eller når spørgsmålet er afgjort ved endelig dom, jf. § 82.

Erstatningsfordeling og udbetaling

§ 48. Staten betaler tre fjerdedele af fredningererstatningen. Den sidste fjerdedel betales af amtskommunen.

Stk. 2. Ved fredninger, der hovedsagelig har betydning for en kommune, kan amtsrådet eller Naturklagenævnet bestemme, at kommunen helt eller delvis skal betale den del af fredningererstatningen, som efter stk. 1 påhviler staten.

Stk. 3. Miljøministeriet foranlediger, at tilkendte erstatninger udbetales, og drager omsorg for den delvise refusion efter stk. 1-3. En erstatning kan først kræves udbetalt, når det er endelig afgjort, om fredningen skal gennemføres.

Stk. 4. Når panterrettigheder i det afståede bortfalder, jf. § 41, stk. 3, kan udbetaling af erstatning kun ske til ejeren med panthaverens samtykke. Dette gælder dog ikke, hvor amtsrådet eller Naturklagenævnet skønner, at afståelsen ikke medfører forringelse af pantsikkerheden.

Dispensation

§ 49. Amtsrådet kan gøre undtagelse fra bestemmelser i en fredning, hvis det ikke er i strid med fredningens formål.

Stk. 2. Videregående afvigelser end omhandlet i stk. 1 samt hel eller delvis ophævelse af en

fredning kan kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger.

Stk. 3. Hvis en afvigelse efter stk. 2 medfører en væsentlig værdiforøgelse for en ejendom, kan afgørelsen gøres betinget af, at ejeren indbetaler et bestemt beløb til den myndighed, der har afholdt erstatningsudgiften. Beløbet må ikke være større end værdiforøgelsen eller den tidligere udbetalte erstatning.

Taksationskommissionen

§ 50. Taksationskommissionen nedsættes af miljøministeren og består af 3 medlemmer.

Stk. 2. Formanden og det ene af de andre medlemmer udpeges af miljøministeren. Formanden skal opfylde de almindelige betingelser for at blive landsdommer. Det tredje medlem vælges af vedkommende amtsråd.

Stk. 3. For hvert af medlemmerne udpeges eller vælges en suppleant efter reglerne i stk. 2.

Stk. 4. Samtlige udpegninger og valg gælder for 4 år. Nyvalg i løbet af perioden gælder dog kun indtil denne periodes udløb.

Stk. 5. Miljøministeren fastsætter en forretningsorden for Taksationskommissionen.

Fredninger på søterritoriet m.v.

§ 51. Til varetagelse af de formål, der er nævnt i § 1, kan miljøministeren ved bekendtgørelse gennemføre fredning på søterritoriet og fiskeriterritoriet som fastlagt efter lov om Danmarks Riges fiskeriterritorium.

Kapitel 7

Naturpleje og sandflugtsbekæmpelse

§ 52. Amtskommuner og kommuner, som ejer ikke fredede arealer, der omfattes af bestemmelserne i § 3, § 4, stk. 1, § 12 og § 13, skal pleje disse.

Stk. 2. Amtsrådet kan i særlige tilfælde pleje ikke fredede arealer, der er omfattet af stk. 1, når disse er i privat eje, og når pleje kan ske uden væsentlig gene for ejer og bruger.

Stk. 3. Pleje efter stk. 2 kan kun ske, hvis ejer og bruger i rimelig tid forinden er underrettet herom og om, at ejeren eller brugeren selv kan foretage den nødvendige pleje.

Stk. 4. Miljøministeren kan fastsætte regler om pleje af de arealer, der er nævnt i stk. 1 og 2.

Stk. 5. Miljøministeren kan fastsætte regler om pleje af fredede arealer, herunder om amtsrådets ret til at pleje disse.

§ 53. Miljøministeren iværksætter de foranstaltninger, som er nødvendige for at dæmpe sandflugt på de klitfredede arealer, der er nævnt i § 8 og § 9.

Stk. 2. Miljøministeren kan påbyde ejeren af et areal, der ikke er klitfredet efter § 8 eller § 9, for egen regning at udføre de foranstaltninger, som er nødvendige for at dæmpe sandflugt. Miljøministeren kan påbyde, at ejerens brug af arealet begrænses.

Stk. 3. Såfremt et påbud ikke efterkommes rettidigt, kan miljøministeren umiddelbart lade arbejdet udføre på ejerens regning. Det samme gælder, hvis arbejdet ikke kan afvente gennemførelsen af et påbud.

§ 54. Udgifterne ved dæmningsarbejder på klitfredede arealer afholdes med fem sjettedele af staten og en sjettedel af kommunen. Udgifterne ved dæmningsarbejder på statens arealer afholdes dog alene af staten.

Kapitel 8

Naturforvaltning

Erhvervelse, lån og tilskud m.v.

§ 55. På de årlige finanslove fastsættes en løbsramme, inden for hvilken miljøministeren kan

- 1) erhverve fast ejendom og afholde drifts- og anlægsudgifter på erhvervede ejendomme, bl.a. til tilplantning,
- 2) yde lån til amtskommuner, kommuner eller almennyttige foreninger, stiftelser, institutioner m.v. til erhvervelse af fast ejendom og
- 3) yde lån og tilskud til amtskommuner, kommuner, almennyttige foreninger, stiftelser, institutioner m.v. samt private ejendoms-ejere til bevaring, pleje og genopretning af naturområder og til forbedring af mulighederne for friluftslivet.

Stk. 2. Miljøministeren kan sælge fast ejendom.

Stk. 3. Tilskud efter stk. 1, nr. 3, kan gøres betinget af, at der indgås aftaler om naturbevaring, naturgenopretning og offentlighedens adgang. Sådanne aftaler kan tinglyses på ejendommen. Tinglyste aftaler er bindende for ejere og indehavere af rettigheder over ejendommene, uanset hvornår retten er stiftet.

Stk. 4. Miljøministeren kan erstatte de skader, der måtte opstå som følge af en aftalt offentlig adgang til en privat ejendom.

Stk. 5. Miljøministeren kan fastsætte nærmere regler for administrationen af stk. 1 og 4.

§ 56. Finansministeren fastsætter vilkårene for lån, der ydes efter § 55, stk. 1, nr. 2 og 3.

Stk. 2. Miljøministeren kan efter forhandling med finansministeren modtage gaver til opfyldelse af lovens formål.

Forkøbsret

§ 57. Miljøministeren kan bestemme, at ejendomme i landzone eller sommerhusområder, der er særligt egnede til opfyldelse af lovens formål, pålægges forkøbsret for staten.

Stk. 2. Ejeren af den pågældende ejendom underrettes om forkøbsretten, der tinglyses på ejendommen.

Stk. 3. Forkøbsretten respekterer private forkøbsrettigheder og køberettigheder, der er tinglyst før den 17. november 1988, men går i øvrigt forud for andre rettigheder over ejendommen, uanset hvornår de er stiftet.

§ 58. Forkøbsretten gælder ved enhver erhvervelse af ejendommen eller dele af ejendommen. Forkøbsretten kommer dog ikke til anvendelse,

- 1) når staten, en amtskommune eller en kommune erhverver ejendommen til andre formål end denne lovs,
- 2) når ejendommen erhverves af en person ved arv, ved overtagelse til hensidten i uskiftet bo eller ved deling af fællesbo, eller
- 3) når erhververen er den hidtidige ejers ægtefælle eller er beslægtet eller besvogret med den hidtidige ejer i op- eller nedstigende linie eller i dennes sidelinie så nær som søskende eller deres børn.

§ 59. Reglerne i §§ 21-26 i lov om statens fremskaffelse af jord og udlån til jordbrugsmæssige formål m.m. finder tilsvarende anvendelse, når der er pålagt forkøbsret efter § 57, idet miljøministeren træder i stedet for landbrugsministeren, og Taksationskommissionen, jf. § 50, træder i stedet for vejtaxationsmyndighederne.

Stk. 2. Fristen for at gøre forkøbsretten gældende fastsættes dog til 8 uger i sager i medfør af denne lov.

Ekspropriation

§ 60. Miljøministeren kan ekspropriere fast ejendom, hvis der kan pålægges forkøbsret i

medfør af § 57, når det er af væsentlig betydning at råde over ejendommen for at gennemføre foranstaltninger på grundlag af en planlægning til fremme af lovens formål.

Stk. 2. Ved ekspropriationens gennemførelse finder reglerne i § 39, stk. 1 og 3, § 41, stk. 2, § 42, § 43, stk. 1 og 3, §§ 44-46 og § 48, stk. 4 og 5, tilsvarende anvendelse med de fornødne modifikationer, idet miljøministeren træder i stedet for amtsrådet.

Naturforvaltningsudvalget

§ 61. Miljøministeren nedsætter et udvalg, som er rådgivende for ministeren i sager af større betydning efter § 55, stk. 1 og 2, § 57, stk. 1, og § 60, stk. 1.

Stk. 2. Efter indstilling udpeger miljøministeren et medlem fra Finansministeriet, Landbrugsministeriet, Amtsrådsforeningen i Danmark, Kommunernes Landsforening, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, De danske Landboforeninger, Danske Husmandsforeninger, Tolvmandsforeningerne, Jagtorganisationernes Fællesudvalg, Dansk Skovforening, Dansk Ornitologisk Forening og Danmarks Sportsfiskerforbund.

Stk. 3. Miljøministeren udpeger desuden 2 medlemmer med henholdsvis naturvidenskabelig og kulturhistorisk ekspertise, et medlem, der repræsenterer dansk turisme, samt udvalgets formand og yderligere et antal medlemmer fra Miljøministeriet.

Stk. 4. Miljøministeren fastsætter en forretningsorden for udvalget.

Kapitel 9

Naturovervågning, rådgivning m.m.

§ 62. Miljøministeren overvåger i samarbejde med amtsrådene samt andre berørte offentlige myndigheder og institutioner naturens tilstand.

Stk. 2. Miljøministeren kan fastsætte nærmere regler om, hvorledes overvågningen skal udføres.

§ 63. Miljøministeren forestår rådgivnings-, vejlednings- og informationsvirksomhed om nationale og internationale naturbeskyttelses-spørgsmål over for andre myndigheder og private.

Stk. 2. Miljøministeren kan fastsætte retningslinier for amtsrådenes naturvejledningsarbejde.

§ 64. Miljøministeren kan nedsætte sagkyndige råd til at rådgive myndighederne i spørgsmål indenfor lovens område.

Stk. 2. Amdsrådet nedsætter et råd med repræsentanter for de berørte interesser til at rådgive i spørgsmål vedrørende amtsrådets administration af loven.

Kapitel 10

Administration

Dispensation m.v.

§ 65. Miljøministeren kan i særlige tilfælde gøre undtagelse fra bestemmelserne i § 8, stk. 1, § 11, stk. 3, § 12, stk. 1, § 13 og § 14, stk. 1 og 2.

Stk. 2. Amdsrådet kan i landzone gøre undtagelse fra bestemmelserne i § 16, stk. 1, og § 19.

Stk. 3. Amdsrådet kan i særlige tilfælde gøre undtagelse fra bestemmelserne i § 3, stk. 1 og 2, § 4, stk. 1, § 15, stk. 1, og § 18, stk. 1. Miljøministeren kan bestemme, at amtsrådet skal indhente en udtalelse fra miljøministeren, før amtsrådet træffer afgørelse vedrørende § 18, stk. 1.

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen kan i byzone og sommerhusområder gøre undtagelse fra bestemmelserne i § 16, stk. 1 og 2, og § 17. Den pågældende skovejer skal underrettes, før der træffes afgørelse om undtagelse fra § 17.

§ 66. Betingelser, der knyttes til en tilladelse, er bindende for ejere og indehavere af andre rettigheder over ejendommen uden hensyn til, hvornår retten er stiftet. Myndigheden lader på ansøgerens bekostning betingelser af varig interesse tinglyse på den pågældende ejendom.

Stk. 2. En tilladelse bortfalder, hvis den ikke er udnyttet inden 3 år efter, at den er meddelt, eller ikke har været udnyttet i 3 på hinanden følgende år.

Andre administrative bestemmelser

§ 67. Miljøministeren kan beslutte at overtage amtsrådets eller kommunalbestyrelsens beføjelser efter loven i sager, der berører andre myndigheders lovbestemte opgaver eller har større betydning. Dette gælder dog ikke for gennemførelse af fredninger efter kapitel 6.

Stk. 2. Miljøministeren kan fastsætte regler om amtsrådets administration af § 21, stk. 3, § 27, stk. 1, og § 65, stk. 2 og 3, samt om kommunalbestyrelsens administration af § 65, stk. 4.

§ 68. Miljøministeren kan pålægge amtsråd og kommunalbestyrelser at tilvejebringe oplys-

ninger, herunder kortmateriale, til brug for vurdering af forhold, der er omfattet af loven. Oplysningerne kan forlanges afgivet i en bestemt form.

Stk. 2. Miljøministeren kan udarbejde landsdækkende oversigter over fredningsinteresserne.

§ 69. Det kan i en lokalplan bestemmes, at forbudene i § 3, § 4 og §§ 15-19 ikke skal gælde i det omfang, forholdet er reguleret af lokalplanen.

§ 70. Miljøministeren kan bemyndige en under ministeriet oprettet styrelse eller tilsvarende institution til at udøve de beføjelser, der i denne lov er tillagt ministeren.

Stk. 2. Ministeren kan fastsætte regler om adgangen til at påklage afgørelser, der er truffet i henhold til bemyndigelse efter stk. 1, herunder at afgørelserne ikke skal kunne indbringes for ministeren.

Internationale forpligtelser

§ 71. Regeringen kan indgå overenskomster med fremmede stater om fælles foranstaltninger til opfyldelse af lovens formål eller til varetagelse af naturbeskyttelsesinteresser udenfor landets grænser.

Stk. 2. Miljøministeren fastsætter regler til opfyldelse af internationale overenskomster, der indgås i henhold til stk. 1.

Gebyrer

§ 72. Miljøministeren kan fastsætte regler om gebyrer til dækning af myndighedernes omkostninger ved administration af loven.

Kapitel 11

Tilsyn

§ 73. Amdsrådet påser overholdelsen af denne lov og af de regler, der er udstedt efter loven, samt af fredningsbestemmelser.

Stk. 2. Miljøministeren påser overholdelsen af reglerne i § 8 og § 9 om klitfredning.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen påser i byzone og sommerhusområder overholdelsen af reglerne i § 16 og § 17 om beskyttelseslinier.

Stk. 4. Miljøministeren kan bestemme, at tilsynet udøves af en anden myndighed.

Stk. 5. Tilsynsmyndigheden påser, at påbud og forbud efter denne lov efterkommes, og at vilkår, der er fastsat i tilladelser, overholdes.

Stk. 6. Tilsynsmyndigheden skal foranledige et ulovligt forhold lovliggjort, medmindre forholdet har underordnet betydning.

Stk. 7. Kommunalbestyrelsen skal foretage indberetning til tilsynsmyndigheden, når kommunalbestyrelsen får kendskab til et ulovligt forhold, som ikke omfattes af stk. 3.

Stk. 8. Miljøministeren kan fastsætte regler for udøvelsen af tilsynsvirksomheden.

§ 74. Det påhviler den til enhver tid værende ejer eller bruger af en ejendom at berigtige et ulovligt forhold.

Stk. 2. Tilsynsmyndigheden, jf. § 73, kan for ejerens regning lade et påbud om at berigtige et ulovligt forhold tinglyse på ejendommen. Når forholdet er berigtiget, skal myndigheden lade påbudet aflyse fra tingbogen.

Stk. 3. Når et ved dom meddelt påbud om at berigtige et ulovligt forhold ikke efterkommes rettidigt, og inddrivelse af tvangsbøder ikke kan antages at føre til, at påbudet efterkommes, kan tilsynsmyndigheden foretage det nødvendige til forholdets berigtigelse på den forpligtedes regning.

Stk. 4. Såfremt et ulovligt forhold frembyder fare for opretholdelsen af tilstanden af et område eller for dyr og planter, der er beskyttet i medfør af loven, og et påbud om at berigtige forholdet ikke efterkommes rettidigt, kan tilsynsmyndigheden umiddelbart lade det nødvendige arbejde udføre på den forpligtedes regning. Politiet yder nødvendig bistand hertil.

§ 75. Miljøministeren kan lade fortidsminder istandsætte, hvis det ikke medfører udgift for ejeren og brugeren af ejendommen, jf. dog stk. 2 og 3.

Stk. 2. Beskadiges, ændres eller flyttes et fortidsminde, kan miljøministeren påbyde ejeren og brugeren at genoprette den hidtidige tilstand samt at foretage foranstaltninger, der er nødvendige for at hindre nye beskadigelser. Såfremt et påbud ikke efterkommes rettidigt, kan miljøministeren umiddelbart lade arbejdet udføre på den forpligtedes regning.

Stk. 3. Finder miljøministeren, at en genopretning efter stk. 2 ikke kan udføres forsvarligt af ejer eller bruger, kan ministeren foretage genopretning for ejerens eller brugerens regning.

Stk. 4. Reglerne i stk. 2 og 3 kan ikke anvendes, hvis ejer og bruger godtgør, at beskadigel-

sen ikke skyldes fejl eller forsømmelse hos dem.

§ 76. Myndighederne efter loven eller personer, der af disse myndigheder er bemyndiget hertil, har uden retskendelse adgang til offentlige og private ejendomme for at udøve de beføjelser, der er tillagt dem i medfør af denne lov, herunder for at foretage undersøgelser af betydning for lovens formål. Tilsvarende gælder lokaliteter, der helt eller delvis benyttes erhvervsæssigt. Legitimation skal forevises efter anmodning.

Stk. 2. Politiet yder nødvendig bistand til at udnytte adgangsretten efter stk. 1.

Stk. 3. Ved eftersyn af erhvervsvirksomheder skal indehaveren og beskæftigede personer efter anmodning yde myndighederne fornøden vejledning og hjælp.

§ 77. De opgaver og beføjelser, som loven henlægger til amtsrådet, udøves for Københavns og Frederiksberg kommuners vedkommende af kommunalbestyrelserne.

Kapitel 12

Klage og søgsmål

Klage

§ 78. Amtsrådets og kommunalbestyrelsens afgørelser efter loven eller de regler, der udstedes efter loven, kan påklages efter bestemmelserne i dette kapitel. Afgørelser efter § 21, stk. 3, § 27, stk. 1, og § 73, stk. 6, kan dog ikke påklages. For klager over afgørelser om fredning gælder reglerne i §§ 42-47.

Stk. 2. Miljøministerens afgørelser efter loven, jf. dog § 60, stk. 2, eller regler, der udstedes efter loven, kan ikke påklages til anden administrativ myndighed.

§ 79. Det Naturklagenævn, der er oprettet i henhold til særlig lov herom, afgør klager, der er indgivet af miljøministeren eller indeholder spørgsmål, som efter nævnets vurdering har meget væsentlig interesse i forhold til lovens formål, jf. dog § 42, stk. 1, og § 60, stk. 2. Miljøministeren afgør andre klager.

§ 80. Klageberettiget er:

- 1) adressaten for afgørelsen,
- 2) offentlige myndigheder,
- 3) Danmarks Naturfredningsforening og

4) lokale foreninger og lignende, som har en væsentlig interesse i afgørelsen.

§ 81. Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Stk. 2. Klage indgives skriftligt til den myndighed, der har truffet afgørelsen. Myndigheden videresender klagen til Naturklagenævnet ledsaget af den påklagede afgørelse og det materiale, der er indgået i sagens bedømmelse.

Stk. 3. Tilladelser må ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet. Rettidig klage har opsættende virkning for den påklagede afgørelse, medmindre klagemyndigheden bestemmer andet.

Stk. 4. Miljøministeren kan fastsætte regler om underretning af de klageberettigede.

Søgsmål

§ 82. Søgsmål til prøvelse af afgørelser efter loven eller de regler, der udstedes efter loven, skal være anlagt inden 6 måneder efter, at afgørelsen er meddelt den pågældende. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes fristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Stk. 2. Spørgsmål, der kan prøves af Taksationskommissionen, jf. § 45, kan ikke indbringes for domstolene, før kommissionens afgørelse foreligger.

Stk. 3. Søgsmål om fredninger og ekspropriationer efter denne lov anlægges ved den landsret, under hvilken ejendommen er beliggende.

Kapitel 13

Straf m.v.

Straf og konfiskation

§ 83. Medmindre højere straf er forskyldt efter anden lovgivning, straffes med bøde den, der

- 1) overtræder § 3, stk. 1 og 2, § 4, stk. 1, § 8, stk. 1, § 12, stk. 1, § 13, § 14, stk. 1 og 2, § 15, stk. 1, § 16, stk. 1 og 2, § 17, stk. 1, § 18, stk. 1, § 19, § 21, stk. 1, § 31, stk. 1, § 32, § 38, stk. 1, § 41, stk. 1 og 2, og § 74, stk. 1,
- 2) færdes og opholder sig på anden måde i naturen end tilladt efter reglerne i kapitel 4,
- 3) i strid med reglerne i kapitel 4 forhindrer eller vanskeliggør offentlighedens adgang til naturen,

4) undlader at efterkomme forbud eller påbud udstedt efter § 11, stk. 1, § 27, § 35, stk. 1, § 53, stk. 2, § 73, stk. 6, og § 75, stk. 2,

5) i strid med § 76, stk. 1, modvirker adgangen til en ejendom eller undlader at efterkomme en anmodning efter § 76, stk. 3,

6) undlader at efterkomme forbud eller påbud, der er udstedt efter regler fastsat i medfør af loven,

7) handler i strid med en fredningsbestemmelse, en fredningskendelse, en overenskomst om fredning indgået for fredningsnævn, eller tilsidesætter forskrifter, der er udstedt i medfør heraf,

8) tilsidesætter vilkår, der er fastsat i en tilladelse eller godkendelse efter loven eller efter regler udstedt efter loven.

Stk. 2. Straffen kan stige til hæfte eller fængsel i indtil 1 år, hvis overtrædelser er begået forsætligt eller ved grov uagtsomhed, og hvis der ved overtrædelser er

- 1) voldt skade på de interesser, som loven tilsigter at beskytte, jf. § 1 og § 2, eller fremkaldt fare derfor, eller
- 2) opnået eller tilsigtet en økonomisk fordel for den pågældende selv eller andre, herunder ved besparelser.

Stk. 3. I regler, der udstedes efter loven, kan der fastsættes straf af bøde for overtrædelse af bestemmelser i reglerne. Det kan endvidere fastsættes, at straffen kan stige til hæfte eller fængsel i indtil 1 år under de omstændigheder, der er nævnt i stk. 2.

Stk. 4. For overtrædelser, der begås af aktieselskaber, anpartsselskaber, andelsselskaber eller lignende, kan der pålægges selskabet som sådant bødeansvar. Er overtrædelser begået af en amtskommune, en kommune eller et kommunalt fællesskab, jf. § 60 i lov om kommunernes styrelse, eller af staten, kan der pålægges den pågældende myndighed eller det kommunale fællesskab bødeansvar.

Stk. 5. Sker der ikke konfiskation af udbytte, som er opnået ved overtrædelser, skal der ved udmåling af bøde, herunder tillægsbøde, tages særligt hensyn til størrelsen af en opnået eller tilsigtet økonomisk fordel, jf. stk. 2, nr. 2.

Stk. 6. Er overtrædelser begået med et motordrevet køretøj, og er såvel føreren som køretøjet hjemmehørende i udlandet, kan køretøjet tilbageholdes af politiet, indtil bøder, sagsomkostninger og erstatningsbeløb er betalt, eller der er stillet sikkerhed for betalingen. Er beløbet ikke betalt inden 2 måneder efter sagens en-

delige afgørelse, kan der søges fyldestgørelse i køretøjet.

Stk. 7. Med hensyn til iværksættelse af tilbageholdelse efter stk. 6 finder reglerne i retsplejeloven om beslaglæggelse af ting, der findes at burde konfiskeres, tilsvarende anvendelse. Tilbageholdelse kan kun ske, hvis det findes påkrævet for at sikre betaling af beløbet. Var føreren uberettiget i besiddelse af køretøjet, kan tilbageholdelse ikke ske.

Stk. 8. Reglerne i stk. 6 og 7 finder ikke anvendelse med hensyn til førere, der er hjemmehørende i Finland, Island, Norge eller Sverige.

Stk. 9. Forældelsesfristen for strafansvaret er 5 år for overtrædelse m.v. som omhandlet i stk. 1 og for overtrædelser af bestemmelser i regler udstedt efter loven.

Stk. 10. Sagerne behandles som politisager. Retsmidlerne i retsplejelovens kapitel 73 kan anvendes i samme omfang som i statsadvokatsager.

§ 84. Miljøministeren bestemmer, hvorledes der forholdes med dyr og planter, herunder dele og produkter heraf, der er konfiskeret i forbindelse med overtrædelse af loven eller af regler udstedt efter loven.

§ 85. Hvis vilde dyr eller planter eller produkter heraf er indført i strid med regler, der er udstedt efter § 30, skal udgifter til opbevaring m.v. og til transport af varerne tilbage til oprindelses- eller afsenderlandet efter påkrav fra miljøministeren bæres af den, der har transporteret dem her til landet, eller af den, for hvem varerne er indført, eller som varerne er bestemt for. Det samme gælder, hvis varerne ankommer her til landet, uden at betingelserne for, at der kan meddeles indførselstilladelse efter de regler, der er nævnt i 1. pkt., er opfyldt.

Udpantning

§ 86. Der er udpantningsret for gebyrer efter § 72 og for udgifter, som myndighederne har krav på at få dækket efter § 53, stk. 3, § 66, stk. 1, § 74, stk. 2-4, § 75, stk. 2 og 3, samt § 85.

Kapitel 14

Ikrafttrædelse og overgangsbestemmelser

§ 87. Loven træder i kraft den 1. januar 1991.

Stk. 2. Følgende lovbestemmelser ophæves:

- 1) Lov om naturfredning, jf. lovbekendtgørelse nr. 530 af 10. oktober 1984,

- 2) Lov om sandflugtens bekæmpelse, jf. lovbekendtgørelse nr. 168 af 28. april 1982,
- 3) Lov nr. 339 af 24. maj 1989 om naturforvaltning,
- 4) Lov nr. 595 af 13. november 1940 om stianlæg m.v. i Københavnsegnens grønne områder,
- 5) Lov af 30. januar 1861 angående forbud mod at medtage løse hunde i Jægersborg Dyrehave m.v.

Stk. 3. Bestemmelser om godkendelse af beliggenhedsplan, bygningstegninger, materialer og farvevalg m.m. i de af strandfredningskommissionen tinglyste deklarationer i henhold til § 25, stk. 1, sidste pkt., i bekendtgørelse nr. 194 af 16. juni 1961 af lov om naturfredning ophæves.

§ 88. I lov nr. 383 af 7. juni 1989, skovlov, foretages følgende ændringer:

- 1) I § 4 indsættes som stk. 4:

»*Stk. 4.* Fredskovpligtige arealer kan holdes utilplantede eller i anden særlig drift i det omfang, det bestemmes i en fredning efter lov om naturbeskyttelse.«

- 2) I § 15, stk. 1, 1. pkt., indsættes efter »naturhistoriske«: », kulturhistoriske«.
- 3) I § 17, stk. 3, ændres »naturfredningslovens kapitel V« til: »naturbeskyttelseslovens § 3«.
- 4) I § 41, stk. 2, 2. pkt., ændres »8 medlemmer udnævnes af ministeren efter indstilling fra Landbrugsministeriet, Dansk Skovforening (2 medlemmer), De danske Skovdyrkerforeninger, Hedeselskabet, Danmarks Naturfredningsforening (2 medlemmer), Naturfredningsrådet og Friluftsrådet. 3 medlemmer udnævnes af ministeren som repræsentanter for det skovbrugsvidenskabelige område,« til: »8 medlemmer udnævnes af ministeren efter indstilling fra Landbrugsministeriet, Dansk Skovforening (2 medlemmer), De Danske Skovdyrkerforeninger, Hedeselskabet, Danmarks Naturfredningsforening (2 medlemmer) og Friluftsrådet. 4 medlemmer udnævnes af ministeren som repræsentanter for det skovbrugsvidenskabelige område, det naturvidenskabelige område,«.

§ 89. I lov om frikommuner, jf. lovbekendtgørelse nr. 583 af 31. august 1989, foretages følgende ændringer:

- 1) § 24, stk. 1, nr. 4, affattes således:

»4) om, hvilke myndigheder der træffer afgørelse efter naturbeskyttelseslovens § 21, stk. 3, § 27, stk. 1, og § 65, stk. 2 og 3,«

2) § 24, stk. 4, § 25 og § 26, nr. 1, ophæves.

§ 90. I lov nr. 108 af 5. marts 1988 om kystbeskyttelse foretages følgende ændringer:

1) § 16, stk. 2, nr. 2, affattes således:

»2) til dæmpning af sandflugt.«

2) I § 16, stk. 3, ændres »sandflugtsmyndighederne« til: »miljøministeren«.

3) I § 17, stk. 1, 2. pkt. ændres »almenhedens ret efter naturfredningslovens § 54, stk. 1,« til: »offentlighedens ret efter naturbeskyttelseslovens § 22,«.

4) § 17, stk. 2, 3. pkt., ophæves.

§ 91. I lov om hegn, jf. lovbekendtgørelse nr. 799 af 11. december 1987, ændres i § 19, stk. 4, »formanden for fredningsnævnet og statens tilsynsførende med de private skove eller, hvis sidstnævnte skønnes inhabil, fra en af Landbrugsministeriet udpeget forstlig« til: »lederen af statsskovdistriktet eller, hvis denne skønnes inhabil, fra en af Miljøministeriet udpeget«.

§ 92. Regler, der er udstedt efter de bestemmelser, der er nævnt i § 87, stk. 2, forbliver i kraft, indtil de afløses af regler udstedt efter denne lov. Overtrædelse af reglerne straffes efter de hidtil gældende regler.

Stk. 2. De bekendtgørelser om videnskabelige reservater, der er udstedt i henhold til den hidtidige lovgivning, forbliver i kraft og kan forlænges.

Stk. 3. Frikommuneforsøg, der er godkendt efter de regler, der er nævnt i § 89, forbliver i kraft.

§ 93. Afgørelser efter de regler, der er nævnt i § 87, stk. 2, og § 92, bevarer deres gyldighed, indtil der efter loven, eller regler udstedt efter loven, træffes nye afgørelser. Overtrædelser af afgørelserne straffes efter de hidtil gældende regler.

Stk. 2. Kendelser om begrænsninger i almenhedens færdsel på strandbredden, som er truffet efter § 23, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 194 af 16. juni 1961 af lov om naturfredning, bevarer deres gyldighed, indtil der efter loven, eller regler udstedt efter loven, træffes nye afgørelser.

§ 94. Sager om tilladelser efter lov om naturfredning, jf. lovbekendtgørelse nr. 530 af 10. oktober 1984, der er modtaget af amtsrådet før denne lovs ikrafttræden, færdigbehandles efter de hidtil gældende regler. Dog gælder § 66, stk. 2, også for sådanne tilladelser.

Stk. 2. Den påtaleret, der i tinglyste byggelinie- og fredningsservitutter i henhold til lov nr. 595 af 13. november 1940 om stianlæg m.v. i Københavnsegnens grønne områder tilkommer statslige myndigheder, tilkommer amtsrådet. Det samme gælder de beføjelser, som efter deklARATIONER og overenskomster i henhold til loven tilkommer statslige myndigheder.

Stk. 3. De beføjelser, der tilkommer Naturfredningsrådet i henhold til lovgivningen, fredningskendelser m.v., tilkommer miljøministeren. Miljøministeren kan dog bestemme, at beføjelserne, eller bestemte typer af beføjelser, skal udøves af andre myndigheder eller institutioner, herunder råd nedsat efter § 64, stk. 1.

Stk. 4. De beføjelser, der tilkommer fredningsnævnet i fredningskendelser m.v., tilkommer amtsrådet. De beføjelser, som tilkommer Overfredningsnævnet, tilkommer Naturklagenævnet.

§ 95. Sager, der er indbragt for fredningsnævnet før denne lovs ikrafttræden, færdigbehandles af fredningsnævnet efter de hidtil gældende regler. Det samme gælder sager, der er afgjort af fredningsnævnet før denne lovs ikrafttræden, men som efter dette tidspunkt er påklaget rettidigt til Overfredningsnævnet.

Stk. 2. Sager, der efter denne lovs ikrafttræden afgøres af fredningsnævnet efter stk. 1, 1. pkt, kan i overensstemmelse med de hidtil gældende regler indbringes for Overfredningsnævnet og Taksationskommissionen.

Stk. 3. Sager som nævnt i stk. 1, 1. pkt, der ikke er afgjort af fredningsnævnet inden et år efter denne lovs ikrafttræden, overgår til amtsrådet til behandling efter de regler, der er fastsat i denne lov.

Stk. 4. Miljøministeren kan bestemme, at behandlingen af enkelte af de sager, der er nævnt i stk. 1-3, eller grupper af sådanne sager, skal overgå til amtsrådet eller Naturklagenævnet.

Stk. 5. Miljøministeren kan i øvrigt fastsætte nærmere overgangsregler om fredningssager, herunder om i hvilket omfang lovens regler skal finde anvendelse på fredningssager, der er rejst inden denne lovs ikrafttræden.

F. t. l. om naturbeskyttelse

§ 96. Arealer, der i medfør af § 1, stk. 2, i lov nr. 163 af 11. maj 1935 om tillæg til lov af 29. marts 1867 angående sandflugtens dæmpning m.m. er undtaget fra klitfredning efter de da-

gældende regler, omfattes ikke af reglerne i denne lovs § 8.

§ 97. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Bilag til lov om naturbeskyttelse

Kapitel 1: Følgende fortidsmindetyper er omfattet af beskyttelsen i henhold til lovens § 12, hvis de er synlige i terrænet:

1. Høje, røser.
2. Stengrave, dysser, jættestuer.
3. Skibssætninger.
4. Ubebyggede voldsteder og værfter.
5. Forsvarsanlæg.
6. Ødekirkegårde.
7. Ruiner.
8. Runesten, bautasten.
9. Sten med helleristninger.
10. Kors, milepæle, vildtbanesten og lignende.

Fortidsminder, der er omfattet af kapitel 1, har beskyttelseslinie i henhold til lovens § 18, stk. 1, bortset fra nr. 10. Kors, milepæle, vildtbanesten og lignende.

Kapitel 2: Følgende fortidsmindetyper er kun omfattet af beskyttelsen i henhold til lovens § 12, når ejeren har modtaget meddelelse om deres tilstedeværelse:

1. Mølleanlæg.
2. Dæmninger.
3. Bro- og vejanlæg.
4. Stenvolde, stenrækker.
5. Bebyggede voldsteder og værfter.

6. Helligkilder.
7. Kanaler.
8. Anlæg ved eller i søer, åer og moser.
9. Bopladser.

Fortidsminder, der er omfattet af kapitel 2, har beskyttelseslinie i henhold til lovens § 18, stk. 1.

Kapitel 3: Følgende fortidsmindetyper er kun omfattet af beskyttelsen i henhold til lovens § 12, når ejeren har modtaget meddelelse om deres tilstedeværelse:

1. Fortidsminder omfattet af kapitel 1, som ikke er synlige i terrænet.
2. Sten og træer, hvortil der er knyttet folketro, historisk overlevering eller kulturhistorisk tradition.
3. Krigergrave.
4. Mindesmærker.
5. Sten- og jorddiger.
6. Agerspor.
7. Fangstgruber.
8. Sten- og grenkast.

Fortidsminder, der er omfattet af kapitel 3, har ikke beskyttelseslinie i henhold til lovens § 18, stk. 1, jf. § 18, stk. 3.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

1. Indledning

Det foreliggende lovforslag skal – sammen med de samtidigt fremsatte forslag til lov om miljøbeskyttelse, lov om planlægning, lov om vandløb samt lov om oprettelse af et Naturklagenævn – ses som miljøministerens forslag om at gennemføre en modernisering og styrkelse af de centrale dele af Miljøministeriets lovgivning.

Arbejdet med disse mere grundlæggende ændringer af lovgivningen blev indledt med miljøministerens beslutning i efteråret 1988 om ved en »lovpause« at udsætte en del af de på daværende tidspunkt påtænkte lovinitiativer med henblik på at få en bredere debat om lovgivningen.

Debatten blev indledt i efteråret 1988 med udsendelse til en bred kreds af Miljøministeriets debatoplæg »Enkelt og Effektivt« og »Planlægningsloven – forenkling og modernisering«, som blev fulgt op af regeringens »Landsplanredegørelse 1988«, som også havde karakter af et debatoplæg.

Den efterfølgende debat dannede grundlaget for udarbejdelse af lovudkast, der den 14. juli 1989 blev sendt til høring hos en meget bred kreds af interesseorganisationer, ministerier m.v. Høringsfristen udløb den 1. november 1989.

I grundlaget indgår ligeledes regeringens »afbureaukratiseringsplan« fra december 1988 og Indenrigsministeriets betænkning nr. 1168 af maj 1989 fra udvalget om de kommunale opgavers fordeling og finansiering (»Lotz-III-udvalget«)

Lovforslagene er udarbejdet med et overordnet udgangspunkt i »Brundtlandrapporten« og i regeringens »Handlingsplan for miljø og udvikling« (december 1988) til opfølgning af denne rapport. De allerede indvundne erfaringer fra igangværende frikommuneforsøg indgår ligeledes i lovforslaget.

I forbindelse med lovudkastenes udarbejdelse var der endvidere drøftelser om lovreformens hovedprincipper med nogle af de centrale »brugere« i en særligt nedsat »kontaktgruppe«. I gruppen var oprindeligt følgende organisationer m.v. repræsenteret: Kommunernes Landsforening, Amtsrådsforeningen,

Industrirådet, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, De danske Landboforeninger, Danske Husmandsforeninger, Landsorganisationen i Danmark, Dansk Arbejdsgiverforening samt Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

I høringsperioden intensiveredes drøftelserne i Kontaktgruppen, der blev udvidet med repræsentanter fra henholdsvis Håndværksrådet, Københavns kommune, Frederiksberg kommune samt Det Grønne Kontaktudvalg. Der har ligeledes været ført en række drøftelser med Dansk Skovforening.

Drøftelserne i Kontaktgruppen samt modtagne hørings svar har givet anledning til, at de nu fremsatte lovforslag på flere punkter er ændret i forhold til de til høring udsendte udkast.

Ved dette og de øvrige fremsatte lovforslag samles 21 love i 4 hovedlove, nemlig

- en lov om miljøbeskyttelse
- en lov om naturbeskyttelse
- en lov om planlægning og
- en lov om vandløb.

Hertil kommer en særlig lov om Naturklagenævnet.

Ud over disse lovforslag fremsættes forslag til lov om råstoffer.

- De tværgående formål med lovforslagene er:
- at styrke miljø- og naturhensynenes varetagelse,
 - at forstærke arbejdet med at forebygge miljø- og naturproblemernes opståen og at videreføre decentraliseringen,
 - at bidrage til regeringens samlede afbureaukratiseringsplan, og
 - at frigøre ressourcer og skabe grundlag for omprioriteringer.

Der henvises i denne forbindelse til den samtidig fremsatte redegørelse om miljøreformens mål og hovedprincipper.

Lovforslagene baserer sig i øvrigt på følgende mere tværgående principper:

- Natur- og miljøproblemers opståen skal foregribes ud fra et helhedssyn bl.a. ved en samlet interesseafvejning i den sammenfattende fysiske planlægning.

- Lovgivningen skal bygge på en énsartet myndighedsstruktur med en klar arbejdsdeling mellem stat-amt-kommune.
- Klagesystemet forenkles således, at der kun kan klages én gang. Hovedreglen er, at klagesagerne afgøres af ministeren/styrelsen, mens visse større sager afgøres af et uvildigt klagenævn.

2. Lovforslagets hovedindhold

2.1. Generelt om lovforslaget

Dette lovforslag sammenfatter og forenkler

- lov om naturfredning
- lov om sandflugtsbekæmpelse
- lov om naturforvaltning.

Den hidtidige generelle beskyttelse af vandløb og søer i naturfredningsloven erstattes af bestemmelser herom i forslaget til lov om vandløb.

Der foretages samtidig nødvendige konsekvensændringer i skovloven, lov om kystbeskyttelse, lov om hegn og lov om frikommuner.

På en række punkter er lovforslaget en opfølgning af redegørelsen af 2. marts 1987 til Folketinget om en samlet strategi på marginaljordsområdet og redegørelsen af 2. marts 1987 til Folketingets miljø- og planlægningsudvalg om naturbevaring og friluftsliv m.v. Det gælder navnlig hovedelementerne i forslagene om styrkelse af den nugældende generelle beskyttelse af visse naturtyper og småbiotoper samt mulighederne for at foretage plejeforanstaltninger på de beskyttede arealer, og forslaget om lovfæstelse af naturovervågningen.

Disse elementer var sammen med en række justeringer indeholdt i det forslag til ændring af naturfredningsloven, som blev fremsat af miljøministeren den 18. februar 1988. Lovforslaget bortfaldt imidlertid, da der blev udskrevet valg i april 1988. Om det tidligere fremsatte lovforslag henvises til Folketingstidende 1987-88, sp. 6787 ff og sp. 7833 ff, samt tillæg A, sp. 4177 ff. De elementer, som indgik i det bortfaldne lovforslag, er med visse ændringer medtaget som bestanddele i det foreliggende lovforslag.

Bemærkningerne til lovforslaget er i øvrigt affattet således, at der som udgangspunkt kun foretages en nøjere omtale af de realitetsændringer, der sker i forhold til den hidtidige lovgivning. Det understreges således, at hvor der er tale om uændrede bestemmelser eller kun redaktionelle ændringer, skal bestemmelserne forstås og anvendes i overensstemmelse med hidtidig praksis. Det gælder også i de tilfælde, hvor der skiftes myndighed.

Lovforslagets adgang for ministeren til at udstede supplerende retsfor skrifter o. lign. vil kun blive udnyttet efter forhandling med berørte myndigheder og organisationer.

Lovforslaget er inddelt i følgende kapitler:

- 1) Formål.
- 2) Generelle beskyttelsesbestemmelser.
- 3) Anlæg i det åbne land.
- 4) Offentlighedens adgang til naturen.
- 5) Beskyttelse af plante- og dyrearter m.v.
- 6) Fredning.
- 7) Naturpleje og sandflugtsbekæmpelse.
- 8) Naturforvaltning.
- 9) Naturovervågning, rådgivning m.v.
- 10) Administration.
- 11) Tilsyn.
- 12) Klage og søgsmål.
- 13) Straf m.v.
- 14) Ikrafttrædelse og overgangsbestemmelser.

2.2. Generelle beskyttelsesbestemmelser

Lovforslagets kapitel 2 indeholder generelle beskyttelsesbestemmelser, der indebærer en styrkelse af den nugældende automatiske beskyttelse af naturtyper og småbiotoper.

Hovedreglen i de gældende bestemmelser i naturfredningsloven er, at (de af amtsrådet udpegede og af miljøministeren godkendte) vandløb samt søer over 500 m², moser over 5000 m², heder over 5 ha og strandenge samt strandsumpe over 3 ha er beskyttet af bestemmelserne i naturfredningslovens §§ 43-43 b, således at der ikke må foretages ændringer i tilstanden uden tilladelse fra amtsrådet.

Denne beskyttelsesordning foreslås udvidet, således at den også kommer til at omfatte ferske enge og overdrev.

Med henblik på både at forbedre beskyttelsesordningen og samtidig gøre den mere overskuelig for den enkelte grundejer foreslås en fælles mindstegrænse på 2.500 m² for de arealer, der omfattes af ordningen.

Beskyttelsen af søer og vandløb er ikke medtaget i dette lovforslag, men findes nu i forslaget til lov om vandløb.

Som noget nyt er det i tilknytning til biotopbeskyttelsen foreslået, at der også sker en generel beskyttelse af sten- og jorddiger.

Alle de nævnte bestemmelser er nu formuleret som egentlige forbudsbestemmelser, dog således at amtsrådet kan dispensere i ganske særlige tilfælde, jf. § 65. Dette svarer til, hvorledes det hidtidige tilladelsessystem har været administreret. Den ændrede formulering indebærer således ikke realitetsændringer.

2.3. Sandflugt og klitfredning

Sandflugtsloven, lovekændgørelse nr. 168 af 28. april 1982, er indarbejdet i lovforslaget. Dette indebærer først og fremmest, at der ved administrationen af de bestemmelser, der vedrører klitfredning og

dæmpning af sandflugt, kan varetages også naturfredningsmæssige og landskabelige hensyn, hvilket den gældende lov ikke giver mulighed for.

Sandflugtskommissionerne forslås ikke opretholdt. Deres opgaver vil overgå til Miljøministeriet.

2.4. Fortidsminder

Reglerne om beskyttelse af fortidsminder er helt omskrevet, således at fortidsmindekategorierne nu er optaget i et bilag til loven i stedet for i selve lovteksten. I bilaget, der kun kan ændres ved lov, er angivet

- de kategorier, der er umiddelbart beskyttede,
- de kategorier der først er beskyttet, når ejeren har modtaget meddelelse om deres tilstedeværelse og
- de kategorier, der har 100 m beskyttelseslinie.

I bilaget er medtaget visse »nye« fortidsmindekategorier, svarende til det tidligere fremsatte lovforslag.

Sten- og jorddiger er medtaget som fortidsmindekategori, således at de kulturhistorisk betydningsfulde sten- og jorddiger kan beskyttes på lige fod med andre fortidsminder. Grunden til, at visse sten- og jorddiger, i stedet for den generelle beskyttelse i henhold til § 4, vil blive beskyttet som fortidsminder, er, at disse diger primært har historisk og arkæologisk betydning.

Som en generel styrkelse af beskyttelsen er der endvidere lagt en 2 m bred dyrkningsfri zone omkring alle fortidsminder. Dette modsvarer i eksisterende fredskovpligtige skove af en deregulering, således at den tidligere 5 m zone, hvor der kun måtte genplantes efter dispensation, bortfalder.

Endelig indføres en hjemmel til pleje af privatejede fortidsminder.

Udover afskaffelsen af 5 m zonen i fredskovpligtige skove sker der deregulering ved fjernelse af beskyttelseslinien omkring fortidsminder under jorden og ved, at broer overføres fra automatisk beskyttelse til beskyttelse efter beslutning.

Den gældende 100 m beskyttelseslinie omkring fortidsminder opretholdes. Administrationen af beskyttelseslinien foreslås overført fra fredningsnævne til amtsrådene.

2.5. Beskyttelseslinier

Strandbeskyttelseslinien, fortidsmindebeskyttelseslinien og kirkebyggelinien foreslås opretholdt som selvstændige bestemmelser i lovforslaget. Endvidere opretholdes sø- og åbeskyttelseslinien i landzone, for så vidt angår tilplantning og terrænændringer.

Administrationen af disse beskyttelseslinier foreslås overført fra fredningsnævne til amtsrådene.

I landzone udgår skovbyggelinien og sø- og åbeskyttelsesliniens bestemmelser om byggeri m.v. som

selvstændig regulering i lovforslaget, idet hensynene varetages ved administrationen af landzonebestemmelserne i forslaget til lov om planlægning. I byzone og sommerhusområder foreslås disse beskyttelseslinier opretholdt som selvstændige bestemmelser. Administrationen foreslås overført til kommunalbestyrelserne. Forslaget vil sikre en fortsat varetagelse af beskyttelseshensynene, således at kommunalbestyrelserne har mulighed for at regulere byggeri inden for disse linier, selvom der ikke udarbejdes lokalplan.

2.6. Offentlighedens adgang til naturen

Lovforslagets kapitel 4 viderefører i princippet de gældende regler om almenhedens færdsel og ophold. Der er desuden foreslået visse udvidelser, f.eks. at cykling tillades i private skove, og bemyndigelse for ministeren til at fastsætte regler om adgang til veje og stier i det åbne land.

Amtsrådene får adgang til at tillade lukning af bestemte private skove og udyrkede arealer, ligesom ejerne får mulighed for midlertidigt at forbyde adgang i forbindelse med jagt og intensivt skovnings- eller markarbejde. I de regler, der efter § 26 skal udarbejdes om adgang til veje og stier i det åbne land, vil der blive fastsat tilsvarende bestemmelser.

2.7. Beskyttelse af plante- og dyrearter

Bestemmelserne i kapitel 5 om beskyttelse af plante- og dyrearter svarer indholdsmæssigt til den gældende § 59 og § 60 b i naturfredningsloven med de ændringer, der var indeholdt i lovforslaget fra 1988.

Udover en generel modernisering af bestemmelsernes ordlyd er der foreslået visse ændringer, overvejende med henblik på

- at forbedre mulighederne for kontrollen med bestemmelsernes overholdelse,
- at styrke beskyttelsen af de her i landet fredede dyr og
- at hindre forskellige transaktioner med udenlandske vilde dyr og planter, der er taget illegalt fra naturen i oprindelseslandet.

Som noget nyt er det foreslået, at der kan indføres en autorisationsordning for personer, der erhvervs-mæssigt udnytter vilde dyr og planter, f.eks. ved at indføre disse her til landet.

Det foreslås endvidere, at dyr, der ikke tilhører landets naturlige vildtlevende fauna, ikke må udsættes i naturen uden miljøministerens tilladelse, og at der skabes mulighed for at regulere udsætningen af planter, som ikke hører naturligt hjemme i Danmark. Hensigten hermed er at undgå uheldige ændringer i den vilde flora og fauna.

2.8. Fredninger

Lovforslagets kapitel 6 opretholder fredninger som et særligt styringsmiddel til en varig sikring af de formål, som er omfattet af loven. Forslaget indebærer imidlertid nedlæggelse af fredningsnævne og Overfredningsnævnet, som hidtil har truffet afgørelser i fredningssager. Overfredningsnævnet erstattes dog af det Naturklagenævn af samme karakter, der foreslås oprettet, jf. det særlige lovforslag herom. Kompetencen til at behandle og træffe afgørelser i fredningssager er efter forslaget henlagt til amtsrådene med klageadgang til Naturklagenævnet.

Udover denne ændring foreslås den hidtidige procedure for gennemførelsen af fredninger, så vidt det er muligt, harmoniseret med proceduren for tilvejebringelse af planer, jf. lovforslaget om planlægning.

De indholdsmæssige regler om udløsning af erstatning ved gennemførelse af fredninger er ikke ændret i forhold til naturfredningsloven, og den særlige taksationskommission, der efter naturfredningsloven er klagemyndighed for så vidt angår erstatningsspørgsmålene, opretholdes som klagemyndighed for Naturklagenævnets afgørelser om erstatning.

2.9. Naturpleje

Beskyttelsen af de omfattede naturtyper, sten- og jorddiger samt fortidsminder, kan på længere sigt blive illusorisk, såfremt der ikke foretages plejeforanstaltninger på disse. Derfor foreslås det i kapitel 7, at amtskommunerne i særlige tilfælde får mulighed for at gennemføre plejeforanstaltninger på sådanne arealer, når det kan ske uden væsentlig gene for ejeren og brugeren. Samtidig foreslås en obligatorisk pleje af disse områder, hvis de ejes af amtskommuner eller kommuner, og en tilsvarende regel vil blive gennemført administrativt for statsejede arealer. Der er derimod ikke nogen plejeforpligtelse for private ejere. Endelig får miljøministeren mulighed for at fastsætte regler om pleje af fredede arealer, hvilket navnlig er relevant for de ældre fredninger, der ikke indeholder bestemmelser om pleje.

2.10. Naturforvaltning

Som led i forenklingsbestrebelsene er det fundet hensigtsmæssigt, at også naturforvaltningsloven, lov nr. 339 af 24. maj 1989, jf. Folketingstidende tillæg C, spalte 871 ff, indarbejdes i en samlet naturbeskyttelseslov.

Forslag til lov om naturforvaltning (støtte til naturbevaring, naturgenopretning, statslig skovtilplantning og friluftsliv) fremsattes den 17. november 1988 som forslag nr. L 89, jf. Folketingstidende tillæg A, spalte 2505 ff. Førstebehandlingen fandt sted den 29. november 1988, jf. Folketingstidende 1988/89, spalte

2774 ff. Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg afgav betænkning over lovforslaget den 19. april 1989, (jf. Folketingstidende tillæg B, spalte 1111 ff). Anden behandling af lovforslaget fandt sted den 27. april 1989 (jf. Folketingstidende 1988/89, spalte 9200 ff.). Loven vedtoges ved tredje behandling den 11. maj 1989 (jf. Folketingstidende 1988/89, spalte 9720 ff.).

Kap. 8 i det foreliggende lovforslag, der blandt andet giver hjemmel for ejendoms erhvervelser samt lån og tilskud til naturforvaltningsformål, er i princippet en uændret videreførelse af naturforvaltningsloven. Der er dog foretaget de nødvendige redaktionelle ændringer som følge af, at loven nu indgår i en større helhed. Endvidere er der foretaget enkelte, mere praktisk betonedede ændringer og tilføjelser. Under bemærkningerne til lovforslagets enkelte bestemmelser er der redegjort herfor.

2.11. Fredningsplanlægningen

En række formkrav til den amtskommunale sektorplanlægning blev i 1987 ophævet foranlediget af forslagene i arealudvalgets 1. delbetænkning. Det hidtidige krav om udarbejdelse af fredningsplaner blev erstattet af en forpligtelse for amtskommunerne til at udarbejde planredegørelser på naturfredningsområdet. Der henvises til lov nr. 355 af 13. maj 1987, jf. Folketingstidende 1986-87, sp. 90, 1499 ff, sp. 10139 ff og sp. 10536 ff, Tillæg A, sp 343 og tillæg B, sp. 683.

I betænkningen fra »Lotz-udvalget« er det foreslået, at reglerne om den amtskommunale sektorplanlægning, herunder fredningsplanlægningen, afformaliseres helt. Lovforslaget er udformet i overensstemmelse hermed.

Det betyder ikke, at planlægning inden for naturbeskyttelsesområdet bortfalder. Det forudsættes, at der fortsat – afhængigt af de enkelte amtskommuners behov – foretages den nødvendige kortlægning og planlægning for at sikre varetagelsen af de interesser, der er nævnt i formålsbestemmelserne. Dette har betydning som redskab for lovens administration og som grundlag for den tværgående interesseafvejning i den sammenfattende fysiske planlægning. Endvidere er dette analyse- og planlægningsarbejde af betydning for fredningsindsatsen, naturplejen og naturgenopretningen.

Det følger af Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 857 af 14. december 1988 om ikrafttræden af forskellige bestemmelser i lov om ændring af forskellige miljø- og planlægningslove, der forudsættes opretholdt, jf. lovforslagets § 92, stk. 1, at de fredningsplaner, der efter de hidtidige regler er udarbejdet af amtsrådene men endnu ikke godkendt (»førstegenerationspla-

nerne«), skal færdiggøres og godkendes efter de hidtidige regler.

2.12. Regionale råd.

Det foreslås, at amtsrådene nedsætter regionale »grønne« råd med repræsentanter for de berørte interesser til at rådgive i spørgsmål vedrørende amtsrådets administration af loven. Det forudsættes, at rådene skal sammensættes af såvel natur- som erhvervsinteresser.

2.13. Klage

Det foreslås, at alle afgørelser efter loven kan påklages en gang, bortset fra visse sagstyper, der ikke kan påklages administrativt.

De afgørelser, som kan påklages, vil efter en konkret vurdering blive inddelt i 2 kategorier: 1) sager, der er af væsentlig interesse i forhold til lovens formål, samt alle afgørelser om fredning og om ekspropriation og 2) andre sager. Den første kategori skal ifølge forslaget klagesagsbehandles af Naturklagenævnet, jf. afsnit 2.8. ovenfor. Den anden kategori skal behandles af Miljøministeriet.

Der henvises til de specielle bemærkninger til kapitel 12.

3. Økonomisk administrative bemærkninger

3.1. Indledning

Lovforslaget indebærer, at fredningsnævnene nedlægges. Myndighedsstrukturen i første instans ændres til et énstrengt system med en fordeling af nævnenes opgaver mellem kommunalbestyrelserne, amtsrådene og Miljøministeriet med langt størstedelen af opgaverne henlagt til amtsrådene.

For så vidt angår myndighedsstrukturen i klageinstansen nedlægges Overfredningsnævnet. I stedet oprettes et Naturklagenævn hvortil fredningsafgørelser og store principielle sager (såvel efter denne lov som visse af de andre samtidigt gennemførte love, jf. afsnit 1 ovenfor) kan påklages. Alle øvrige afgørelser efter loven, bortset fra visse nærmere beskrevne sager, der er endelige, kan påklages til miljøministeren.

Herudover nedlægges sandflugtskommissionerne, og deres opgaver overtages af Miljøministeriet som led i det énstrengede myndighedssystem.

Det bemærkes, at der med baggrund i miljøministerens redegørelse om mål og midler i miljøpolitikken nr. 2 og lov om naturforvaltning skønnes at være ca. 900 mio. kr. til rådighed i perioden 1990-95 til aktiviteter inden for naturforvaltningslovens formål. Det nødvendige bevillingsbehov i de enkelte finansår vil blive indarbejdet i de årlige finanslove. På finansloven for 1990 er der således foreløbigt indbudgette-

ret 138,7 mio. kr. til aktiviteter, der vil blive omfattet af lovforslagets kapitel 8. Endvidere bemærkes, at forbruget af bevillingerne til visse typer af projekter, som f.eks. større naturgenopretningsprojekter og skovrejsningsprojekter, vil strække sig over en årrække. Uforbrugte, disponerede bevillinger vil derfor i overensstemmelse med almindelige bevillingsretlige regler blive overført til følgende finansår.

3.2. Statslige udgifter.

3.2.1. Oversigt

Lovforslaget medfører statslige besparelser som følge af forslagene om

- nedlæggelse af fredningsnævnene og Overfredningsnævnet,
- bortfald af opgaver vedrørende ophævelse af beskyttelseslinier og afformalisering af fredningsplanlægningen, og
- bortfald af refusionsordning vedr. udgifter i forbindelse med offentlighedens adgang til strandbredder langs diger.

Lovforslaget medfører yderligere statslige udgifter, især som følge af forslagene om

- miljøministerens overtagelse af dele af Overfredningsnævnets kompetence til at behandle klagesager vedrørende beskyttelseslinier og dispensation fra fredninger,
- udvidelse af den generelle beskyttelsesordning til også at omfatte ferske enge og overdrev samt sten- og jorddiger,
- en tilladelsesordning for udsætning af dyr, der ikke tilhører landets naturlige vildtlevende fauna, og hjemmel til en tilsvarende ordning for planter, og
- udvidelse af den gældende ordning vedr. dækning af brand- og hærværksskader samt tyveri i forbindelse med offentlighedens adgang til private skove til også at omfatte udyrkede arealer samt anlagte veje og stier i det omfang der udarbejdes regler efter forslagets § 26.

3.2.2. Nedlæggelse af fredningsnævnene og Overfredningsnævnet

Forslaget indebærer som nævnt, at fredningsnævnene og Overfredningsnævnet helt nedlægges.

Kompetencen til at gennemføre fredninger samt til at fravige bestemmelserne i gennemførte fredninger i første instans henlægges efter forslaget til amtsrådet. Endvidere henlægges fredningsnævnens kompetence til at fravige bestemmelserne om beskyttelseslinier og om offentlighedens adgang til naturen til amtsrådene. Kompetencen til at fravige bestemmelserne om skovbyggelinien samt å- og søbeskyttelseslinien i byzone og sommerhusområder henlægges dog til kommunalbestyrelsen.

Nedlæggelse af fredningsnævnene og Overfredningsnævnet medfører følgende besparelser i det statslige personale- og udgiftsbehov:

- 9,5 årsværk i Overfredningsnævnet
- 1,7 mio. kr., hovedsagelig honorarer til nævnenes medlemmer.

3.2.3. Udvidelse af de generelle beskyttelsesbestemmelser vedrørende naturtyper og småbiotoper

Der foreslås en styrkelse af den generelle beskyttelse af naturtyper og småbiotoper. Ferske enge og overdrev samt sten- og jorddiger foreslås inddraget under beskyttelsen, ligesom arealgrænserne foreslås nedsat og harmoniseret. Der foreslås ligeledes en adgang for amtskommunerne til at pleje arealer, der er omfattet af den generelle beskyttelsesordning.

Disse ændringer vil sammen med ændringerne af myndighedsstrukturen indebære, at Miljøministeriet løbende skal yde rådgivning og besvare konkrete forespørgsler o.lign.

Som anført ovenfor foreslås sten- og jorddiger omfattet af den generelle beskyttelse af småbiotoper, men således at særligt værdifulde sten- og jorddiger beskyttes som fortidsminder. Miljøministeren foretager en registrering og fortidsmindebeskyttelse af de særligt værdifulde sten- og jorddiger.

Under ét skønnes de ovennævnte arbejdsopgaver at medføre et permanent behov for 1 medarbejder.

3.2.4. Tilladelsesordning for udsætning af dyr

Det foreslås at knytte en tilladelsesordning til udsætning af dyr (bortset fra pattedyr og fugle, der henhører under lov om jagt og vildtforvaltning), der ikke tilhører landets naturlige, vildtlevende fauna. Det foreslås endvidere, at miljøministeren får hjemmel til at udfærdige regler om en tilsvarende tilladelsesordning for udsætning af planter, der ikke tilhører den naturlige vildtlevende flora. I forbindelse med tilladelsesordningen skal der udarbejdes administrative retningslinier samt vejledning og informationsmateriale. Arbejdet hermed og den løbende administration af tilladelsesordningen skønnes at medføre behov for 1,5 medarbejder.

3.2.5. Klagesystemet

Efter forslaget kan alle afgørelser truffet efter loven påklages én gang, bortset fra visse afgørelser, der ikke kan påklages administrativt.

Amtsrådenes afgørelser i sager, der har meget væsentlig interesse i forhold til lovens formål, kan påklages til et særligt klagenævn, jf. forslaget til lov om oprettelse af et Naturklagenævn. Det skønnes, at ca. 35 sager årligt vil blive indbragt for klagenævnet, herunder samtlige klager over afgørelser om gennemfø-

relse af fredninger efter forslaget kapitel 6. Det forudsættes, at Miljøministeriets bistand til klagenævnet vil have stort set samme omfang og karakter som den bistand, der efter den gældende naturfredningslov ydes til Overfredningsnævnet.

Udgifterne til selve klagesagsbehandlingen i det særlige klagenævn er opgjort i forslaget til lov om oprettelse af Naturklagenævn.

Øvrige afgørelser, truffet af amtsrådene eller kommunalbestyrelserne, kan påklages til miljøministeren.

Med udvidelsen af den generelle beskyttelse af naturtyper og småbiotoper til også at omfatte ferske enge, overdrev og sten- og jorddiger samt nedsættelsen af arealgrænserne må der forventes knap en tredobling af det hidtidige antal klager til miljøministeren over amtsrådenes afgørelser, svarende til ca. 225 sager årligt. En sådan stigning i antallet af klagesager medfører et permanent behov for yderligere 3,5 medarbejdere til klagesagsbehandling, inklusive en vis bistand til klagenævnet i de få nævnssager, der forventes at opstå efter disse bestemmelser.

Kommunalbestyrelsernes og amtsrådenes afgørelser vedrørende bygge- og beskyttelseslinier og dispensationer fra fredninger kan påklages til miljøministeren. Disse skønnes at udgøre ca. 125 sager årligt. Behandlingen af disse klagesager skønnes at medføre behov for yderligere 2 medarbejdere.

De foreslåede regler for klage vil således, bortset fra udgifterne til Naturklagenævnet, samlet medføre behov for yderligere 5,5 medarbejdere.

3.2.6. Erstatning for brand- og hærværksskader

Den gældende ordning, hvorefter miljøministeren i henhold til en tekstanmærkning (nr. 52 til § 27) på de årlige finanslove kan yde erstatning for brand- og hærværksskader samt tyveri i forbindelse med offentlighedens adgang til private skove, foreslås i principet lovfæstet og udvidet til også at omfatte skader i forbindelse med offentlighedens adgang til private udyrkede arealer og private anlagte veje og stier i det omfang der udarbejdes regler efter forslaget § 26.

Den gældende ordning omfatter som nævnt de private skove, der dækker 8 pct. af landets areal.

Ved en udvidelse af ordningen vil en stor del af landets landbrugsarealer teoretisk blive berørt af ordningen, men det vil ikke være alle arealer, der vil være af interesse for offentligheden. Det er vanskeligt at skønne over størrelsen af de arealer, der rent faktisk vil blive berørt, men det vil navnlig være den del af landbrugsarealerne, der karakteriseres som marginale jorde, samt nogle bynære arealer og andre særlige arealer.

Det er ligeledes vanskeligt at skønne over skadernes art og omfang, men der må især forventes at blive tale om skræmning og skambidning af dyr, samt tyveri af og hærværk på landbrugsmaskiner og beskadigelse af afgrøder.

Under forudsætning af, at den udvidede ordning baseres på praksis efter til den gældende ordning, skønnes der at blive behov for 1,5 mio. kr. til erstatninger samt 1 årsværk til sagsbehandling.

Såfremt der i stedet indføres en forsikringsordning, der finansieres af staten, skønnes udgifterne hertil at være af nogenlunde samme størrelsesorden, idet det må understreges, at dette skøn ligeledes er behæftet med stor usikkerhed.

3.2.7. Øvrige ændringer

Med den foreslåede »bonusordning« i forhold til lokalplaner bortfalder de hidtidige opgaver vedrørende ophævelse af bygge- og beskyttelseslinier efter bestemmelserne i den gældende naturfredningslov. Endvidere vil visse arbejdsopgaver bortfalde som følge af den foreslåede afformalisering af fredningsplanlægningen. Bortfaldet af disse opgaver indebærer en besparelse på 2 årsværk samt 100.000 kr. iannonceudgifter.

Med de foreslåede bestemmelser i § 22 om offentlighedens adgang til strande, hvori der ikke er medtaget de gældende særlige regler for adgangen til strandbredder langs diger, bortfalder den eksisterende ordning, hvorefter udgifter i forbindelse med offentlighedens adgang til strandbredder langs diger refunderes digebestyrelsen med halvdelen af statskassen og halvdelen af de pågældende amtsråd. Bortfaldet af ordningen medfører en besparelse på 300.000 kr. årligt.

3.2.8. Bekendtgørelser, cirkulærer og information

Lovforslaget indebærer, at der skal udarbejdes bekendtgørelser, cirkulærer og vejledninger om lovens administration. De betydelige ændringer i forhold til gældende lovgivning vil ligeledes gøre det nødvendigt at iværksætte et større informationsarbejde.

Arbejdet med udarbejdelse af bekendtgørelser, cirkulærer og vejledninger samt information skønnes at kunne varetages inden for rammerne af de nuværende ressourcer på området.

3.2.9. Gebyrer

Det foreslås, at miljøministeren kan fastsætte regler om gebyrer til dækning af myndighedernes omkostninger ved administration af loven, herunder ved behandling af sager om tilladelser eller dispensationer og ved behandling af klagesager. Forslaget tilsligter bl.a. en brugerfinansiering af tilladelser og certifikater inden for rammerne af Washington-konventionen om kontrol med den internationale handel med udryddelsestruede vilde dyr og planter, i det omfang dette kan ske under hensyntagen til en eventuel EF-harmonisering af gebyrer på dette område. På nuværende tidspunkt er det ikke muligt nærmere at skønne over, hvad disse gebyrer vil indbringe.

3.2.10. Samlede statslige konsekvenser

De statslige besparelser samt merudgifter som følge af ændringer af myndighedsstrukturen vil først slå fuldt igennem tidligst et år efter lovens ikrafttræden, idet sager, der er rejst ved lovens ikrafttræden, færdigbehandles efter de hidtil gældende regler. I fredningsnævnene og Overfredningsnævnet forudsættes således knap en halvering af personalet, hvis loven som forudsat træder i kraft den 1. januar 1991.

De samlede statslige konsekvenser af lovforslaget, bortset fra de ressourcer, der anvendes til administration af lov om naturforvaltning, som videreføres stort set uændret i forslagets kapitel 8, forventes herefter at være følgende:

Årsværk				
	1991	1992	1993	1994
Overfredningsnævnet	- 4,0	- 9,5	- 9,5	- 9,5
Miljøministeriet i øvrigt	5,0	7,0	7,0	7,0
i alt	1,0	-2,5	-2,5	-2,5

Ved opgørelse af de statslige økonomiske konsekvenser nedenfor er som beregningsgrundlag anvendt 325.000 kr. pr. årsværk.

1.000 kr.				
	1991	1992	1993	1994

Overfredningsnævnet, personaleudgifter	- 1.300	- 3.100	- 3.100	- 3.100
Overfredningsnævnet, honorarer m.v.	- 300	- 700	- 700	- 700
Miljøministeriet, personaleudgifter	1.600	2.300	2.300	2.300
Honorarer	- 400	- 1.000	- 1.000	- 1.000
Tilskud og erstatninger m.v. (netto)	1.100	1.100	1.100	1.100
i alt	700	- 1.400	- 1.400	- 1.400

3.3. Amtskommunale udgifter

3.3.1. Oversigt

Lovforslaget medfører amtskommunale besparelser som følge af forslagene om

- nedlæggelse af fredningsnævnene og Overfredningsnævnet (bortfald af økonomisk og teknisk bistand)
- at sager om fravigelse af den generelle beskyttelse af vandløb og søer alene skal behandles efter forslaget til lov om vandløb.

Lovforslaget medfører øgede amtskommunale udgifter som følge af forslagene om

- amtsrådenes overtagelse af fredningsnævnenes kompetencer
- udvidelse af den generelle beskyttelsesordning til også at omfatte ferske enge, overdrev samt sten- og jorddiger samt nedsættelsen af størrelsesgrænserne for de allerede omfattede naturtyper
- offentlighedens adgang til naturen
- registrering af de naturtyper og småbiotoper, der bliver omfattet af den generelle beskyttelsesordning
- adgang for amtsrådene til at udføre naturpleje på arealer, der omfattes af den generelle beskyttelsesordning og amtsrådenes deltagelse i overvågning af naturens tilstand
- nedsættelse af regionale rådgivende råd.

3.3.2. Sagsbehandling vedrørende fredninger, beskyttelseslinier, friluftsklamer og offentlighedens adgang til naturen

Efter forslaget henlægges fredningsnævnenes kompetence til at gennemføre fredninger til amtsrådene.

Amtsrådene tillægges tillige kompetencen til at tillade fravigelser fra fredninger.

Gennemførelsen af fredninger omfatter ifølge sagens natur samtlige administrative opgaver i forbindelse hermed, såsom offentliggørelse af fredningsforslag, besigtigelser, forhandlinger med lodsejere og andre berørte parter, arealberegninger, korttegning m.v. Herudover skal amtsrådet træffe afgørelse om erstatning i anledning af en fredning.

I forbindelse med gennemførelsen af fredninger efter de hidtil gældende regler har amtsrådene i perio-

den fra 1979 rejst ca. 1/3 af fredningssagerne over for fredningsnævnene. I resten af fredningssagerne har amterne ofte bidraget væsentligt til udformningen af fredningsforslagene og -kendelserne, bl.a. i form af sekretariatsmæssig og teknisk bistand til fredningsnævnene. Amternes bistand til fredningsnævnene har bestået i opmålinger, tekniske undersøgelser m.v., udarbejdelse af kort, areal- og ejerlavsfortegnelse, deltagelse i besigtigelser og forhandlinger med lodsejere og andre myndigheder. Amtsrådene har endvidere afgivet udtalelser til fredningsnævnene og Overfredningsnævnet over sagerne.

Det er endvidere foreslået, at kompetencen til at fravige bestemmelserne om beskyttelseslinier vedr. strande, søer og åer, fortidsminder samt kirker, bortset fra visse sager vedrørende arealer i byzone og sommerhusområder, henlægges til amtsrådene. Endelig skal amtsrådene efter forslaget kunne tillade fravigelse af bestemmelserne om offentlighedens adgang til strande, skove og udyrkede arealer, bortset fra statsejede arealer. Amtsrådene gives herunder mulighed for at tillade lukning af visse arealer. Tilsvarende bestemmelser forudsættes fastsat efter § 26 om adgang til veje og stier i det åbne land.

Amtsrådene har hidtil i disse sager deltaget i besigtigelser og afgivet udtalelser til fredningsnævnene. I øvrigt har amtsrådene meget ofte skullet træffe afgørelser i de tilsvarende konkrete sager efter anden lovgivning, først og fremmest by- og landzoneloven.

Amtsrådsforeningen i Danmark har opgjort, at bistanden til nævnene i 1986 havde et omfang svarende til 20 årsværk med størstedelen af ressourceindsatsen anvendt på sager vedrørende bygge- og beskyttelseslinier. Herudover har amtsrådene ydet økonomisk bistand til fredningsnævnenes drift. Bistanden omfatter honorar til nævnenes sekretærer, befordringsgodtgørelse og diæter til nævnsmedlemmer, kontormedhjælp og kontorhold. Amtsrådsforeningen har opgjort de samlede udgifter hertil til 2,7 mio. kr. i 1986-priser.

Med lovforslaget tilsigtes en forenkling af myndighedsstrukturen og proceduren for bl.a. gennemførelse af fredninger. Med udgangspunkt i, at amtsrådenes bistand til fredningsnævnene i stor udstrækning er ydet vedr. sager, som i forvejen har været til be-

handling i amtsrådene, og i, at bistanden til fredningsnævnene i øvrigt har omfattet en betydelig sagsbehandling, skønnes amtsrådenes merudgifter ved overtagelse af de nævnte opgaver at kunne opvejes af de samlede ressourcer incl. den økonomiske bistand til fredningsnævnene, der hidtil har været anvendt på området. Hertil kommer dog behandlingen af sager vedrørende offentlighedens adgang til naturen, især muligheden for at tillade lukning af visse private arealer, som er et nyt sagsområde. Det er vanskeligt at skønne over det antal sager, disse bestemmelser vil give anledning til. Merudgifterne hertil skønnes at udgøre 1 mio. kr. årligt, idet det samtidig tages i betragtning, at refusionsordningen for digebestyrerens udgifter i forbindelse med offentlighedens adgang til strandbredder langs diger bortfalder. Bortfald af refusionsordningen medfører en årlig besparelse på 0,3 mio. kr.

3.3.3. *Udvidelse af de generelle beskyttelsesbestemmelser vedrørende naturtyper og småbiotoper*

Den foreslåede udvidelse af den generelle beskyttelsesordning for naturtyper og småbiotoper til også at omfatte ferske enge, overdrev samt sten- og jorddiger samt nedsættelsen af størrelsesgrænserne vil kræve øgede personaleressourcer til administrationen i amtskommunerne.

I takt med den successive udvidelse af beskyttelsesordningen, der er sket ved de tidligere revisioner af naturfredningsloven, har der været en stærk stigning i det antal sager om dispensation, amtskommunerne årligt behandler. Det årlige antal sager af denne art, der behandles i amtskommunerne efter hidtidige regler, er nu ca. 1.200.

Imidlertid vil en række sager vedr. beskyttelsen af søer og vandløb bortfalde, idet de kun skal behandles af amtsrådet efter den nye vandløbslov. Antallet af sager af denne karakter har skønsmæssigt udgjort ca. 600 årligt. Der opnås således en besparelse som følge af, at amtsrådenes behandling af disse sager bortfalder. Det forventes, at forslagene til udvidelse af beskyttelsesordningen medfører en væsentlig stigning i det hidtidige sagsantal, antagelig mellem en fordobling og en tredobling. Endvidere forventes sager vedrørende beskyttede sten- og jorddiger at udgøre et betydeligt antal sager.

Ved administrationen af de generelle beskyttelsesbestemmelser har amtskommunerne skullet føre tilsyn med reglernes overholdelse. Den foreslåede udvidelse af beskyttelsesordningen vil medføre behov for en tilsvarende udvidelse af denne tilsynsvirksomhed.

Amtskommunerne har i de senere år i stigende udstrækning foretaget en registrering af de lokaliteter,

som er omfattet af beskyttelsesordningen. Dette er sket bl.a. for at forbedre grundlaget for administrationen af bestemmelserne. Gennem dette arbejde tilvebringes der en dokumentation for de enkelte områders beliggenhed og deres naturfredningsmæssige betydning samt grundlag for amtskommunernes administration og håndhævelse af reglerne. En udvidelse af beskyttelsesordningen vil medføre et behov for, at registreringsarbejdet udstrækkes til de arealer, der inddrages under beskyttelsen. Ligeledes vil der være behov for, at registreringsarbejdet med tiden foretages efter ensartede retningslinier over hele landet, bl.a. med henblik på en senere edb-behandling.

Det må lægges til grund, at der skal foretages en førstegangs registrering, der afspejler forholdene omkring lovens ikrafttræden og en senere løbende vedligeholdende registrering.

Amtskommunerne foretager allerede på indværende tidspunkt amtsdækkende luftfotograferinger, der anvendes ved § 43-registrering samt § 43-administrationen og tillige gør fyldest på en række andre arealorienterede forvaltningsområder. Selve luftfotograferingen kan derfor ikke betragtes som en amtskommunal merudgift som følge af lovforslaget. Derimod bør de merudgifter, der er forbundet med bearbejdningen af luftfotomaterialet, den supplerende markregistrering og udtegningen af kortmateriale over de beskyttede områder betragtes som en følge af lovforslaget.

For naturtypernes vedkommende vil opgaverne bestå i en éngangsudgift til førstegangs registrering samt et løbende årligt beløb til vedligeholdelsen.

For sten- og jorddigerens vedkommende vil der alene være tale om en éngangsudgift, idet der foretages en registrering af de beskyttede diger én gang for alle.

Dette skønnes at medføre en merudgift for amterne på ca. 8,5 mio. kr. årligt de to første år.

Den senere vedligeholdende registrering af naturtyperne skønnes, når der ses bort fra luftfotograferingen, årligt at medføre en merudgift på ca. 3 mio. kr.

3.3.4. *Plejeforanstaltninger*

Det foreslås, at de offentlige myndigheder, der ejer ikke fredede arealer, som er beskyttet af bestemmelserne i § 3, § 4, stk. 1, § 12 og § 13, får pligt til at pleje sådanne arealer, jf. § 52. Bestemmelsen skønnes ikke at medføre øgede økonomiske byrder for de pågældende myndigheder, forudsat at arealerne hidtil har henligget i en rimelig tilstand, eller at ambitionsniveauet ikke lægges for højt. Det bemærkes i den forbindelse, at formålet i første række må være at undgå irreversible skader, og at de offentlige myndigheder, der forvalter arealer, normalt er i besiddelse af et tek-

nisk apparat, som er egnet til at udføre de omhandlede plejeopgaver.

På privatejede arealer, der omfattes af § 3, § 4, stk. 1, § 12 og § 13, foreslås det, at der gives amtskommunerne ret til i særlige tilfælde at gennemføre plejeforanstaltninger, når dette kan ske uden væsentlig gene for ejeren eller brugeren.

Udførelsen af plejeforanstaltninger vil medføre behov for øgede ressourcer til administration samt til udførelse af plejen. Der er knyttet en vis usikkerhed til, hvor store arealer inden for de enkelte plejekrævende naturtyper m.v., der vil blive omfattet af bestemmelse.

Det skønnes imidlertid, at nedenstående arealstørrelser på landsplan vil være omfattet af ordningen:

- Strandenge/strandsumpe, ferske enge og overdrev	180.000 ha
- Heder	70.000 ha
- Moser m.v.	50.000 ha

For langt størstedelen af de arealer, der omfattes af plejebestemmelserne, må der lægges til grund, at arealerne plejes som led i den landbrugsmæssige drift i form af græsning og slæt. Det må i øvrigt påregnes, at plejebeføjelserne kun udnyttes i begrænset omfang, f.eks. for at undgå definitive skadevirkninger på arealer, der er af særlig betydning for plante- og dyrelivet. For andre arealers vedkommende vil det næppe medføre større skader, at de henligger nogle år uden væsentlig plejeindsats.

På de arealer, hvor en plejeindsats er fornøden, vil omkostningerne, der er forbundet med plejen, variere betragteligt. Plejebestemmelserne kan løses gennem afgræsning eller hoslæt på visse engtyper. Omvendt vil en pleje af eksempelvis moser, vandhuller eller heder kræve indsats af såvel mandskab som maskiner til rydning, opgravning og bortkørsel. Omkostningerne kan også variere i forhold til den samlede størrelse af de arealer, der skal plejes. Generelt gælder det, at en førstegangspleje af arealerne typisk vil være væsentligt dyrere end en efterfølgende opfølgende vedligeholdelse.

Med alle disse forbehold har Skov- og Naturstyrelsen og Amtsrådsforeningen på grundlag af nogle typiske plejeopgaver i relation til de nævnte areal typer opstillet gennemsnitspriser for førstegangspleje og efterfølgende vedligeholdelse. Disse priser er:

- for førstegangspleje	kr. 9.000,- pr. ha
- vedligeholdelsespleje	kr. 800,- pr. ha

I ovennævnte priser er indregnet en administrationsandel, hvorom der ligeledes er enighed. Det må skønnes, at de nævnte priser vil være de samme, uanset om opgaven udføres af det offentlige selv, af entreprenører eller af de berørte lodsejere.

Der er nedenfor afsat 18 mio. kr. årligt til pleje af beskyttede områder. Med anvendelse af de nævnte gennemsnitspriser vil der inden for dette beløb kunne foretages en førstegangspleje af ca. 2.000 ha det første år.

Herudover vil der som nævnt i afsnit 3.1 med baggrund i miljøministerens redegørelse om mål og midler i miljøpolitikken nr. 2 og lov om naturforvaltning (indarbejdet i lovforslagets kapitel 8) være beløb til rådighed til naturforvaltningsformål, herunder plejeaktiviteter. Af disse beløb kan der ydes generelle tilskud til amtskommunerne med henblik på deres varetagelse af naturforvaltningsprojekter.

3.3.5. Naturovervågning

Amtskommunerne har hidtil som et naturligt led i det øvrige arbejde på naturfredningsområdet, men i et varieret omfang, gennemført naturovervågningsopgaver.

Det forudsættes i lovforslaget, at amtsrådene indgår i et samarbejde om den fortsatte naturovervågning. Der er imidlertid endnu ikke skabt endelig klarhed over, hvilke opgaver der skal løses af amtsrådene ud over den naturovervågningsindsats, der allerede foretages. Når der er skabt en sådan klarhed, vil spørgsmålet om udfærdigelse af regler herom i medfør af § 62 blive taget op til forhandling. I forbindelse hermed vil spørgsmål om kompensation af eventuelle amtskommunale merudgifter til naturovervågningsopgaver ligeledes blive taget op til særskilt forhandling.

3.3.6. Regionale råd

Efter forslaget pålægges amtsrådene at nedsætte regionale råd med repræsentation af væsentlige natur- og erhvervsorganisationer, der skal rådgive amtsrådene om generelle og principielle spørgsmål vedrørende naturbeskyttelseslovens administration.

Det overlades til det enkelte amtsråd - indenfor de rammer, der følger af bemærkningerne til lovforslagets § 64, stk. 2 - at træffe nærmere bestemmelse om rådets sammensætning, arbejdsopgaver og mødefrekvens, idet ét møde i kvartalet normalt må anses for tilstrækkeligt. Det er endvidere forudsat, at amtsrådene yder sekretariatsbistand til rådene.

Nedsættelsen af regionale råd kan til en vis grad betragtes som en formalisering af gældende praksis, idet amtskommunerne også i dag drøfter generelle og principielle spørgsmål med natur- og erhvervsorganisationerne. På den anden side kan formaliseringen af samarbejdet indebære en mindre forøgelse af ressourceforbruget, som der findes at være ydet kompensation for ved afsættelsen af 1 mio. kr. årligt nedenfor.

3.3.7. Samlede amtskommunale konsekvenser

1.000 kr.				
	1991	1992	1993	1994
Udvidelse af den generelle beskyttelsesordning	11.500	11.500	11.500	11.500
Udvidelse af offentlighedens adgang til naturen	1.000	1.000	1.000	1.000
Naturpleje	18.000	18.000	18.000	18.000
Regionale råd	1.000	1.000	1.000	1.000
Registrering	8.500	8.500	3.000	3.000
I alt	40.000	40.000	34.500	34.500

I overensstemmelse med det udvidede totalbalanceprincip finansieres de amtskommunale merudgifter inden for Miljøministeriets samlede rammer.

3.4. Kommunale udgifter

I medfør af lovforslaget foreslås det, at bl.a. kommunerne som ejere af ikke fredede arealer, der er omfattet af forslaget generelle beskyttelsesbestemmelser, pålægges pligt til at pleje disse arealer.

Plejepligten indebærer, at den ansvarlige myndighed må sikre, at et område ikke varigt skifter karakter. Den kan f.eks. medføre, at selvsåede træer på en hede eller eng med jævne mellemrum må fjernes. Sådanne plejearbejder vil normalt ikke være særligt ressourcekrævende.

På denne baggrund findes den kommunale pligt til at pleje egne arealer ikke at pålægge kommunerne opgaver, der går ud over det, der hidtil har fulgt af kommunernes almindelige forpligtelser som offentlige ejendomsforvaltende myndigheder.

Endvidere henlægges fredningsnævnenes kompetence til at fravige bestemmelserne om skov- samt sø- og åbeskyttelseslinier i byzone og sommerhusområder til kommunalbestyrelserne. Behandling af disse sager skønnes ikke at medføre kommunale merudgifter, idet kommunalbestyrelserne i langt de fleste tilfælde hidtil har skullet træffe afgørelse i de tilsvarende konkrete sager efter anden lovgivning, først og fremmest efter plan- og bygge Lovgivingen.

Lovforslaget skønnes derfor ikke at have økonomiske konsekvenser for kommunerne.

Formålsbestemmelsen afstikker rammerne for de hensyn, som lovligt kan og skal tages ved administrationen af loven.

Stk. 1 er identisk med de tilsvarende bestemmelser i forslag til lov om miljøbeskyttelse, forslag til lov om vandløb og forslag til lov om planlægning. Herved er det markeret, at det overordnede formål med disse love er det samme, og at de udgør en del af en helhed. Bestemmelsen i den gældende lovs § 1, stk. 2, nr. 4, om at bidrage til, at det menneskelige miljø ikke forringes ved forurening, der ikke er gentaget udtrykkeligt i forslaget til formålsbestemmelsen, rummes nu af de brede rammer i stk. 1.

I *stk. 2* er det fremhævet, hvilke formål det er hensigten at varetage med loven.

De hensyn, som her opregnes, er de, som nu varetages efter naturfredningsloven og naturforvaltningsloven.

Eftersom loven også erstatter lov om bekæmpelse af sandflugt, er det i § 2 udtrykkeligt præciseret, at dette hensyn også skal varetages ved loven. Endelig er det i § 2 nævnt, at formålet med loven også er at forøge det statslige skovareal, således som det fremgår af naturforvaltningsloven. Dette vil navnlig kunne ske gennem Miljøministeriets opkøb af arealer med henblik på skovrejsning.

Til kapitel 2

Generelle beskyttelsesbestemmelser

Til §§ 3, 4, 5, 6 og 7

1. Indledning

Naturfredningsloven har siden 1972 rummet bestemmelser, hvorefter visse naturtyper (vandløb, søer m.v.) har været omfattet af en generel beskyttelsesordning, således at en række indgreb, der ændrer om-

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til kapitel 1

Formål

Til §§ 1 og 2

rådernes naturtilstand, ikke må foretages uden forudgående tilladelse fra det pågældende amtsråd.

Med baggrund i en fremadskridende forringelse og reduktion af de udrykede eller ekstensivt udnyttede naturarealer er den generelle beskyttelsesordning ved flere ændringer af naturfredningsloven (1975, 1978 og 1983) successivt blevet udvidet til at omfatte flere naturtyper (moser, heder og strandenge m.v.).

I redegørelsen af 2. marts 1987 til Folketinget om en samlet strategi på marginaljordsområdet peges der på, at bevarelsen af udrykede eller ekstensivt dyrkede arealer vil være et af flere hovedmål for de kommende års strategi. Derfor må de miljømæssige interesseområder, som i dag dyrkes ekstensivt eller henligger i udyrket tilstand, opretholdes og sikres. Det gælder således strandenge, ferske enge, overdrev og andre småbiotoper, og redegørelsen indeholder i denne henseende forslag om, at der fastsættes klare regler om beskyttelse af sådanne arealer, og at der sker en styrkelse af beskyttelsen af søer og vandhuller.

Endvidere er behovet for bevaring af de udrykede og ekstensivt udnyttede arealer blevet understreget i redegørelsen af 2. marts 1987 til Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg om naturbevaring og friluftsliv m.v. og i de øvrige tilkendegivelser i forbindelse med udvalgets behandling af de ovennævnte redegørelser samt i dets beretning af 3. juni 1987 om en samlet strategi på marginaljordsområdet.

Lovforslaget viderefører naturfredningslovens beskyttelsesordning med de ændringer, som følger af de ovenfor nævnte retningslinier. Det bemærkes dog, at beskyttelsen foreslås udvidet til også at gælde sten- og jorddiger, og at beskyttelsen af vandløb og søer nu foreslås hjemlet i reglerne i forslaget til lov om vandløb.

Alt i alt indebærer forslaget en væsentlig styrkelse af beskyttelsen af de tilbageværende egentlige naturområder i Danmark. Samtidig kan det ses som led i en forbedret opfyldelse af de målsætninger m.v., som fremgår af forskellige internationale naturbeskyttelsesinstrumenter, som Danmark har tiltrådt. Det drejer sig specielt om Ramsar-konventionen om beskyttelse af vådområder, Bern-konventionen om beskyttelse af Europas vilde planter og dyr samt naturlige levesteder og EF-direktivet om beskyttelse af vilde fugle. Dispensationsbeføjelserne knyttet til ordningen (jf. afsnit 7) må derfor administreres med væsentlig hensyntagen til disse målsætninger m.v. Ordningen udgør tillige – kombineret med den i forslaget § 67 nævnte beføjelse for miljøministeren til at fastsætte retningslinier for administrationen af bestemmelserne – et grundlag for, at man fra dansk side på administrativt smidig måde kan opfylde yderligere forpligtelser på dette område.

Den selvstændige godkendelse efter naturfredningsloven af etablering af dambrug (herunder udvidelse af bestående dambrug) er ikke opretholdt i lovforslaget. Det skyldes dels, at den naturfredningsmæssige kontrol med ændringer af søer og vandløb, er »flyttet« til lovforslaget om vandløb, dels at den landskabelige kontrol af den slags anlæg (herunder udvidelser og ændringer af dem) kan varetages gennem reglerne i planlægningslovgivningen. Hertil kommer, at de almindelige regler i lovforslagets § 3 om beskyttelse af en række naturtyper, også omfatter dambrugsanlæg, herunder udvidelser og ændringer af disse, f.eks. hvis ændringerne har en landskabelig effekt, jf. formålsbestemmelsen i § 1, idet samtlige de interesser, der er nævnt i § 1, stk. 1, naturligvis kan/ skal tages i betragtning ved lovens administration.

2. Den generelle beskyttelsesordning vedrørende naturtyper

§ 3 opregner de naturtyper, som fremover skal omfattes af den generelle beskyttelsesordning og størrelseskriterierne herfor. Størrelsesgrænsen på 2.500 m² indebærer, at naturområderne som udgangspunkt vil være registreret på Kort- og Matrikelstyrelsens kortværk Danmark 1:25.000, medmindre der er sket ændringer, siden kortværkene blev udarbejdet. Som noget nyt er ferske enge, overdrev og lignende inddraget under beskyttelsen. Endvidere er mosebegræbet ændret for at afklare nogle praktiske afgrænsningsvanskeligheder.

Efter naturfredningsloven kræves der en tilladelse fra amtsrådet, såfremt man ønsker at foretage et indgreb i en af de i §§ 43-43 b nævnte naturtyper. Bestemmelserne foreslås nu udformet som en egentlig forbudsordning, dog med mulighed for dispensation i særlige tilfælde, jf. § 65. Dette svarer til, hvorledes det hidtidige tilladelsessystem har været administreret, især i klagemyndighedens praksis, jf. Skov- og Naturstyrelsens afgørelser i meddelelsesbladet »§ 43 NYT.« Den ændrede formulering indebærer således ikke realitetsændringer i forhold hertil.

I § 3, stk. 1, i forslaget er det bestemt, at tilstanden i de nævnte naturområder ikke må ændres. Hermed er der ikke tilsigtet en egentlig realitetsændring i forhold til de gældende §§ 43-43 b i naturfredningsloven, hvor opdyrkning, tilplantning og anden ændring kun kan ske med tilladelse fra amtsrådet, således som disse regler har været administreret på baggrund af bl.a. forarbejderne til de oprindelige lovbestemmelser, jf. nærmere i afsnit 7.

Sædvanlig vedligeholdelse af bestående dræningsanlæg vil ikke være i strid med bestemmelsen i § 3, stk. 1. I overensstemmelse med praksis efter de hidtil gældende regler vil imidlertid ny dræning, ændringer

i eksisterende dræns placering, herunder nedlægning af drænrør i større udstrækning eller større dybde end hidtil, samt ændringer i eksisterende dræns diameter kræve dispensation. Betingelsen er, at arbejderne medfører ændringer af tilstanden i de beskyttede områder. Hvis dette er tilfældet, kræves der dispensation, hvad enten indgrebet kræver tilladelse efter lovforslaget om vandløb eller ej.

En udtømmende opregning af, hvad der er omfattet af bestemmelsen, er næppe mulig. Eksempelvis vil udsåning af kulturgræsser i en mose, på en hede eller strandeng være en ændring, hvis der ikke hidtil er udsået sådanne græsser. Det afgørende er ikke blot foranstaltningens karakter men navnlig den virkning, den har for området, nemlig om den »ændrer« dette og dermed ændrer naturtilstanden. I princippet er således alle ændringer omfattet. Ændringens væsentlighed er af betydning, når det skal afgøres, om der kan dispenseres. Uanset dette er der dog en nedre grænse for, hvad der kræver dispensation. Foranstaltninger kan være så perifere eller bagatelagtige, at de kan iværksættes uden dispensation. Det er i denne henseende ikke hensigten at ændre den hidtidige praksis på området, således som den bl.a. er beskrevet i de cirkulærer m.v., der er udstedt i forbindelse med reglerne i naturfredningsloven.

Placering af campingvogne er udtrykkeligt forbudt i §§ 8, 15, 17 og 18, der også indeholder bestemmelser om forbud mod ændring af tilstanden på de pågældende lokaliteter. Placering af campingvogne kan være omfattet af forbudet i § 3, idet det her vil kunne være ensbetydende med en ændring af tilstanden, såfremt der er tale om en mere varig opstilling. Det beror derfor på en konkret vurdering, om der kræves en dispensation til at opstille en campingvogn i en af de beskyttede naturtyper. Opstilling af hegn, der ikke kan karakteriseres som sædvanlige landbrugshegn, må derimod i overensstemmelse med hidtidig praksis normalt anses for en ændring af tilstanden, der kræver dispensation.

Det er hensigten at udarbejde et relativt omfattende vejlednings- og cirkulæremateriale til hjælp for amtsrådene for at sikre en forholdsvis ensartet administration på landsplan.

Hvad angår spørgsmålet om definition af de enkelte naturtyper og beregning af disses arealstørrelse henvises til bemærkningerne i punkt 3 og 4.

3. Definition af naturtyperne

3.1. Heder

I Miljøministeriets cirkulære nr. 103 af 27. marts 1984, afsnit 3.2 er heder beskrevet således:

»Begrebet hede i naturfredningslovens forstand er i overensstemmelse med den almindelige forståelse

heraf en udyrket landstrækning med mager jordbund, oftest bevokset med lyng og forskellige andre mindre buskvækster. Plantevæksten spiller således en central rolle.

Hedevegetationen er lavtvoksende med forekomst af dværgbuske. På mange hedearealer udgør buske og træer som eg, birk, bævreasp, gyvel, ene og selvsåede nåletræer et væsentligt element i vegetationen.

De dværgbuske, som især forekommer på danske hedearealer, er følgende: Hedelyng, revling, klokkelyg, tyttebær, blåbær, mosebølle, hede-melbærris, krybepil og arter af planteslægten visse.

I nogle typer af hede udgør græsser, halvgræsser, laver og mosser det dominerende element i plantevæksten, hvor der så stadig er et islet af ovennævnte arter af dværgbuske. Især kan følgende græsarter udgøre det dominerende element i plantevæksten: Bølget bunke, fåresvingel, tandbælg, blåtop, sandskæg og katteskæg.

Her i landet er heden sjældent et stabilt plantesamfund, og græsning, tidvis afbrænding og hugst er ofte en nødvendig forudsætning for, at hedens dværgbuske, græs og lav ikke bliver overvokset og udkonkurreret af buske og træer. Der vil derfor ofte forekomme hedearealer med varierende grader af tilgroning.

En hedemose, der opfylder betingelserne for at kunne karakteriseres som en mose, er formelt ikke omfattet af hedebegrebet, med falder ind under begrebet »moser« i lovens § 43. Såfremt hedemosen ikke kan karakteriseres som en mose, er den derimod omfattet af hedebegrebet. Sondringen mellem heder og moser er dog normalt uden praktisk betydning.« Se herom afsnit 3.2.

Det bemærkes, at der i mange tilfælde er jævne overgange mellem på den ene side visse hedetyper (»græshed«), der er præget af græsser som bølget bunke, fåresvingel, blåtop m.v., og på den anden side overdrev. Disse er særligt i Øst-Danmark mange steder en pendant til den jyske hede, der domineres af hedelyng og andre dværgbuske. Hedelyngen har en begrænset levetid (20-30 år), og mange hedearealer er under tilgroning af selvsåede buske og træer som eg, bævreasp, gyvel, ene og selvsåede nåletræer som bjergfyr. Betydelige hedearealer, der ikke er under regelmæssig naturpleje, har nu således stedvis karakter af mere eller mindre lukket krat. Sondringen mellem hede og overdrev eller hede og krat er dog, under forudsætning af, at det samlede udyrkede naturareal opfylder størrelseskriteriet, normalt uden praktisk betydning. På samme måde har sondringen mellem moser og heder mindre betydning, efter at begge naturtyper er blevet omfattet af § 3, og arealgrænsen nu foreslås at være den samme for disse.

3.2. Moser og lignende

I den hidtidige § 43, stk. 2, er fastsat, at »moser« er omfattet af beskyttelsen. Der har imidlertid været tvivl om afgrænsningen af mosebegrabet. Traditionelt er begrebet defineret ud fra områdernes plantevækst, fugtighedsforhold og jordbund, men det har været usikkert, hvorvidt alle disse tre kriterier skulle opfyldes i det enkelte tilfælde, eller om det var tilstrækkeligt, at kun en eller to af forudsætningerne var til stede. Specielt har tvivlen angået, om det er en nødvendig forudsætning, at der foreligger et tørvelag.

Hensigten med bestemmelsen er navnlig at beskytte det vilde dyre- og planteliv. Det vil derfor være uhensigtsmæssigt at gøre beskyttelsen afhængig af, om der i det konkrete tilfælde foreligger et tørvelag.

For at tydeliggøre, at bestemmelsen også finder anvendelse, selv om ikke alle de ovennævnte kriterier samtidigt er opfyldt, herunder specielt selv om der ikke foreligger noget tørvelag, er ordet »moser« derfor erstattet af »moser og lignende«.

Det bemærkes, at tørvedannelsen i visse mosetyper naturligt er meget begrænset og undertiden næsten fraværende. Dette gælder f.eks. nogle kalkkær og vældmoser.

Der lægges derfor primært vægt på botaniske forhold i definitionen, hvorimod hydrologiske og/eller geologiske kriterier kun forudsættes anvendt, hvis der foreligger tegn på kulturbetingede indgreb, som hindrer en botanisk bedømmelse. Her tænkes f.eks. på nylig opløjning, opfyldning eller anden intensiv jordbearbejdning, hvorved terrænforhold er ændret, eller naturlig vegetation er fjernet. Også afgrænsningen mellem moser og andre naturtyper foretages først og fremmest ud fra botaniske kriterier. Arealer betegnes således som mose, når de naturligt forekommende moseplanter dominerer i forhold til plantearter fra andre naturtyper. Endvidere karakteriseres moser ofte ved et ujævnt overfladerelief.

En landbrugsmæssig udnyttelse, der er så begrænset, at den ikke påvirker den naturlige vegetations-sammensætning væsentligt, udelukker ikke, at området kan betegnes som mose i henhold til naturfredningsloven. Ekstensiv græsning vil således kunne forekomme i moser, som er omfattet af § 3, og en fortsat græsning af denne art kræver derfor ikke dispensation.

Træbevoksede moseområder, hvor vegetationen er opstået naturligt, er omfattet af lovforslagets § 3. Dette gælder også birkekær og pilekrat samt elle- og askesumpe, såfremt den forekommende urtevegetation iøvrigt medfører, at området må betegnes som mose. I sådanne moser må normal forstlig udnyttelse finde sted, mens f.eks. tilplantning kræver dispensation.

Begrebet »moser og lignende« i lovforslagets forstand omfatter således udyrkede eller ekstensivt udnyttede områder præget af en ferskvandspåvirket naturlig eller overvejende naturlig vegetation, som er knyttet til gennemsnitlig høj vandstand, og som ofte har dannet tørv eller anden organisk aflejring. Begrebet er således en fællesbetegnelse for en række vådbundsområder med plantesamfund, der har betegnelsen efter vegetationens sammensætning, f.eks. rørsump, starsump, ellesump, birkekær, pilekrat, eller efter vandtilførslen (højmose, kærmose, vældmose), eller efter andre forhold (f.eks. dyndeng, fugteng). Om et område kaldes mose eller kær har ingen betydning.

Ofte vil det være vanskeligt at trække en præcis grænse mellem moser og andre typer af relativt uforstyrrede og naturligt forekommende plantesamfund som heder, overdrev, strandsump m.v. Derimod vil der som regel være markant synlige vegetations- eller terrænforskelle i forhold til dyrkede arealer, tilplantede skovarealer og terrænskel i form af veje, hegn, diger, grøfter m.v. I mange tilfælde vil mosegrænsen derfor kunne trækkes i forhold til arealer, der er i om drift (under plov), eller vejspor, hegn, diger, ejendomsskel m.v.

En nærmere afgrænsning er imidlertid i de fleste tilfælde uden praktisk betydning, dels fordi de omtalte naturtyper som oftest er omfattet af § 3 med det samme arealmæssige krav, dels fordi en flerhed af de pågældende naturtyper, der sammenlagt udgør 2500 m², vil være omfattet af § 3-beskyttelsen, jf. pkt. 4.

Moser beliggende i sommerhusområder og byzone har – på samme måde som vandløb og søer beliggende i disse områder – hidtil været omfattet af § 43-beskyttelsen, medens dette kun i begrænset omfang har været tilfældet for de øvrige naturtyper. Ved fastsættelsen af de nærmere regler i henhold til §§ 5 og 6 vil denne ordning i videst muligt omfang blive søgt opretholdt, og det vil således i denne henseende fortsat kunne være nødvendigt nærmere at afgøre, om et givet område må karakteriseres som en mose i modsætning til f.eks. en hede.

3.3. Strandenge

I Miljøministeriets cirkulære nr. 103 af 27. marts 1984 er strandenge beskrevet således i afsnit 3.3:

»Begrebet strandenge i naturfredningslovens forstand omfatter - i overensstemmelse med den almindelige forståelse heraf – engstrækninger ved kysten. De afgørende kriterier er således plantevæksten samt områdets landskabelige karakter og beliggenhed.

Strandenge er relativt flade, lavtliggende og kystnære arealer med en naturlig vegetation bestående af

F. t. l. om naturbeskyttelse

græsser, halvgræsser og urter, som danner en mere eller mindre sammenhængende grønsvær.

Strandengsflader brydes ofte af lavninger og naturlige render (f.eks. loer) og ældre strandvoldsrygge. Strandenge beliggende ud til kysten vil undertiden kunne blive overskyllede af havet. Overskyllshyppigheden og -perioden varierer meget. Her i landet ligger den normalt mellem 10 dage pr. år og 1 dag pr. 10 år.

Strandengene strækker sig fra kysten og ind i landet. I de dele, der ligger nærmest vandet, domineres plantevæksten af en eller flere salttålende plantearter såsom kveller, vadegræs, annelgræs, harril, strandtrøst, strandasters, strandvejbred, jordbærkløver og engelskgræs m.fl. Disse plantearter aftager gradvis ind mod de lidt højere liggende, mindre saltpåvirkede dele af strandengen.

Ind mod land afgrænses strandengen hyppigt af et terrænskel i form af en niveauændring, hegn, skelgrøft, vej eller andet, som danner grænse for engen med dens nuværende eller tidligere udnyttelse som græsningsareal.

I inddigede områder kan der undertiden fortsat eksistere strandenge med salttålende planter, alt afhængig af særlig jordbund og vandbevægelse.

Strandengsbegrebet i naturfredningsloven omfatter således en række varierende naturtyper, der har forskellige betegnelser efter den måde, hvorpå de er opstået, og graden af saltpåvirkning. Områderne kan blandt andet betegnes som marsk, marskeng, sylteng, strandeng, strandoverdrev eller strandfællede.

I de fleste strandenge er den lave plantevækst resultatet af landbrugsræssig udnyttelse i form af græsning og høslæt. Ved ophør af græsning eller høslæt kan ske en tilgroning med de mere højt voksende sumpplanter, og strandengen overgår da til at blive en strandsump.«

Denne begrebsfastlæggelse, der – på samme måde som definitionen af moser – bygger på bemærkningerne til 1978-loven, og som i praksis har medført, bl.a. at visse af de inddæmmede arealer på Amager er blevet anset som omfattet af § 43 b, gælder således fortsat.

3.4. Strandsumpe

Begrebet strandsumpe skal forstås som hidtil. Der henvises herved til Miljøministeriets cirkulære nr. 103 af 27. marts 1984 afsnit 3.3, hvor standsumpe er beskrevet således:

»Strandsumpe er kystbeliggende områder, hvis vegetation er domineret af store sumpplanter som tagrør, strandkogleaks, blågrøn kogleaks og enkelte andre arter. Strandsumpe forekommer ofte på de mest

fugtige og eventuelt permanent vanddækkede dele af beskyttede kyststrækninger.«

Begrebet strandsumpe i § 43 b er forskelligt fra begrebet moser i § 43. Sondringen mellem de to begreber vil imidlertid i praksis kun have mindre betydning. Hvor sondringen har betydning, må den foretages på grundlag af områdernes beliggenhed henholdsvis ved kysten eller inde i landet, og i tvivlstilfælde ud fra dominansen af salttålende planter som strandkogleaks, blågrøn kogleaks, strandasters m.fl. i strandsumpene.

3.5. Ferske enge og overdrev

3.5.1. Indledning

Disse arealer omfatter fugtige, ferske enge samt tørre enge, ofte kaldet overdrev. Under betegnelsen overdrev falder også græsbevoksede kystskrænter.

På enge og overdrev kan der ofte forekomme mere eller mindre udbredte bevoksninger med krat og anden træagtig vegetation. Sådanne bevoksninger vil også være beskyttet af bestemmelsen, og det vil derfor kræve dispensation, såfremt man ønsker at rydde et sådant krat.

Udformningen af de gældende §§ 43-43 b og forslaget § 3 forudsætter, at benyttelsen af de beskyttede arealer kan fortsætte som hidtil. Dette indebærer bl.a., at nogle ferske enge, såkaldte »kulturenge«, som regelmæssigt er blevet omlagt navnlig for at sikre bedre græsningsmuligheder, kan omlægges med samme tidsinterval som hidtil. Ved omlæg forstås normalt pløjning og efterfølgende jordbehandling, hvorefter området tilsås med den samme eller en ny afgrøde. Hvis det i forbindelse med omlæg af et bestemt engereale inden for de senere år har været praksis i et år at høste en anden afgrøde – typisk korn – på det pågældende areal, vil denne praksis også kunne fortsætte ifølge lovforslaget, i overensstemmelse med princippet om, at lovforslaget ikke tilsigter ændringer i den hidtidige anvendelse af de beskyttede områder, når denne iøvrigt ikke er i modstrid med ønsket om at bevare den pågældende naturtype som sådan.

Dyrkning af korn og andre sædskifteafgrøder på enge i større omfang end hidtil vil kræve dispensation. Det samme gælder, såfremt man ønsker at omlægge eller på anden måde foretage jordbearbejdning i ferske enge, som ikke hidtil har været regelmæssigt omlagt, hvorved normalt forstås inden for de sidste 7–10 år.

3.5.2. Ferske enge

Ferske enge skabes ved menneskets påvirkning. Enge kan således være dannet ved slåning eller græsning af naturlige kærsumfund eller ved fældning af

elle-, aske-, birk- eller pil-dominerede sumpskove med efterfølgende slåning eller græsning.

Engens plantesamfund afviger delvis fra de oprindelige kærsmfund. Ved slåning og/eller græsning forhindres træer og buske i at indvandre, ligesom græsser og planter, der kan tåle kulturpåvirkningen, får øgede konkurrencemæssige fordele frem for de øvrige arter. Dette bevirker, at det oprindelige kærsmfund ændres til at indeholde en større del af plantearter, der tåler afslåning og nedbidning, samt arter, der på anden måde begunstiges af påvirkningen. Af sådanne artsgrupper kan nævnes lave, lyskrævende planter samt én- og toårige urter, hvis spiring begunstiges af kreaturerne optrampning af jordbunden eller regelmæssig slåning. Engene er derfor generelt artsrige og indeholder en række sjældnere og fåtallige plante- og dyrearter.

Enge på forholdsvis god jordbonitet (rigkær) kan eksempelvis have en vegetation af lavere urter som trævlekrone, engkabbeleje, engblomme, vinget perikon samt maj-gøgeurt og andre orchideer m.v. Er græsning eller høslæt forholdsvis ekstensiv eller op-hørende, kan disse engtyper være under tilgroning med højere planter som f.eks. lådden dueurt, stor nælde, tagrør, almindelig mjøduert, kær-star, almindelig fredløs, angelik og kærtidsel m.fl. Denne vegetation kan over nogle år udvikle sig til krat og sumpskov.

De ferske enge udgør i dag en økologisk set meget betydende biotoptype. Deres lysåbne samfund rummer et bredt register af specielle plantearter samt bestande af fugle (vibe, bekkasin, engpiber, bynkefugl m.fl.), pattedyr og insekter, hvoraf flere er truede, ikke blot nationalt, men også internationalt. Endelig har de enge, der ligger direkte langs vandløb og søer, en særlig betydning som bufferzone, der medvirker til at reducere udsivningen af næringsalte (og pesticider) til vandområderne.

De ferske enge er gennem de sidste årtier på landsplan blevet stærkt reduceret, primært som følge af afvanding og detaildræning, hvorved arealerne er blevet inddraget i den landbrugsmæssige omdrift og udnyttet til kornavl, kulturgræsmarker, raps m.v. Side-løbende er der også i de senere år sket en opgivelse af den traditionelle udnyttelse af mange engarealer til høslæt og græsning, hvorefter arealerne gradvist over nogle (5–15) år gror til med tagrør, krat, sumpskov m.v.

Engene kan således ved naturlig tilgroning af fugtigere bund udvikle sig tilbage mod mose, rørsump og krat eller sumpskov og på de mere tørre dele mod mere eller mindre tilgroede overdrev og græsfølede. Overgangen mellem engen og sådanne relativt uforstyrrede plantesamfund kan ofte erkendes ved hegn

og skel, men er i andre tilfælde jævn og glidende samt vanskelig at lokalisere præcist i terrænet. Da de nævnte naturtyper imidlertid også – under forudsætning af at størrelseskriteriet er opfyldt – omfattes af bestemmelserne i loven, er disse grænsedragninger i det store og hele af mindre betydning administrativt set.

3.5.3. Overdrev

I den oprindelige betydning var overdrevet den del af en landsbys jorder, der som »udmark« lå udenfor vangene, og som ikke var eng eller skov. Overdrevene blev traditionelt brugt til græsning for husdyrene og eventuelt også til høslæt. Gennem årene er mange overdrev ved opløjning blevet inddraget i omdriften, eller de er i en række tilfælde blevet plantet til, i de senere år hyppigst med nåletræer.

De tilbageværende overdrev, der på landsplan skønnes at dække under 10.000 ha, ligger i dag spredt med de største arealer på øerne og i Midt- og Østjylland. Der er typisk tale om tørbundsarealer, der aldrig eller kun meget sjældent har været pløjet op, og som helt overvejende har været udnyttet som græsningsarealer.

Græs- og urtevegetationen er oftest righoldig og varieret med mange sjældne arter. Blandt mere karakteristiske plantearter kan f.eks. nævnes mark-krageklo, gul evighedsblomst, mark-bynke, blåhat, prikbladet perikon, gul snerre, smalbladet høgeurt, fløjlsgræs, knoldranunkel m.fl. Der er til vegetationen knyttet et rigt insekt- og andet dyreliv. Tørvelag er manglende eller kun svagt udviklet.

Bortset fra strandoverdrev og enkelte fredede områder er overdrevene i dag stort set alle indhegnede. I takt med de senere års strukturændringer i landbruget er græsningen på mange arealer aftaget eller helt ophørt, og en del overdrev præges derfor i lighed med hedearaler af stigende tilgroning med buske og træer.

De eksisterende overdrev findes nu hovedsagelig på kuperede, svært opdyrkelige områder eller som dele af dyrehaver. Derfor findes de i reglen på nuværende og tidligere tiders kystskrænter (f.eks. stenalderhavets kystskrænter), og andre kuperede, svært opdyrkelige områder. Specielle overdrevstyper findes på Bornholm i form af klippeløkker og som kalkbakker i Himmerland og på Møn m.v.

Overdrevene kan have kontinuerlige og diffuse afgrænsninger i forhold til naturtyper som enge, moser, krat og heder. Derimod vil der oftest omkring overdrevet være tydelige terrænskel i form af veje, hegn, grøfter og lign., ligesom der vil være markante overgange i forhold til højskov og plantage samt til agerarealer, der er i omdrift.

Visse hårdt græssede overdrev kan være næsten uden opvækst af vedplanter (buske, træer).

3.5.4. Særligt om arealberegning

Mellem de fleste af de ovenfor nævnte naturtyper er der i mange tilfælde meget jævne og glidende overgange, f.eks. fra eng til mose. De nævnte overgange med små ændringer i vegetationssammensætningen vil bero på helt lokale variationer i jordbundens type og vandindhold.

Ved arealberegningen af sådanne biotopkomplekser lægges det samlede naturareals størrelse til grund. Småbiotoper, der ikke i sig selv opfylder størrelseskriteriet, vil således kunne være omfattet af beskyttelsesordningen, hvis de støder op til eller indgår i arealer med andre naturtyper, som er omfattet af beskyttelsesordningen, jf. bl.a. bemærkningerne herom i pkt. 3. og 4. Ved afgrænsningen af arealet lægges endvidere til grund, at der skal være tale om et sammenhængende areal.

Med *sammenhængende areal* forstås et område, som i naturfredningsmæssig henseende kan karakteriseres som en funktional helhed. Dette indebærer, at en hede, eng, mose, eller et overdrev eller kombinationer af disse naturtyper kan anses som sammenhængende i naturfredningslovens forstand, uanset om området i et vist omfang er gennemskåret af f.eks. mindre veje, brandbælter, vandløb, små skovparceller, hegn, herunder levende hegn, m.v. I øvrigt må det bero på et konkret skøn i det enkelte tilfælde, om et areal kan anses som sammenhængende, herunder om de »fremmede elementer« er så væsentlige, at der såvel landskabeligt som biologisk set ikke er tale om helhed. Disse elementer må derfor udgøre en relativ beskeden del af det samlede areal, for at der kan ses bort fra dem ved afgørelsen af, om området er »sammenhængende«.

Det bemærkes, at *ejerforholdet* er uden betydning for afgørelsen af, om et areal er sammenhængende. Præcise regler om arealberegningen kan fastsættes med hjemmel i § 6.

Beskyttelsen af søer og vandløb findes nu i forslaget til lov om vandløb. Det bemærkes her, at i medfør af lovforslaget herom, er »isolerede søer« beskyttede, hvis de er større end 100 m². Hvis sådanne søer ikke opfylder størrelseskravet, men ligger i et område, der er omfattet af dette lovforslags § 3, stk. 1, anses de i overensstemmelse med de gældende regler for vandhuller o.lign., der ligger i moser, på heder, strandenge eller strandsumpe som en integreret del af den pågældende naturtype. De er således omfattet af beskyttelsen, efter nærværende lov, hvis den pågældende naturtype (eller kombinationen af naturtyperne), jf. forslaget § 3, stk. 1, konkret udgør 2500 m². Det bemær-

kes, at også de øvrige arealberegningsprincipper, der fremgår af det gældende administrationsgrundlag, agtes videreført med hjemmel i ministerens beføjelser efter lovforslagets § 6.

4. Sten- og jorddiger

4.1. Baggrunden for forslaget

Baggrunden for bestemmelsen er, at både sten- og jorddiger må betegnes som en truet »naturtype«. En historisk analyse af udviklingen i småbiotopsmønstret i 5 områder i Østdanmark viser således, at 70 pct. af de diger, der fandtes på kort i 1884, var forsvundet i 1981.

Det kan forventes, at udviklingen i landbruget stadig vil medføre nedlæggelse af diger. I øjeblikket forsvinder diger med 2 pct. af de tilbageværende om året. Hovedårsagerne skal søges i landbrugets mekanisering med stadig større og mere effektive markredskaber og i brugssammenlægninger. Det er især diger beliggende inde på de enkelte ejendomme, der nedlægges. Men der ses, især på de bedste jorder, nu et stigende antal eksempler på, at også diger i ejendomsskellene nedlægges. Da der i den nye landbrugslov er åbnet mulighed for yderligere brugssammenlægninger, kan det forudses, at diger er alvorligt truede fremover.

Digerne er vigtige levesteder for vilde dyr og planter i det intensivt opdyrkede agerland. De fungerer på én gang som skjul, fødekilde og levested, samtidig med, at de tjener som ledelinier for dyrs og planter spredning (spredningskorridorer), og således sikrer en økologisk infrastruktur i agerlandet. Diger bidrager endvidere til oplevelsen af et varieret landskab samtidig med, at de giver kulturhistoriske oplysninger om ejendomsskel, sogneskel, udskiftninger, jordfordeling m.m.

Ved en generel beskyttelse af diger vil nogle arealmæssige små, men økologisk meget vigtige, biotoper blive sikret. Diger vil ofte være beliggende i eksisterende skel og derfor ikke være til væsentlig gene for landbrugsproduktionen.

Der er af både naturgeografiske og kulturhistoriske årsager stor forskel fra egn til egn i Danmark på, hvor mange jord- og stendiger der findes og på deres udformning og tilknyttede dyre- og planteliv.

4.2. Begrebet »sten- og jorddiger«

Sten- og jorddiger er en fællesbetegnelse for en lang række navne, som bruges afhængig af digernes oprindelige funktion, beliggenhed, bygningsmåde og bygningsmateriale, f.eks. skovdige, markdige, tangdige, stengærde m.fl.

Betegnelsen sten- og jorddiger dækker i lovforslaget over diger, som kan bestå af en opkastet vold f.eks. bestående af græstørv, lerjord, sand, tang, tørv eller sten.

Hovedstadsrådet har i november 1989 i rapporten: »Sten- og jorddiger i hovedstadsregionen« registreret en stor del af regionens diger. Skov- og Naturstyrelsen har en publikation »Diger og gærder- biologisk belyst« under forberedelse.

4.3. Administration

For at sikre en enkel og entydig administration af beskyttelsen af diger, vil der med hjemmel i § 5 blive fastsat regler, som i en indledningsfase begrænser beskyttelsen til de diger, der er optegnet på Kort- og Matrikelstyrelsens kortværk Danmark (1:25.000). Der opnås herved et fast udgangspunkt for beskyttelsen. Der vil dog kunne opstå problemer ved anvendelsen af kortværkerne, idet en række diger kan være nedlagt, siden kortene blev udarbejdet. Det må derfor i tvivlstilfælde ved hjælp af luftfotos søges fastslået, om diget allerede var nedlagt ved lovens vedtagelse.

Diger i byer er ikke medtaget på disse kortblade, hvilket harmonerer udmærket med, at det ikke er hensigten at beskytte f.eks. diger omkring byparker og parcelhushaver. Spørgsmålet om beskyttelsen af sten- og jorddiger i byområder findes i det hele at burde overlades til lokalplanlægningen. Derimod vil sten- og jorddiger i f.eks. landsbyer kunne medtages i en konkret udpegning af beskyttelsesværdige diger jf. nedenfor.

Diger omkring kirkegårde skal heller ikke omfattes af denne lovs beskyttelse, når disse diger iøvrigt er omfattet af den lovgivning, der gælder for kirker og kirkegårde.

Beskyttelsen af digerne optaget på kortværkerne kan afløses af en beskyttelse, der baserer sig på en egentlig registrering i lighed med, hvad der nu gælder for »§ 43 vandløb« i naturfredningsloven, således at de biologisk »uinteressante« diger udelades af beskyttelsen, uanset at de er optaget på de ovennævnte kortblade. Til gengæld vil man ved en sådan registrering kunne inddrage diger, som er for små til at være optaget på kortbladene, eller som af andre grunde ikke er angivet på disse, under beskyttelsen.

Den automatiske beskyttelse af diger, der er optaget på kortene, vil således efterhånden kunne afløses af en beskyttelse, der er baseret på en konkret udpegning. Det forudsættes herved, at miljøministeren fastsætter nærmere regler, der indebærer bl.a. at amtsrådets forslag om hvilke diger, der skal være omfattet af beskyttelsen, fremlægges til offentligt gennemsyn og derefter – med de indkomne bemærkninger – indsen-

des til miljøministerens godkendelse. Der vil således blive udstedt en bekendtgørelse efter principperne i de hidtil gældende regler for udpegning af vandløb.

Det bemærkes iøvrigt, at langt hovedparten af de beskyttelsesværdige diger er optaget på de ovennævnte kort.

4.4. Vedligeholdelse af diger

Mange diger vil have behov for pleje. De er derfor omfattet af bestemmelserne om amtsrådenes ret til at foretage naturpleje, jf. forslaget § 52, stk. 2.

Beskyttelsen af digerne indebærer ikke en pligt for ejeren til at vedligeholde digerne på dennes ejendom, og omvendt kræver sædvanlig vedligeholdelse heller ikke nogen dispensation. Beskyttelsen betyder først og fremmest, at det kræver tilladelse, hvis man skal nedlægge diger eller dele heraf. Der er ikke noget forbud mod at foretage indgreb i en eventuel beplantning på eller omkring digerne, f.eks. ved at beskære træer og buske. Ofte vil en sådan pleje af vegetationen være hensigtsmæssig både i økologisk og landskabsmæssig henseende. Afgørende for, om der kræves dispensation, er også her, om der sker en ændring i tilstanden af diget. Men bestemmelsen må administreres med skønsomhed, idet det væsentlige er at undgå, at digerne nedlægges. Der vil blive udarbejdet nærmere retningslinier om dette emne, ligesom det vil blive centralt i oplysningsarbejdet.

4.5. Fortidsminder

Diger, der har en særlig kulturhistorisk interesse, kan beskyttes som fortidsminder, jf. bestemmelsen i § 4, stk. 2, jf. § 12.

Det er i § 4, stk. 2 sikret, at sten- og jorddiger ikke samtidig er omfattet af den generelle beskyttelse i medfør af § 4 og fortidsmindebeskyttelse i medfør af § 12.

5. Plejeforanstaltninger

Foranstaltninger, der klart tjener til at opretholde områdets hidtidige tilstand, vil kunne ske uden tilladelse. Dette gælder for eksempel fjernelse af selvsået opvækst af træer og buske i begrænset omfang. Dette vil fremover have større aktualitet, jf. bestemmelsen i lovforslagets § 52 om de arealforvaltende myndigheds pligt til at foretage pleje på egne arealer og de regionale fredningsmyndigheders ret til at foretage pleje af ikke fredede arealer, der er omfattet af §§ 3 og 4, når disse er i privat eje, og når pleje kan ske uden gene eller skade for ejeren og brugeren.

Foranstaltninger, der rækker ud over almindelig pleje af områdets hidtidige tilstand, kræver dispensation, selv om de tager sigte på at forbedre naturtilstanden, f. eks. hvis der er tale om en genopretning af

en tidligere tilstand (naturrestaurering). Miljøministerens hjemmel i forslaget § 52, stk. 5, til at fastsætte regler om pleje vil imidlertid kunne benyttes til at sikre en smidig administration også af naturforbedringsarbejder, idet sådanne almindelige regler i givet fald fortrænger dispensationsordningen efter § 65, stk. 3.

Landbrugsarealer, der tages ud af omdriften og underkastes pleje efter aftale med lodsejeren (f.eks. en aftale efter reglerne i landbrugslovgivningen om støtte til miljøfølsomme områder), vil i visse tilfælde undergå en sådan forandring, at de bliver omfattet af beskyttelsen i § 3, stk. 1. Det er imidlertid forudsat, at der med hjemmel i § 5 vil blive fastsat regler, som undtager sådanne områder fra den generelle beskyttelsesordning. Anderledes derimod, hvis et naturområde reetableres ifølge aftale gennem et engangstilskud efter reglerne i kapitel 8. Spørgsmål af denne art må afklares i aftalen med lodsejeren, således at misforståelser undgås. Når et areal uden aftale med myndighederne herom vokser sig ind i en af de i § 3 nævnte naturtyper, vil det blive omfattet af reglerne herom. Dette vil blive præciseret i de administrative forskrifter, som udstedes efter loven.

6. Særligt vedrørende gødskning og sprøjtning

I overensstemmelse med den tidligere praksis på området kræver gødskning eller anvendelse af kemiske bekæmpelsesmidler tilladelse, i det omfang sådanne foranstaltninger ikke tidligere er indgået i landbrugsdriften på et areal, der er omfattet af §§ 3 og 4.

Vedrørende gødskning i moser og heder gælder der imidlertid umiddelbart et forbud, idet selve eksistensen af disse naturtyper som regel er ensbetydende med, at der ikke hidtil har været gødsket, eller at gødskning i hvert fald har været uden særlig landbrugsmæssig interesse. Gødskning sådanne steder må derfor anses som en foranstaltning, der ændrer tilstanden, og som derfor ikke kan ske uden dispensation. Det bemærkes herved, at det i det hidtidige vådområdecirkulære (cirkulære nr. 222 af 1. december 1978, pkt. 4.2) er nævnt, at aflæsning af gødning i moser ikke kan ske uden tilladelse.

Gødskning i hidtidigt omfang, d.v.s. med anvendelse af gødskningsmidler, der ikke overstiger hidtil anvendte mængder, kræver ikke tilladelse. Det samme gælder m.h.t. kemiske bekæmpelsesmidler. En ordning, hvorefter gødskning i visse områder er tilladt i hidtidigt omfang, er imidlertid vanskelig at administrere. Der er derfor i § 3, stk. 3, foreslået en hjemmel for miljøministeren til at fastsætte regler herom.

Generelle indskrænkninger i adgangen til at anvende kemiske bekæmpelsesmidler, vil kunne fast-

sættes med hjemmel i lov om kemiske stoffer og produkter.

7. Dispensationer m.v.

Således som det hidtil har været tilfældet ved administrationen af de tilsvarende bestemmelser i naturfredningsloven, er det forudsat, at der skal foreligge særlige omstændigheder, før der kan gives tilladelse til foranstaltninger, som ændrer tilstanden i de beskyttede naturtyper, når ændringerne er væsentlige eller i modstrid med ønsket om at opretholde de pågældende naturtyper som sådanne, idet reglerne under ét er udtryk for en generel samfundsmæssig interesse i, at de beskyttede naturtyper opretholdes. Det er således ikke nok, at der er påvist en væsentlig jordbrugs- eller anden økonomisk interesse i, at et indgreb finder sted. Der må tillige enten være tale om et område, som ud fra fredningsmæssige hensyn vurderes som uden særlig interesse, for at man eventuelt kan acceptere, at der sker indgreb i dets tilstand, eller at det påtænkte indgreb i sig selv ikke skønnes at medføre nogen afgørende forrykning af tilstanden i området. Dog vil det naturligtvis ikke kunne udelukkes, at andre særlige forhold må tages i betragtning, f.eks. at der foreligger specielt store landbrugsmæssige interesser i et givet projekt, samtidig med at den pågældende naturlokalitet er af mindre interesse.

Navnlig for de mindre naturlokaliteter er det af betydning, at de ikke vurderes isoleret fra omgivelserne. Principielt gælder det således, at interessen i at bevare f.eks. en af de små naturlokaliteter ikke blot behøver at være den pågældende lokalitets værdi i sig selv som levested for planter og dyr. Interessen vil herudover ofte også knytte sig til, at der ikke bliver forøgede afstande til lignende lokaliteter og dermed forringede spredningsmuligheder for plante- og dyrelivet. Derfor må f.eks. også de små naturlokaliteter, der er beliggende spredt i jordbrugsområderne, generelt søges bevaret i størst mulig udstrækning. Et områdes betydning for plante- og dyrelivet behøver derfor ikke at have sammenhæng med en beliggenhed inden for eller uden for de områder, som af fredningsmyndighederne er udpeget som særlige fredningsintereseområder. Det bemærkes i øvrigt, at en særlig omstændighed, der kan begrunde dispensation, kan være, at et ansøgt indgreb har en naturforbedrende funktion.

Råstofindvinding på arealer, der er omfattet af beskyttelsesbestemmelserne i §§ 3 og 4 forudsætter, at der meddeles dispensation, uanset om indvinding sker til eget brug, jf. Miljøministeriets cirkulærer fra 1978 og 1984, hvis principper er uændrede. Dette gælder også for indvinding på arealer, hvor der er anmeldt og anerkendt råstofindvindingsrettigheder i

henhold til § 5, stk. 1-3 i lov nr. 285 af 7. juni 1972 om udnyttelse af sten, grus og andre naturforekomster i jorden og på søterritoriet. I tilknytning hertil kan det nævnes, at reglerne i §§ 3 og 4 ligesom hidtil vil finde anvendelse, uanset om området er undergivet landbrugspligt eller fredskovspligt.

Dispensation kan gives på vilkår, og den kan tilbagekaldes, hvis et eller flere af vilkårene ikke opfyldes. Der er ingen begrænsninger i arten af de vilkår, som kan stilles i forbindelse med en dispensation, idet det naturligvis dog må kræves, at vilkårene ligger inden for rammerne af lovens formålsbestemmelser i §§ 1 og 2.

8. Erstatningsbiotoper

I overensstemmelse med hidtidig praksis efter naturfredningsloven kan det være velbegrundet i visse tilfælde at stille krav om etablering af erstatningsbiotoper som vilkår for dispensationer, hvor der foreligger en forudgående ansøgning. Man bør imidlertid udvise tilbageholdenhed, da det ud fra en naturfredningsmæssig synsvinkel normalt vil være langt at foretrække, at de oprindelige naturområder med deres særegne karaktertræk bibeholdes i videst muligt omfang.

Der kan være behov for at stille vilkår om etablering af erstatningsbiotoper eller genopretning af (eller plejeforanstaltninger på) eksisterende biotoper i tilfælde, hvor der er foretaget en lovovertrædelse, og man afstår fra at stille krav om en egentlig retablering af den pågældende biotop. Det kan især være relevant i situationer, hvor det er forbundet med uforholdsmæssigt store udgifter at forlange den oprindelige biotop retableret, eller en retablering af denne er umulig eller i hvert fald uigennemførlig indenfor en overskuelig årrække. Det forudsættes således, at der specielt i forbindelse med »lovliggørelsessager«, kan stilles vilkår af den ovennævnte karakter.

9. Andre bestemmelser

9.1. I § 5 stk. 1 er der i lighed med den gældende lov hjemmel for miljøministeren til generelt at undtage bestemte kategorier af de beskyttede naturtyper fra reglerne i §§ 3 og 4. I naturfredningsloven er denne hjemmel udnyttet til i et vist omfang at fritage heder, strandenge og strandsumpe fra beskyttelsesordningen, når disse er beliggende i byzone eller i sommerhusområde, jf. § 2 i Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 40 af 9. februar 1984 om tilladelse m.v. efter naturfredningslovens kapitel V til ændringer af heder, strandenge og strandsumpe. Det er hensigten at videreføre denne ordning og – udover de nævnte naturtyper – også at lade den omfatte ferske enge og overdrev, jf. forslagets § 3, stk. 1.

Det er endvidere hensigten – som nævnt i punkt 4 – at fastsætte regler, som undtager områder, der som følge af plejeaftaler og lign. vokser sig ind under den generelle beskyttelsesordning.

Efter stk. 2, har ministeren mulighed for at fastsætte regler om, at der ikke kræves tilladelse til anlæg, som kræver tilladelse efter lov om kystbeskyttelse. Lignende bestemmelser findes i § 8, stk. 5, og § 15, stk. 3. Formålet med bestemmelsen er alene at undgå dobbeltadministration, og uanset at de regler, der udstedes med hjemmel i bestemmelsen undtager visse kystsikringsarbejder m.v. fra forbudet i § 3, stk. 1 og 2, skal de hensyn, som § 3, stk. 1 og 2, skal varetage, således fortsat tilgodeses, når det afgøres, om der kan gives tilladelse efter lov om kystbeskyttelse.

9.2. I § 6 er der en hjemmel for miljøministeren til at udstede bestemmelser, som nærmere definerer de beskyttede naturtyper og foreskriver, hvorledes arealernes størrelse skal beregnes.

10. Forespørgsler

De hidtil gældende bekendtgørelser vedrørende naturfredningslovens §§ 43–43 b har hjemlet en særlig forespørgselsordning. Efter denne påhviler det amtsrådet at give oplysning om, hvorvidt et givet areal er omfattet af godkendelsesordningen. Såfremt oplysning herom ikke er afgivet inden en vis frist, har virkningen været, at lodsejerne kunne gennemføre foranstaltningen uden tilladelse efter lovens §§ 43–43 b. I hvilket omfang denne forespørgselsordning skal bevares, og hvorledes den i givet fald skal nærmere udformes, vil blive taget op til overvejelse og forhandling med de berørte parter i forbindelse med udarbejdelsen af kommende bekendtgørelser og administrative retningslinier.

Til §§ 8–11

Klitfredede arealer

Til § 8

I flere egne af landet er jordoverfladen dækket af flyvesand, der i historiens løb ved sandflugt har forvoldt skade på det omliggende agerland. Flyvesand er strandsand, der af bølgeslaget skylles ind på havstokken, og som består af næsten ensartede, fine korn, som vinden let kan føre med sig, og som efterhånden på sin vej lejrer sig, f.eks. omkring sten, planter og vraggods. Herved dannes sanddriver – klitter –, der bl.a. ved vegetationens hjælp kan nå en betydelig højde, i enkelte tilfælde op til 20–25 m. Dæmpes klitterne ikke, tager de form af »vandrekitter«, idet sandkornene under storm hvirvles op fra klittens sider over klitkammen, og hele klitten bevæger sig da

langsomt ind i land i vindretningen. Klitterne findes i dag navnlig ved Jyllands kyster mod Skagerak og Vesterhavet, hvor de danner et næsten sammenhængende bælte, der strækker sig fra Skagen til Blåvandshuk og Skallingen og derfra til Fanø, Mandø og Rømø. Det vest- og nordjyske klitområde udgør indbefattet klitheder 75-80.000 ha. Også på Læsø og Anholt, i Nordsjælland og på Bornholm findes klitforekomster.

Forslaget i § 8 er i store træk en sammenskrivning af §§ 1, 2, 5 og 6 i den gældende sandflugtslov fra 1961, jf. lovbekendtgørelse nr. 168 af 10. oktober 1984 om sandflugtens bekæmpelse. Der er dog foreslået den ændring, at 100 meter-fredningen udvides til også at omfatte de arealer, der tidligere har været undtaget fra klitfredningen, fordi der ikke var kliddannelser langs strandbredden. Det drejer sig om ca. 14 km af Vestkystens ca. 384 km, hvorfor udvidelsen er meget beskedent. Udvidelsen tilsigter at undgå, at Vestkysten beskyttes ringere end landets øvrige kyststrækninger. De danske kystområder er således i deres helhed omfattet af beskyttelsen efter enten §§ 8-9 eller § 15.

Endvidere er det foreslået, at havneanlæg er undtaget fra klitfredning, svarende til lovforslagets § 15, stk. 2, nr. 5.

Bemyndigelsen i *stk. 4* til at fastsætte regler om at undtage arbejder, der kræver tilladelse efter kystbeskyttelsesloven fra forbudet i *stk. 1*, svarer til lovforslagets § 5, stk. 2, og § 15, stk. 3, sidste led.

Hjemlen i § 65, *stk. 1*, til at dispensere fra forbudet i § 8 svarer til bestemmelserne i den gældende sandflugtslov §§ 5 og 6. Den nuværende restriktive praksis forudsættes videreført.

Til § 9

Bestemmelsen er en sammenskrivning af regler i den gældende lovs §§ 1-3. Reglerne forudsættes administreret som nu.

Til § 10

Bestemmelsen findes tilsvarende i den gældende lovs § 3.

Til § 11

Bestemmelsen i *stk. 1* tilsigter at forenkle og effektivisere håndhævelsen af beskyttelsen efter § 8. Ved at forbyde bestemte aktiviteter, som erfaringsmæssigt ødelægger vegetationen i klitterne og fremmer sandflugten, undgår man i den enkelte sag tvivl om, hvorvidt en konkret aktivitet rent faktisk har ændret tilstanden i klitterne. Der vil f.eks. blive fastsat forbud

mod motorkørsel, ridning, afbrænding af hede, kvas m.v., fjernelse eller beskadigelse af træer, planter eller indretninger, der tjener til sandflugtens dæmpning m.v., jf. den gældende lovs § 6.

Reglen i *stk. 2* svarer til sandflugtslovens § 6, *stk. 5*, 1. og 2. pkt. Bestemmelsen vedrører kun nedlæggelse af private veje og stier. Ved nedlæggelse af offentlige veje og stier gælder reglerne i lov om offentlige veje.

Det følger af forbudet mod at ændre tilstanden på de klitfredede arealer i § 8, *stk. 1*, at anlæggelse af nye veje eller stier på klitfredede arealer ikke er tilladt, jf. den gældende lovs § 6, *stk. 5*, 3. pkt. Bestemmelsen i *stk. 3*, supplerer denne bestemmelse. Bestemmelsen tilsigter at undgå, at nye ejendomme uden for de klitfredede arealer får vejadgang ad eksisterende veje, der fører over klitfredede arealer, med den virkning, at nedlæggelse af vejene på de klitfredede arealer bliver vanskeliggjort. Bestemmelsen, der er ny, er affødt af en kendelse fra Overlandsvæsenkommissionen.

Til §§ 12-14

Fortidsminder

1. Indledning

Reglerne om beskyttelse af fortidsminder svarer til de hidtil gældende, idet der ikke er tilsigtet realitetsændringer i beskyttelsen efter den hidtidige praksis. Bestemmelserne i loven er dog væsentligt forenklede i forhold til såvel de gældende regler som til bestemmelserne i lovforslag nr. 213 fremsat den 18. februar 1988. Der henvises i denne forbindelse til bemærkningerne til dette forslag (jf. Folketingetstidende 1987/88, Tillæg A, sp. 4177 ff.). Samtidig er der tilsigtet en forenkling ved, at opregningen af de kategorier af fortidsminder, der er beskyttet efter loven, er foretaget i et bilag til loven.

Bemærkninger til de enkelte bestemmelser

Til § 12

Til *stk. 1*.

Indholdet af fortidsmindebeskyttelsen er et forbud mod ændringer af deres tilstand. Der sigtes her, i overensstemmelse med de hidtil gældende regler, til alle indgreb i selve fortidsminderne. Derimod kan de som hidtil anvendes til græsning, forudsat at der ikke derved sker kreaturbeskadigelse af fortidsminderne. Det bemærkes, at fældning af bevoksning på fortidsminder ikke anses som en ændring af fortidsmindets tilstand, hvorfor dette normalt kan ske uden tilladelse.

Til stk. 2.

For at opnå en kortere lovtekst er opregningen af de beskyttede fortidsminder foretaget i et bilag til loven.

De af bilaget omfattede fortidsmindetyper modsvarer de typer, som er tinglyst som fredede efter den hidtidige praksis i administrationen af § 2 i naturfredningsloven af 1937 og af § 48 i naturfredningsloven af 1969 med efterfølgende revisioner. Desuden er medtaget de typer, som var indarbejdet i ændringsforslaget fra 1987. Det drejer sig om krigergrave, mindesmærker, sten og træer, hvortil der er knyttet folketro, historisk overlevering eller kulturhistorisk tradition, samt sten- og jorddiger.

Efter traditionen i de øvrige europæiske lande og efter den hidtidige administrative praksis skal et anlæg være mindst 100 år gammelt fra anlægstidspunktet for at kunne betegnes som fortidsminde.

Beskyttelsen omfatter såvel intakte fortidsminder som dele af fortidsminder. De i bilaget optagne fortidsminder er, såfremt de er jorddækkede, kun fredet efter forudgående meddelelse, jf. § 12, stk. 3. For de jorddækkede fortidsminder er bestemt, at 100 m zonen ikke skal gælde, jf. § 18, stk. 3.

Om de enkelte fortidsmindekategorier i lovens bilag bemærkes i øvrigt følgende:

Højer en del af 1969-lovens begreb gravhøj. Under begrebet indgår gravhøje, herunder tuegrave, fra oldtiden og nyere tids kunstigt opførte høje med forskellige definerede funktioner, herunder dog også prydhøje. Høje er umiddelbart fredede og har 100 m zone.

Røse. Dette anlæg er en del af 1969-lovens begreb gravhøj. Det omfatter grave fra oldtiden, inklusive stenslægninger. Under »røser« indgår rydningsrøser og slaggehobe fra oldtid og nyere tid. Røser er umiddelbart fredede og har 100 m zone.

Stengrave omfatter en del af 1969-lovens begreb stengrave og hertil hører alle typer af stenbyggede gravkister med tilhørende anlæg fra oldtiden. Fragmenter af sådanne anlæg er indbefattet. Stengrave er umiddelbart fredede og har 100 m zone.

Voldsteder modsvarer voldsteder i 1969-loven. I »voldsteder« indgår enkeltdele af sådanne anlæg som voldgrav, borgbanke, ladegårdsbanke. Som voldsted regnes også værft (varf), d.v.s. opkastede husbanke i marsken. Kun ubebyggede voldsteder er umiddelbart fredede, mens bebyggede fredes efter meddelelse. Alle fredede voldsteder har 100 m zone.

Forsvarsanlæg svarer til 1969-lovens forsvarsanlæg og omfatter alle former for forsvars- og befæstningsanlæg fra oldtid og historisk tid. Værkerne kan være opført af jord, træ, tegl, natursten og beton. Forsvarsanlæg er umiddelbart fredede og har 100 m zone.

Ødekirkegårde er efter 1937- og 1969-loven fredede som gravpladser. Ødekirkegårde er umiddelbart fredede og har 100 m zone.

Ruiner svarer til 1969-lovens begreb ruin og omfatter rester af alle typer bygninger (incl. kældre og lystanlæg), herunder også rester af produktions- og forarbejdningsanlæg. Ruiner kan bestå af jord, træ, tegl, natursten og beton. Ruiner er umiddelbart fredede og har 100 m zone.

Runesten svarer til runesten i 1969-loven, herunder billedsten. Runesten er umiddelbart fredede og har 100 m zone.

Bautasten svarer til bautasten og stenrækker i 1969-loven. Typen omfatter alle gravanlæg, skibssætninger og kulturanlæg fra oldtiden, hvori bautasten indgår. Bautasten er umiddelbart fredede og har 100 m zone.

Helleristningssten var også medtaget i 1969-loven og omfatter alle former for helleristninger, incl. skålsten. Helleristningssten er umiddelbart fredede og har 100 m zone.

Kors, milepæle, vildtbanesten og lignende. Disse modsvarer kors, milepæle o.lign. i 1969-loven. Disse anlæg er umiddelbart fredede, men har ikke 100 m zone.

Mølleanlæg omfatter 1969-lovens kanaler samt anlæg ved eller i søer og åer. Begrebet omfatter alle dele af vandmølleanlæg. Mølleanlæg fredes efter meddelelse og har 100 m zone.

Dæmninger omfatter dele af 1969-lovens anlæg ved eller i søer og åer. De fredes efter meddelelse og har 100 m zone.

Broer omfatter en del af 1969-lovens broanlæg og omfatter foruden egentlige broer også alle typer af vejkister og spang. Broer fredes efter meddelelse og har 100 m zone.

Vejanlæg omfatter dele af 1969-lovens broanlæg og dæmninger samt vejspor fredet efter 1937-loven. Gruppen omfatter alle typer af vadesteder og vejanlæg, incl. hulveje, samt dele heraf. Vejanlæg fredes efter meddelelse og har 100 m zone.

Helligkilder modsvarer helligkilder i 1969-loven. Alle dele af anlæg ved helligkilder er omfattet. Kilder uden synlige anlæg, men med historisk tradition, er omfattet af bestemmelsen. Helligkilder fredes efter meddelelse og har 100 m zone.

Kanaler svarer til 1969-lovens kanaler og omfatter alle former for kanalanlæg, incl. afløbsrender. Kanaler fredes efter meddelelse og har 100 m zone.

Anlæg ved og i åer og søer. Anlæg af denne kategori modsvarer 1969-lovens tilsvarende. De omfatter alle former for broanlæg, fiskegårde, vejanlæg, spærringer samt bådeværft og vaskepladser. Anlæggene kan bestå af træ, jord, sten eller tegl. Anlæg af denne art

beliggende i moser og enge henregnes til denne kategori. Anlæggene fredes efter meddelelse og har 100 m zone.

Bopladser fra oldtid og historisk tid er fredet i henhold til 1937-loven som »ruiner«. Bopladser med hustomter fredes efter meddelelse, mens bopladser uden bygningsrester er blevet fredet efter særlig overenskomst. Bopladser har 100 m zone.

Sten og træer, hvortil der er knyttet folketro eller lignende fredes efter meddelelse og har ikke 100 m zone.

Krigrergrave og mindesmærker fredes efter meddelelse og har ikke 100 m zone.

Sten- og jorddiger. Kulturhistorisk betydningsfulde diger vil kunne tinglyses som fortidsminder. Hvis sådanne diger tillige er omfattet af den generelle beskyttelsesbestemmelse i § 4, stk. 1, følger det af § 4, stk. 2, at digerne efter tinglysningen alene er omfattet af bestemmelserne om fortidsminder. I kulturhistorisk henseende er det underordnet, om diget er opført af sten, jord eller andre materialer som f.eks. græstørv eller tang. For at blive betragtet som fortidsminde skal diget dog være mindst 100 år gammelt, regnet fra anlægstidspunktet.

Nogle diger markerer sogne- og ejerlavsgrenser, mens andre viser, hvorledes landskabet blev inddelt efter udskiftningen. Visse diger har en særlig kulturhistorisk betydning, fordi de indgår som rester af større anlæg, som f.eks. forsvarsanlæg eller fægyder. En del diger – især mindre strækninger – indgår i eller supplerer fredede fortidsminder. I andre diger skjuler der sig rester af anlæg fra jernalderen, hvorfor de har særlig arkæologisk og kulturhistorisk interesse.

Sten- og jorddiger fortidsmindefredes efter meddelelse og har ikke 100 m zone.

Agerspor omfatter dele af 1969-lovens stenrækker og stenvolde samt dyrkningsspor fredet efter 1937-loven. Agerspor omfatter alle dyrkningsspor fra oldtid og historisk tid, incl. højryggede agre. Agerskel med rydningssten fredes efter meddelelse. Øvrige agerspor kan fredes efter særlig overenskomst med ejeren. Agerspor har ingen 100 m zone.

Fangstgruber er omfattet af udtrykket »og lignende« i den gældende lovs § 48, stk. 2. Fangstgruber fredes efter meddelelse og har ikke 100 m zone.

Sten- og grenkast er steder, hvor der i overensstemmelse med folketraditionen kastes sten eller grene i en bunke ved passage. De fredes efter meddelelse og har ikke 100 m zone.

Til stk. 3

Bilaget til loven er således opbygget, at det angiver, hvilke fortidsmindetyper der er umiddelbart beskyttet efter loven, og hvilke der kun beskyttes, når der gives ejeren meddelelse om deres tilstedeværelse på

ejendommen. Meddelelsens modtagelse er afgørende for beskyttelsens indtræden og ikke, som hidtil, tinglysningen. Derved sikres, at ejeren ikke lovligt kan ødelægge fortidsmindet i tiden mellem meddelelsen og tinglysningen. Afsendelse af en meddelelse med anbefalet brev vil normalt blive anset som ensbetydende med, at meddelelsen er blevet modtaget.

Fortidsminder under terræn, som regel ruiner i de tidlige byer, kendes sjældent i deres fulde udstrækning, medens der ofte findes vidnesbyrd om deres oprindelige udseende. I de tilfælde, hvor dele af sådanne ruiner er kendt, er det praksis, at fortidsmindebeskyttelsen tinglyses på et område, der svarer til den udstrækning, det oprindelige anlæg har haft, medmindre man har klare indikationer for, at ruinerne er fjernet i forbindelse med bygge- og anlægsarbejder. Det har i bymæssig bebyggelse af praktiske grunde været praksis at tinglyse beskyttelsen på hele matrikelnummeret. Denne praksis får nu udtrykkelig hjemmel i loven, idet hjemlen dog alene tænkes anvendt, hvor ejendommen ikke klart har en så stor udstrækning, at ruinen kan afgrænses til en mindre del af parcellen. Dette vil først og fremmest være tilfældet i byerne.

I det åbne land vil beskyttelsen fortsat blive fastlagt konkret til det område, som ruinen anses at ligge på.

Til stk. 4

Bestemmelsen er medtaget som en serviceoplysning til grundejere og svarer til den eksisterende praksis, hvorefter Miljøministeriet i forbindelse med registreringen af fortidsminder oplyser ejerne om fortidsmindernes tilstedeværelse forud for tinglysningen. I denne forbindelse fastslås også fortidsmindernes udstrækning. Det har i forbindelse med den landsdækkende nyregistrering af fortidsminder vist sig, at beskrivelserne i de oprindelige fredningsdokumenter ofte angiver for små mål på fortidsminderne. Da det imidlertid er fortidsmindets fysiske udstrækning og ikke den tinglyste fredningstekst, der er afgørende for beskyttelsen efter stk. 1, har man fundet det rimeligt at medtage oplysningsreglen i stk. 4.

Til stk. 5

Bestemmelsen svarer til den gældende regel i naturfredningslovens § 52.

Til § 13

Bestemmelsen fastsætter i overensstemmelse med gældende lov, at der ikke må foretages dyrkning på fortidsminderne. Hvor en sådan dyrkning i enkelte

tilfælde, især på overpløjede voldsteder og værfter, har været tilladt i forbindelse med tinglysningen af deres tilstedeværelse, kan dyrkningen fortsætte, ligesom en dyrkning også fremover i andre særlige tilfælde vil kunne tillades i medfør af dispensationsbestemmelsen i § 65, stk. 1.

Ved den igangværende nyregistrering af de fredede fortidsminder er der konstateret beskadigelser på 15-20 pct. af fortidsminderne. En meget stor del af disse beskadigelser hidrører fra dyrkningen af de omkringliggende landbrugsarealer. Anvendelsen af meget store landbrugsmaskiner med begrænset manøvredegytighed er blevet almindelig, og de jordbearbejdningsredskaber, især plove, der anvendes i dag, muliggør pløjning af en eller flere furer udenfor traktorens baghjul. Dette har givet anledning til afpløjning af højfoden på mange gravhøje, så de står tilbage med store, lodrette kanter, hvor ingen vegetation kan fæste rod. Kanterne giver derved yderligere udskridning af højene. Der er derfor behov for en dyrkningsfri zone omkring fortidsminderne.

For at få en ensartet regel for fortidsmindernes forhold til omgivende arealer foreslås det at ophæve den særlige regel om forbud mod genplantning indenfor 5 m fra højfoden i skove og plantager, der var bevokset før den 1. marts 1961. Forbudet, som der kan dispenseres fra af fredningsnævnet, har vist sig vanskeligt at administrere og foreslås derfor afløst af den generelle 2 m zone. En 2 m bræmme vil betyde, at ca. 105 m² pr. fortidsminde udtages af dyrkning. På landsbasis betyder det, at 189 ha udgår af dyrkning. Samtidig vil en del skovarealer kunne beplantes, således at det samlede nettotal for ændring af arealernes produktionsstatus er praktisk taget uændret.

Der vil kunne gives dispensation fra dyrkningsforbudet. For så vidt angår genplantning i skove vil dispensationer til plantning på fortidsminderne og i 2 m zonen blive givet på betingelse af driftsforskrifter for fortidsmindernes nære omgivelser, således at der tages hensyn til såvel skovdriften som fortidsmindernes bevarelse.

Om baggrunden for, at bestemmelsen ikke regulerer anvendelsen af kemiske bekæmpelsesmidler, henvises til afsnit 6 i de indledende bemærkninger til §§ 3-7.

For så vidt angår forbudet mod anvendelse af metaldetektorer følger forslaget en rekommendation fra Europarådet.

Til § 14

Bestemmelsen svarer til den gældende § 49 i naturfredningsloven.

Til §§ 15-19

Beskyttelseslinier

1. Indledning

Naturfredningsloven indeholder i kap. VI og VII bestemmelser om bygge- og beskyttelseslinier. Konkrete fravigelser fra bygge- og beskyttelseslinier kræver tilladelse fra fredningsnævn med mulighed for klage til Overfredningsnævnet. Fredningsnævnene behandler årligt ca. 2.000 sager og Overfredningsnævnet årligt ca. 150 sager herom. Tilladelse til ophævelse af en bygge- eller beskyttelseslinie eller dele deraf meddeles af miljøministeren (Skov- og Naturstyrelsen). For så vidt angår skovbyggelinien og sø- og åbeskyttelseslinien har udviklingen vist, at disses selvstændige betydning i landzone er svindende, idet de fleste af hensynene kan varetages på anden måde. Et byggeri, der kræver dispensation fra en bygge- eller beskyttelseslinie, vil ofte tillige kræve tilladelse efter by- og landzonenloven. De hensyn, der varetages ved administrationen af skovbyggelinien og sø- og åbeskyttelseslinien, når det drejer sig om byggeri m.v., kan indarbejdes og varetages i zonelovsadministrationen med enkelte undtagelser.

Det foreslås derfor, at bestemmelserne om *skovbyggelinien* og *sø- og åbeskyttelseslinien* vedrørende byggeri m.v. i landzone udgår som selvstændige bestemmelser i lovforslaget, og at hensynene indarbejdes i administrationen af zonebestemmelserne i forslaget til lov om planlægning.

Sø- og åbeskyttelseslinien opretholdes dog som selvstændig bestemmelse i lovforslaget i landzone, for så vidt angår tilplantning og terrænændringer, idet planlægningsloven ikke kan varetage disse hensyn. Administrationen af den henlægges til amtsrådene.

For så vidt angår byzone- og sommerhusområder opretholdes disse beskyttelseslinier for at sikre en fortsat varetagelse af beskyttelseshensynene og for at sikre kommunalbestyrelsen fortsat mulighed for inden for beskyttelseslinierne at regulere byggeri uden forudgående lokalplan. Administrationen af disse byggelinier henlægges til kommunalbestyrelserne.

Strandbeskyttelseslinien, *kirkebyggelinien* samt *fortidsmindebeskyttelseslinien* skønnes fortsat at have en væsentlig selvstændig betydning. Hensynene bag disse beskyttelseslinier er især at varetage nationale interesser. Disse beskyttelseslinier opretholdes derfor som selvstændige bestemmelser i lovforslaget med stort set samme indhold som i den nugældende naturfredningslov.

Det foreslås, at administrationen af *strandbeskyttelseslinien* overføres til amtsrådene.

Kirkebyggelinien, der indskrænkes til landzone, overføres til amtsrådene.

For så vidt angår *strandbeskyttelseslinien* og *kirkebyggelinien* har den praksis, der hidtil har været fulgt, været meget restriktiv. Den betydning, der tillægges den restriktive administration af bestemmelsen om strandbeskyttelseslinien, er blandt andet tilkendegivet ved forskrifter om, at dispensation kræver tilslutning fra alle fredningsnævnets medlemmer. Ved en overførsel af nævnenes kompetence til amtsrådene forudsættes, at denne restriktive praksis opretholdes, således som den er afspejlet især i Overfredningsnævnets praksis i klagesager, jf. meddelelsesbladet »Overfredningsnævnet orienterer«. Der er derfor foreslået en hjemmel for miljøministeren til at udstede nærmere regler om for administrationen af blandt andet beskyttelseslinierne. Der henvises til lovforslagets § 67 og bemærkningerne hertil.

Også *fortidsmindebeskyttelseslinien* overføres til amtsrådene. Men her gør der sig specielle forhold gældende, idet administrationen heraf kræver særlig sagkundskab, f.eks. kulturhistorisk eller arkæologisk. Miljøministeren kan bestemme, at amtsrådet skal indhente en udtalelse fra miljøministeren, før amtsrådet træffer afgørelse om dispensation fra fortidsmindebeskyttelseslinien, jf. § 65, stk. 3. Det kan forventes, at denne beføjelse vil blive udnyttet i relation til en række fortidsmindekategorier. Den udtalelse, der afgives i disse sager, vil alene udgøre en sagkyndig vurdering af de arkæologiske og kulturhistoriske forhold, som skal inddrages i afgørelsen og vil således ikke foregribe en stillingtagen til en eventuel klagesag i medfør af § 79.

Baggrunden for forslaget om at overføre kompetencen vedrørende beskyttelseslinierne fra fredningsnævnene til amtsråd og kommunalbestyrelse er et ønske om at forenkle administrationen og indpasse systemet i en enstrengt myndighedsstruktur, det vil sige stat, amt, kommune. Ved fredningsnævnenes behandling af dispensationsansøgninger fra bygge- og beskyttelseslinierne er der fast praksis for, at amtsrådene anmodes om en udtalelse i sagerne. Deres indstilling følges i hovedparten af sagerne. Administrationen af bygge- og beskyttelseslinierne skal også ses i sammenhæng med den fysiske planlægning og zoneadministrationen, der foregår i kommunalt og amtskommunalt regi.

På baggrund af de foreslåede ændringer i myndighedsstrukturen på dette område, som anført ovenfor, er det ikke fundet nødvendigt at opretholde den særlige kompetence til at ophæve beskyttelseslinierne, som tilkommer miljøministeren efter den gældende lovs § 46, stk. 7, § 47, stk. 4, og § 47 a, stk. 3.

Administrationen af dispensationer fra beskyttelseslinierne varetages efter lovforslaget af de samme myndigheder, som administrerer planlovgivningen, zoneloven og byggelovgivningen m.v. Samtidig er der efter forslaget til planlægningslov indført »bonusvirkning« for lokalplaner. Det følger heraf, at en lokalplan kan fravige en beskyttelseslinie til virkeliggørelse af den konkrete plans indhold, hvis amtsrådet som ansvarlig for byggelinien administration eller staten ikke nedlægger veto mod det pågældende lokalplanforslag.

2. Bemærkninger til de enkelte bestemmelser

Til § 15

Til stk. 1

Bestemmelsen svarer indholdsmæssigt til naturfredningslovens § 46, stk. 1, men er omformuleret redaktionelt og tydeliggjort. Basislinien for beskyttelsen er landvegetationen, d.v.s. at forstrand, rørskov, strandeng og lign. hører til strandbredden. Forbudet mod at foretage ændringer i tilstanden af strandbredder m.v., indebærer i overensstemmelse med opgøringen i den gældende lovs § 46, stk. 1, fortsat, at der ikke må placeres bebyggelse (bygninger, skure, master m.v.), foretages ændringer i terrænet, beplantning eller hegning, jf. dog stk. 2, nr. 3, nedenfor. Om affaldsdeponering henvises til bemærkningerne til § 16, stk. 2.

Formuleringen, hvorefter der ikke må foretages udstykning, matrikulering eller arealoverførsel, hvorved der fastlægges skel, er foretaget som følge af lovforslag om konsekvensændringer som følge af forslag til lov om udstykning og anden registrering i matriklen. Lovforslaget er fremsat i efteråret 1989.

Forbudet gælder fortsat såvel landzone som byzone og sommerhusområder. Men en lang række byområder m.v. er undtaget fra beskyttelseslinien ved bekendtgørelser, og disse områder er fortsat undtaget, jf. bestemmelsen i stk. 2, nr. 7.

Bestemmelsen i den gældende lovs § 46, stk. 7, om ophævelse af beskyttelseslinien er ikke medtaget i lovforslaget, jf. nærmere bemærkningerne i afsnit 1 ovenfor.

Til stk. 2

Bestemmelsen samler de undtagelsesbestemmelser, der findes i naturfredningslovens § 46, stk. 1, nr. 2, stk. 2, stk. 3 og stk. 4, og skal således forstås og anvendes i overensstemmelse hermed og den hidtidige praksis.

Nr. 1. Almindelig landbrugsmæssig drift er undtaget fra forbudet. Ifølge landbrugslovgivningen falder tilplantning, eksempelvis med normannsgran til jule-

træer, ind under det frie afgrødevalg. Det er imidlertid fortsat forbudt at foretage en sådan tilplantning, jf. forbudet i § 46, stk. 1, nr. 2.

Nr. 2. Svarer til bestemmelsen i den gældende lovs § 46, stk. 2. Plantager er efter den nyligt vedtagne skovlov dækket af begrebet skov og er derfor stadig omfattet.

Nr. 3. Svarer til undtagelsesbestemmelsen i den gældende lovs § 46, stk. 1, nr. 2. Begrebet sædvanlig hegning skal således forstås som hidtil. Lette trådhegn m.v. må betragtes som sædvanlige hegn. Om usædvanlige hegn, se bemærkningerne til § 23. I hegnsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 789 af 11. december 1987, findes regler, der regulerer naboretlige forhold omkring hegn. Det påhviler derfor hegnssynet at undersøge, om etablering af et hegn vil stride mod naturbeskyttelseslovens regler, forinden afgørelse af en naboretlig tvist om hegning træffes.

Nr. 4. Svarer til den gældende lovs § 46, stk. 4, nr. 1. Ændringer i lovligt bestående militære anlæg, herunder – inden for den naturlige, stedlige afgrænsning af disse – nye anlæg, som af forsvarsmæssige grunde skal placeres ved kysten, kan således ske uden dispensation.

Nr. 5. Den eksisterende formulering i § 46, stk. 4, nr. 2, »havneanlæg med tilhørende landarealer« har givet anledning til fortolkningstvivi i flere sager. Der har særligt været rejst spørgsmål om, hvorvidt byggeri, der ikke har en umiddelbar tilknytning til havnens drift, er omfattet af undtagelsesbestemmelsen. For at undgå fremtidige tvivlsspørgsmål herom, er definitionen af havneformål knyttet direkte til lokalplanlægningen. Herefter er de områder, som i en lokalplan (eller byplanvedtægt) er udlagt til havneformål, omfattet af undtagelsesbestemmelsen for så vidt angår de anlæg m.v., der er indeholdt i den konkrete lokalplan. Under havneformål kan imidlertid ikke henregnes hotelbyggeri, ferie- og fritidsbebyggelse og boligbyggeri. De eksisterende områder, som ved ændringen eventuelt måtte falde uden for nr. 5, vil være omfattede af bestemmelsen i nr. 7.

Nr. 6. Den gældende § 46, stk. 3, nr. 5, undtager kyststrækninger, der er omfattet af sandflugtsloven, som nu er inkorporeret i lovforslaget. I forslagens §§ 8 og 9 fastlægges, hvilke kyststrækninger der er klitfledede.

Nr. 7 er en opsamlingsbestemmelse. Den omfatter blandt andet den gældende § 46, stk. 3, og sikrer således, at et mindre forbudsområde end nævnt i stk. 1 fortsat er gældende, når det er fastsat ved tinglyst deklaration i henhold til tidligere lovgivning. Endvidere omfatter nr. 7 bestemmelsen i § 46, stk. 4, nr. 3, om områder, der den 1. juli 1937 hørte under Københavns eller købstædernes bygrunde, samt § 46, stk. 4,

nr. 4, om områder, der er undtaget fra forbudet mod bebyggelse m.v. i henhold til bekendtgørelse, udstedt efter den hidtidige lovgivning.

Til stk. 3

Stk. 3 svarer til den tidligere § 46, stk. 9, med de ændringer, der følger af § 25 i lov nr. 108 af 5. marts 1988 om kystbeskyttelse. Der henvises iøvrigt til bemærkningerne til § 5, stk. 2.

Til § 16

Stk. 1. Ifølge naturfredningslovens § 47 a må der ikke inden for en afstand af 150 m fra visse søer og åer placeres bygninger, skure, campingvogne og lignende, opstilles master, foretages beplantninger og ændringer i terrænet eller henlægges affald. For så vidt angår landzone er det kun beplantning og ændringer i terrænet, der fortsat foreslås reguleret i naturbeskyttelseslovgivningen, idet byggeri o. lign., herunder placering af campingvogne, herefter alene reguleres i medfør af planlægnings- og byggelovgivningen, jf. de indledende bemærkninger til §§ 15–19 i afsnit 1 ovenfor. Dette gælder naturligvis ikke, hvor der samtidig er tale om et areal, der er beskyttet efter f.eks. forslagens § 3. I så fald kan byggeri o. lign. være ensbetydende med en sådan ændring af tilstanden, at der kræves dispensation fra denne bestemmelse.

Der er ikke tilsigtet nogen realitetsændring, for så vidt angår beskyttelsen af søer og åer mod beplantning og terræ ændringer. De vandløb, der er omfattet af bestemmelsen, er fortsat de offentlige vandløb, der pr. 1. september 1983 har en bundbredde efter vandløbsregulativet på mindst 2 m. Amtsrådene har foretaget en registrering af disse vandløb med tilhørende beskyttelseszone. Lodsejerne vil i tvivlstilfælde kunne få oplyst hos amtskommunen, om de er omfattet heraf. Er en åstrækning fejlagtigt registreret med en beskyttelseslinie, har dette naturligvis ikke retsvirkning for den pågældende lodsejer. Omvendt vil en åstrækning, der fejlagtigt ikke er registreret med en beskyttelseslinie, være fritaget herfor, med mindre det er åbenbart for lodsejerne, at der er begået en fejl. Amtsrådene vil i tiden mellem lovforslagets fremsættelse og dets ikrafttræden kunne kontrollere rigtigheden af de foretagne registreringer. I øvrigt bemærkes, at det vil være hensigtsmæssigt, om regulativerne om søer og vandløb indeholder oplysning om beskyttelseslinien, såfremt søen eller vandløbet er omfattet af reglerne herom.

Stk. 2. Som det fremgår af indledningen opretholdes sø- og åbeskyttelseslinien i byzone og sommerhusområder som en selvstændig bestemmelse svarende til § 47a, stk. 1.

I disse områder kan beskyttelseshensynene ikke varetages på anden måde, ligesom bestemmelsen skal sikre kommunalbestyrelsen en fortsat mulighed for at regulere byggeri uden at udarbejde en lokalplan.

Med begrebet bebyggelse er der ikke tilstræbt nogen ændring i forhold til den gældende bestemmelse. Formuleringen er valgt for at harmonisere med byggelovgivningen og for at præcisere, at andre faste konstruktioner og anlæg end egentlige bygninger er omfattet, herunder f.eks. også master, uanset at sådanne anlæg – i modsætning til, hvad der er tilfældet i den gældende bestemmelse – ikke er nævnt udtrykkeligt i stk. 2.

Den tidligere bestemmelse om, at der ikke må henlægges affald, er udgået. Der er ikke behov for en særlig regel herom, idet det reguleres efter miljølovgivningen. Hertil kommer, at anbringelse af affald i større mængder anses som en terrænregulering.

Stk. 3. Bestemmelsen ajourfører og samler de undtagelsesbestemmelser, der er nævnt i § 47a, stk. 1 og 3.

Nr. 1. Bestemmelsen sikrer overensstemmelse mellem reguleringerne i vandløbs- og naturbeskyttelseslovgivningen.

Nr. 2, 3 og 4. Der henvises til bemærkningerne til § 15, stk. 2, nr. 2, 4 og 5.

Nr. 5 svarer til den gældende lovs § 47a, stk. 3, jf. § 47, stk. 2, nr. 3.

Nr. 6 er en opsamlingsbestemmelse. Den omfatter bl.a. den gældende § 47a, stk. 2, nr. 4 og sikrer således, at der kan bebygges i områder, hvor der før 1. september 1972 var påbegyndt en væsentlig lovlig bebyggelse.

Det er ikke fundet nødvendigt at medtage bestemmelsen i den gældende lovs § 47a, stk. 3, om ophævelse af beskyttelseslinien, jf. nærmere herom i indledningsafsnittet i bemærkningerne til §§ 15–19.

Til § 17

Stk. 1. Skovbyggelinien er på tilsvarende måde som sø- og åbeskyttelseslinien opretholdt som en selvstændig bestemmelse for så vidt angår byzone og sommerhusområder. Der henvises til bemærkningerne til § 16, stk. 2. Bestemmelsen er ændret i forhold til den gældende lovs § 47, stk. 1, til kun at omfatte eksisterende skove. Skove, der etableres efter lovens ikrafttræden, trækker således ikke automatisk byggelinier, men de samme hensyn kan varetages gennem lokalplanlægningen. Det bør i denne forbindelse sikres, at bebyggelse m.v. ikke placeres nærmere skoven end 30 m af hensyn til sikkerhed, lysforhold m.v.

Ændringerne iøvrigt er redaktionelle og tilsigter ikke nogen realitetsændring. Bestemmelsen omfatter derfor fortsat private skovstykker på under 20 ha, hvis disse skovstykker, tilhørende forskellige skove,

fremtræder som ét sammenhængende skovstykke på 20 ha eller derover.

Stk. 2. Bestemmelsen samler de undtagelsesbestemmelser, der findes i naturfredningslovens § 47, stk. 2.

Nr. 1, 2 og 3. Der henvises til bemærkningerne til § 16, stk. 2, nr. 3–5.

Nr. 4 er en opsamlingsbestemmelse. Den omfatter bl.a. den gældende lovs § 47, stk. 2, nr. 4, og sikrer således, at der kan bygges i områder, hvor der før 1. januar 1968 var påbegyndt en væsentlig, lovlig bebyggelse.

Det er ikke fundet nødvendigt at opretholde bestemmelsen i den gældende lovs § 47, stk. 4, om ophævelse af byggelinien, jf. nærmere herom i indledningsafsnittet i bemærkningerne til §§ 15–19.

Til § 18

Reglerne i *stk. 1 og 2* svarer til de gældende regler i naturfredningslovens § 53 om fortidsmindebeskyttelseslinien, idet der dog er foretaget visse redaktionelle ændringer. Der er herudover foreslået den ændring, at foryngelse i eksisterende skove og plantager nu er tilladt indtil 2 m fra fortidsminderne, hvor de gældende regler kun tillader genplantning indtil 5 m fra fortidsminderne.

Efter § 65, stk. 3, kan der fastsættes regler om, at amtsrådet i visse sager skal høre miljøministeren forud for afgørelser om fortidsmindebeskyttelseslinien, jf. bemærkningerne i afsnit 1 til §§ 15–19, svarende til den gældende lov, hvorefter fredningsnævnet skal høre Skov- og Naturstyrelsen for at sikre varetagelsen af de kulturhistoriske bevaringsinteresser.

Reglen i *stk. 3* fastsætter, at fortidsmindetyper, som ikke kan antages at have væsentlig indvirkning på landskabet, ikke skal have en 100 m beskyttelsezone. Dette stemmer med de hidtil gældende regler, hvorefter kors, milepæle og lignende ikke har 100 m zone.

Til § 19

Ved lov nr. 208 af 25. maj 1983 om ændring af lov om naturfredning indsattes en bestemmelse i naturfredningslovens § 47 b om beskyttelse af kirkeomgivelserne, som indtil da kun kunne beskyttes ved gennemførelse af egentlige fredninger. Bestemmelsen indførtes på baggrund af det stigende antal skæmmende byggerier (siloeer m.v.) i nærheden af kirkerne.

Lovforslagets § 19 indebærer en mindre ændring i forhold til § 47 b. § 19 angår nemlig kun regulering af byggeri i landzone inden for en afstand på 300 m fra kirker, mens § 47 b angår kirker i det åbne land. Den foreslåede indskrænkning, der har til formål at paral-

lelisere kirkebyggelinien med de øvrige beskyttelseslinier, skønnes imidlertid ikke reelt at indebære en afsvækkelse af hensynet til kirkeomgivelserne. Det bemærkes herved, at for områder i det åbne land, der er beliggende i byzone eller i sommerhusområde, kan en kommunalbestyrelse ved lokalplan regulere bebyggelseshøjden. Hermed kan de samme hensyn som hidtil varetages.

Til kapitel 3

Anlæg i det åbne land

Reglerne i dette kapitel har især til formål at varetage landskabelige hensyn i det åbne land, d.v.s. uden for byer og bymæssige bebyggelser. § 20 varetager dog også øvrige naturbeskyttelseshensyn, jf. henvisningen til § 1.

Til § 20

Bestemmelsen svarer med visse redaktionelle ændringer til § 42 i naturfredningsloven. Med hjemmel i § 42, stk. 2, er der udstedt følgende bekendtgørelser:

- bekendtgørelse nr. 612 af 1. december 1978 om godkendelse af anlæg af offentlige veje uden for byer og bymæssige bebyggelser samt
- bekendtgørelse nr. 613 af 1. december 1978 om godkendelse af el-anlæg, der agtes placeret uden for byer og bymæssige bebyggelser.

Disse bekendtgørelser skal justeres og opdateres, men det er ikke tanken, at den hidtidige praksis vedrørende hensynene til landskabsbilledet og de øvrige naturbeskyttelsesværdier samt det nære samarbejde med andre myndigheder skal svækkes. Dog vil der eventuelt ske nogle justeringer i den nuværende kompetencefordeling mellem Miljøministeriet og amtsrådene.

Til § 21

Bestemmelsen svarer stort set til § 57 i den gældende lov. I den gældende bestemmelse er der en hjemmel for miljøministeren til at fastsætte nærmere regler om udformning, placering, belysning m.v. for virksomhedsreklamer i det åbne land. Hjemlen er aldrig blevet udnyttet. I stedet foreslås, at det af lovteksten direkte fremgår, at virksomhedsreklamer ikke må virke dominerende i landskabet og ikke må være synlige over store afstande, jf. *stk. 2, nr. 1*. Herved får tilsynsmyndigheden (amtsrådet) mulighed for – i tilfælde af overtrædelser – umiddelbart at påbyde ændringer i skiltningen, evt. forbyde den, jf. tilsynsbestemmelserne i forslagens §§ 73 og 74. Dette gælder dog ikke for eksisterende reklamer, der er lovlige efter de i dag gældende regler.

Reglen er ikke til hinder for, at private skilte, der udelukkende tjener som vejvisning til en virksomhed, opsættes på privat grund, også selv om der er tale om nogen afstand mellem skilt og virksomhed, når blot der er tale om beskedne henvisningsskilte.

Ved andre offentlige råd, jf. *stk. 2, nr. 3*, tænkes f.eks. på Europa-parlamentet.

Ved »idrætsanlæg« i *stk. 3* er der tænkt på anlæg, hvortil der er en vis offentlig adgang i modsætning til helt private, lukkede anlæg.

Reglen i § 21, der alene har landskabsmæssig betydning, har altid været administreret stramt – en praksis, der forudsættes videreført uændret. Med hjemmel i § 73, stk. 8, kan der fastsættes regler for tilsyn med, at bestemmelsen overholdes.

Til kapitel 4

Offentlighedens adgang til naturen

1. Indledning

Reglerne i dette kapitel svarer til den gældende lovs kapitel VIII om almenhedens færdsel og ophold. Der er dog foretaget en række både sproglige og lovtekniske forenklinger og moderniseringer.

Endvidere er der tale om visse udvidelser af offentlighedens adgang til naturen. Det foreslås således, at

- private skove på mindst 5 ha åbnes for færdsel på cykel på anlagte veje og -cykelstier,
- private skove på under 5 ha er åbne for offentlighedens adgang, såfremt dette aftales mellem ejeren og amtsrådet, og
- anlagte veje og stier i det åbne land bliver åbne for offentligheden for færdsel til fods og på cykel efter regler der fastsættes af ministeren.

Det er fredningsnævnene, der administrerer de tilsvarende bestemmelser i den gældende lov. Ifølge den administrative struktur, der foreslås i lovforslaget, bliver det fremover amtsrådene, der skal administrere reglerne.

Reglerne er udtryk for den umiddelbare ret, befolkningen har til at færdes i naturen. Derimod giver de – som hidtil – ikke hjemmel for organisationer og lign. til – uden ejerens tilladelse – at anvende arealerne til organiserede former for friluftsliv, som f.eks. lejrslagning og sportsarrangementer. Der er naturligvis ikke noget til hinder for, at lodsejerne – såvel private som offentlige – kan tillade en videregående adgang, ligesom der kan indgås aftale herom efter reglerne i § 55.

For så vidt angår begrebet »færdsel på cykel«, jf. forslagens §§ 23 og 26, bemærkes, at dette må forstås med de begrænsninger, der følger af bemærkningerne til § 28, stk. 1.

For samtlige adgangsreglers vedkommende gælder, at den eksisterende lovs regler om statslig overtageelse, hvis offentlighedens adgang påfører ejeren gener (naturfredningslovens § 54, stk. 10–12, § 55, stk. 9, og § 56, stk. 4), foreslås ophævet, idet de har været uden praktisk betydning.

Med ordet »beboelsesbygning« i §§ 22–25 menes en bygning, der fremtræder som opført med henblik på beboelse, uanset om der er tale om helårs- eller fritidsbeboelse, eller om den for tiden er beboet.

Med ordet »driftsbygning« i §§ 23 og 24 menes en faststående driftsbygning for den pågældende jordbrugsejendom.

Det bemærkes, at selv om der ikke er opholdsret i nærheden af beboelses- og driftsbygninger, kan der godt være færdselsret.

Med udtrykket »lovlig adgang« i §§ 23–25 er der ikke tilsigtet nogen realitetændring i forhold til naturfredningsloven, der anvender udtrykket »offentlig vej eller sti, eller hvortil der i øvrigt er adgang på lovlig måde«.

2. Bemærkninger til de enkelte bestemmelser

Til § 22

Reglen svarer i princippet til den gældende lovs § 54. Dog er der visse regler i den gældende, meget detaljerede, bestemmelse, der ikke er gentaget. Det gælder § 54, stk. 3, om adgang til strandbredder langs diger, der er anlagt i henhold til digelovgivningningen. Det er opfattelsen, at kystbeskyttelsesloven i tilstrækkeligt omfang regulerer dette. Derved bortfalder den eksisterende ordning, hvorefter udgifter i forbindelse med almenhedens adgang til disse strandbredder refunderes digebestyrelsen med halvdelen af statskassen og halvdelen fra amtsrådet, jf. afsnit 3.2.7. i de almindelige bemærkninger.

Desuden foreslås § 54, stk. 7, om vejadgang til stranden heller ikke gentaget. Reglen har stort set aldrig været anvendt, idet adgangsproblemer normalt løses på kommunalt initiativ eller ved fredning.

Endelig er § 54, stk. 9, om særreglerne for de sønderjyske strande udeladt, så der fremover vil herske samme retstilstand i hele landet.

Til § 23

Reglen svarer i princippet til den gældende lovs § 55. Dog foreslås det, at cykling bliver tilladt i private skove på mindst 5 ha, hvilket allerede er tilfældet i de offentlige skove. Det bemærkes i denne forbindelse, at ligesom efter den gældende lov er det uden betydning for fastsættelsen af arealgrænsen på 5 ha, om skoven består af flere parceller.

Som hidtil må færdsel i privatejede skove *kun* finde sted på anlagte veje og stier men ikke udenfor disse. Færdsel må således ikke finde sted f.eks. på udyrkede, uhegnede arealer beliggende i disse skove. Sådanne arealer udgør en del af skoven og er derfor ikke omfattet af § 24.

Det præciseres i *stk. 2*, at offentlighedens adgang ikke må forhindres eller vanskeliggøres.

Bestemmelsen tilsigter ikke at gribe ind i den almindelige drift af skoven. Der er således ikke pligt for skovejeren til at træffe særlige foranstaltninger i strid med den almindelige arbejdstilrettelæggelse, at fjerne grene, hugstaffald m.v., som for en kortere periode evt. kan vanskeliggøre færdslen. Og bestemmelsen medfører ingen ændringer i ejerens ret til at omlægge skovens vejsystem.

Stk. 2 indeholder endvidere et forbud mod at opsætte usædvanlige hegn omkring skove. En udtømmende beskrivelse af, hvad der er usædvanlige hegn, lader sig ikke foretage. Levende hegn, lette trådhegn m.v. må betragtes som sædvanlige hegn, også selv om den pågældende skov ikke tidligere har været hegnet. Hegning om kulturer, juletræs- og pyntegrøntbevoksninger, frøavlsbevoksninger m.v. er sædvanlig, uanset at sådanne hegn netop har til formål at holde publikum ude fra disse arealer.

Det, bestemmelsen navnlig tilsigter, er at undgå hegn, der ved deres højde, konstruktion eller materialevalg virker dominerende eller skæmmende, eller som hindrer vildtets frie passage.

Stk. 3 og 4 svarer til de gældende regler.

Stk. 5 vedrører de privatejede skove. Reglerne i 1. og 2. pkt. vedrører de privatejede skove, der er på mindst 5 ha, medens 3. pkt. omhandler private skove, der er mindre end 5 ha.

Private skove på mindst 5 ha er åbne for offentlighedens færdsel efter hovedreglen i *stk. 1*, og de supplerende regler bl.a. i *stk. 5, 1. og 2. pkt.* Det er her foreslået, at ophold ikke må finde sted inden for 150 m fra beboelses- og driftsbygninger, se afsnit 1. ovenfor. Efter den gældende lov gælder begrænsningen kun inden for 50 m fra beboelsesbygninger. Ændringen er begrundet i et ønske om at harmonisere reglerne om opholdsret for skove og udyrkede arealer, og skal ses i sammenhæng med den udvidede adgangsret ifølge lovforslaget.

Om *stk. 5, 3. pkt.* bemærkes, at skove, der er mindre end 5 ha, findes overalt i det danske landskab. Ofte vil der kun være adgang til dem ad veje og stier, der ikke i almindelighed er åbne for offentlighedens færdsel, eller hvor ejeren ihvertfald kan hindre denne, hvis han ønsker det.

Åf hensyn til befolkningens friluftsliv, er det vigtigt, at der på regionalt niveau sker en nøjere analyse

af de muligheder, som befolkningen har for at færdes i naturen, og at der på grundlag heraf sker en planlægning af, hvor det er vigtigt, at der også skabes muligheder for, at der kan færdes i eller igennem småskovene. Den foreslåede bestemmelse tilsigter derfor at tilvejebringe en udtrykkelig hjemmel for amtsrådet til at træffe aftale med ejerne af disse skove om, at de åbnes for færdsel enten efter de almindelige regler i § 23, stk. 1-5 eller efter mere specielle regler afpasset de konkrete forhold.

Den analyse og planlægning, der skal finde sted, må naturligvis ses i snæver sammenhæng med de regler, der vil blive fastsat efter lovforslagets § 26. Planlægningen vil også blive et meget centralt element i det samarbejde, der skal ske mellem amtsrådet og de forskellige regionale interesseorganisationer i de grønne råd, der foreslås nedsat efter lovforslagets § 64, stk. 2, jf. bemærkningerne hertil og til § 27 nedenfor.

I nogle tilfælde vil amtsrådet være i stand til at opnå aftaler uden videre, f.eks. hvor ejeren allerede i dag accepterer, at skoven er åben. I andre tilfælde vil det være nødvendigt at etablere en aftale indenfor rammerne af lovforslagets kapitel 8, jf. de almindelige bemærkninger hertil og forslaget § 55, stk. 1, nr. 3 med bemærkninger.

Den foreslåede bestemmelse udgør naturligvis ikke en begrænsning i adgangen til at anvende ekspropriationshjemmelen i § 60, stk. 1.

Om undtagelsen i *stk. 6* bemærkes, at skove, der ejes af offentlige stiftelser, efter den før 1989 gældende skovlovgivning og efter naturfredningsloven har været ligestillet med offentligt ejede skove. Da der således for disse skove i dag gælder en videregående adgang end i andre privatejede skove, foreslås det, at denne adgang opretholdes, selv om begrebet »offentlige stiftelser«, der så vidt muligt må fortolkes som hidtil, iøvrigt har mistet dets betydning.

Til § 24

Reglen svarer til § 56 i naturfredningsloven. Dog er *stk. 2* ny. Den skal sammenholdes med den tilsvarende bestemmelse i § 23, stk. 3. § 24 omfatter de udyrkede arealer, der hverken er strande (§ 22) eller klitfredede arealer (§ 25), eller er beliggende i skove, jf. bemærkningerne til § 23.

Efter *stk. 3* må ophold ikke finde sted inden for 150 m fra beboelses- og driftsbygninger. Efter den gældende lov gælder begrænsningen kun for beboelsesbygninger. Se afsnit 1. ovenfor og bemærkningerne til § 23, stk. 5.

Bestemmelsen i *stk. 4* indeholder et forbud mod offentlighedens adgang til de bræmmer, som skal udlægges langs vandløb og søer i medfør af forslaget til

lov om vandløb. Forbudet gælder dog ikke i de tilfælde, hvor der i medfør af andre bestemmelser er adgang til bræmmerne. Det vil typisk være tilfældet, hvor bræmmen er en del af et større udyrket areal, hvortil der er offentlig adgang. Ordet »arealer« omfatter ikke veje, hvilket betyder, at der ikke bliver adgang til bræmmen, blot fordi en vej, der er offentlig tilgængelig, krydser bræmmen.

Til § 25

Reglen svarer til sandflugtslovens § 6, stk. 2. I lighed med hvad der i dag gælder for de klitfredede arealer, gælder adgangsretten hele døgnet.

Til § 26

Reglen giver miljøministeren mulighed for ved fastsættelse af regler i bekendtgørelsesform at bestemme, i hvilket omfang det åbne land skal åbnes for færdsel til fods og på cykel. Reglerne vil blive udarbejdet efter drøftelse med de berørte parter, og det tilsigtes, at de kan træde i kraft samtidig med loven.

Det er hovedmålsætningen, at reglerne, som er direkte regulerende overfor borgernes adfærd, fremstår så klart og entydigt som overhovedet muligt.

Ved reglernes udformning skal det bl.a. afklares, i hvor stort et omfang der skal indføres generelle begrænsninger i adgangsreglerne, for eksempel hvor markveje ender blindt, ved gårdspladser, ved beboelser og driftsbygninger samt tilfælde, hvor udøvelse af færdselsretten kan virke særligt belastende. Det skal ved reglernes udarbejdelse lægges til grund, at der som minimum sikres ejeren en mulighed for ved skiltning at lukke blinde adgangsveje i en afstand af 150 meter fra gårdsplads, beboelses- og/eller driftsbygninger. Der skal endvidere sikres ejeren en ret til at lukke veje og stier ved haver, parker, der hører til en beboelses- eller driftsbygning.

I reglerne vil det blive fastsat

- at færdselsretten ikke vil omfatte veje og stier i haver, parker og lignende, der hører til en beboelsesbygning,
- at adgang sker på eget ansvar,
- at hunde skal føres i snor,
- at ejeren kan forbyde adgang på dage, hvor der holdes jagt, eller i områder, hvor der foregår intensivt landbrugsarbejde, f.eks. høstarbejde og sprøjtning,
- at der til privatejede veje og stier kun er adgang fra kl. 7 til solnedgang.

I lighed med de øvrige adgangsregler i §§ 22-25 begrænser den foreslåede bestemmelse anvendelsesområdet for mark- og vejfredslovens § 17. Den har ikke nogen selvstændig betydning for adgangen til at

F. t. l. om naturbeskyttelse

færdes på offentlige veje. Dette reguleres ved lov om offentlige veje (og færdselsloven), jf. *stk. 3*.

Derimod indebærer den en udvidet adgang til færdsel men ikke ophold på private enmandsejede veje og stier og private fællesveje og -stier i det åbne land.

Privatvejsloven forudsætter, at de vejberettigede brugere af private fællesveje og -stier holder disse i en efter færdselens art og omfang, god og forsvarlig stand. Der kan ikke blot som følge af forslaget om at åbne disse veje og stier for offentligheden stilles yderligere krav til vedligeholdelsen. Hvis vejmyndigheden ønsker at stille sådanne krav, må den benytte privatvejlovens muligheder for evt. at overtage vejene og stierne som offentlige.

Den foreslåede bestemmelse begrænser ikke den bestående mulighed for at nedlægge private veje og stier på privat initiativ, d.v.s. uden vejmyndighedens tilladelse, hvis de vejberettigede kan blive enige herom. Den medfører heller ikke ændringer i de særlige regler efter udstykningslovgivningen om at slette og forandre private fællesveje på matrikelkortet.

Reglen i § 26 vedrører ikke veje og stier i skove, herunder småskove under 5 ha. For disse gælder alene reglen i § 23. Den omfatter heller ikke et internt vej- og stinet i f.eks. en frugtplantage.

Til § 27

I naturfredningslovens §§ 54-56 findes der bestemmelser om, at fredningsnævet/miljøministeren i særlige tilfælde kan gøre undtagelser fra reglerne om offentlighedens adgang. Dispensationsadgangen har altid været administreret temmelig restriktivt. Denne praksis forudsættes med den foreslåede bestemmelse opretholdt for adgang til strande og til offentligt ejede arealer.

Derimod åbner formuleringen op for en mere vidtgående mulighed for at begrænse adgangen eller lukke for adgangen til privatejede skove, udyrkede arealer og veje og stier. Det forudsættes som anført i bemærkningerne til § 23, stk. 5,3. pkt., at en væsentlig opgave, som de regionale råd («grønne råd»), der er nævnt i § 64, stk. 2, vil få, bliver at fastlægge en strategi for befolkningens friluftsmuligheder i regionen. På baggrund heraf kan der for amtsrådet være etableret forudsætninger for at tillade lukning af visse arealer, f.eks. hvor behovet skønnes at være ringe. Der kan f.eks. også være tale om at lukke et areal i dyrenes yngletid.

Dispensationen kan gives midlertidigt eller permanent.

Bestemmelsen i *stk. 2* svarer til sandflugtslovens § 6, stk. 3.

Til § 28

Bestemmelsen i *stk. 1* findes tilsvarende i naturfredningslovens §§ 54-56a.

I medfør af disse regler er der udstedt følgende bekendtgørelser:

- nr. 373 af 15. august 1979 om almenhedens færdsel og ophold i private skove,
- nr. 631 af 24. december 1980 om almenhedens færdsel og ophold på udyrkede arealer,
- nr. 557 af 19. november 1983 om almenhedens færdsel og ophold på samt badning fra strandbredder, og
- nr. 59 af 9. januar 1989 om almenhedens færdsel og ophold i skove, der tilhører staten, kommuner, kirker, præsteembeder og offentlige stiftelser.

Disse regler vil, jf. lovforslagets § 92, blive opretholdt, indtil der med hjemmel i § 28 udstedes nye regler.

De kommende nye regler vil være en slags »ordensreglement« for offentlighedens færden i naturen. De vil bl.a. komme til at indeholde en bestemmelse, der svarer til den gældende § 63 om forbud mod henkastning eller anbringelse af affald på andens ejendom m.v., som dels af denne grund, dels fordi reglen i øvrigt har mistet sin betydning, ikke er opretholdt i lovforslaget. De vil også komme til at indeholde regler i lighed med de gældende regler for offentlighedens færdsel og ophold i skove.

Med hjemmel i § *stk. 1* vil der endvidere kunne fastsættes regler, der begrænser eller forbyder anvendelsen af utraditionelle cykler eller cykler til idrætslignende formål, som f.eks. mountainbikes, i de områder, som er åbne for færdsel på cykel.

Miljøministeriet planlægger i øvrigt at iværksætte en oplysningskampagne om den rette »brug« af naturen.

Derudover vil der – som led i opfølgning af loven inden ikrafttrædelsen – blive udarbejdet bekendtgørelser m.v., der nærmere vil præcisere og eksemplificere, i hvilke situationer ejeren og amtsrådet kan indskrænke offentlighedens adgang. Disse regler vil, som angivet i pkt. 2.1. i de almindelige bemærkninger, blive forhandlet med de berørte parter, ligesom folketingets miljø- og planlægningsudvalg vil blive inddraget inden udsendelsen.

Reglen i *stk. 2* er ny og alene af budgetretlig karakter. Som nævnt i de indledende bemærkninger til kapitel 4 kan en lodsejer altid tillade en videregående adgang end §§ 22-26 bestemmer. Med bemyndigelsen i stk. 2 tilsigtes at skabe hjemmel til f.eks. at indføre en ridetegnordning for ridning i statsskovene.

Bestemmelsen vedrører på ingen måde en privat ejers ret til at betinge en videregående adgang af en

afgift. Dette beror som hidtil på en aftale mellem ejeren og den eller de personer, der får en videregående adgang.

Reglen i *stk. 3* er ny. Under forhandlingerne om naturfredningsloven i 1969 blev der indgået aftale om, at staten – efter behandling i et udvalg med repræsentanter for Dansk Skovforening, Friluftsrådet og ministeriet – godtgør dokumenteret tab ved brand, hærværk og tyveri i de private skove forårsaget af publikum. Udgifterne ved ordningen har hidtil været afholdt via tekstanmærkning på de årlige finanslove.

Det findes imidlertid nu formålstjenligt at formalisere ordningen og give hjemmel for miljøministeren til at fastsætte nærmere regler om ordningen. Samtidig foreslås det, at ordningen udvides til også at gælde private udyrkede arealer. I det omfang der fastsættes regler efter § 26 om adgang til veje og stier, vil ordningen også komme til at gælde disse. Disse regler vil som angivet i pkt. 2.1. i de almindelige bemærkninger blive forhandlet med de berørte parter, ligesom folketingets miljø- og planlægningsudvalg vil blive inddraget inden udsendelsen.

Det bemærkes, at en evt. erstatning for hærværk og tyveri i skove, der er mindre end 5 ha, og som efter aftale mellem ejeren og amtsrådet åbnes for offentligheden, vil kunne fastsættes i aftalen, jf. § 55, *stk. 4*, efter regler i § 55, *stk. 5*. Om fornødent kan der fastsættes regler herom i medfør af § 28, *stk. 3*.

I forbindelse med den nærmere udmøntning af bestemmelser skal det overvejes, om man skal anvende den hidtidige ordning blot udvidet med de nævnte arealtyper, eller om denne ordning kan afløses af en eller anden form for forsikringsordning, eventuelt kombineret med offentligt tilskud.

Om de anslåede udgifter henvises til lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 29

Bestemmelsen i *stk. 1* svarer stort set til naturfredningslovens § 60a, *stk. 1*. Den er dog ændret til at omfatte både motordrevne og ikke-motordrevne fartøjer samt anden færdsel, f.eks. surfboards og lign.

De regler, der vil blive udarbejdet, kan også omfatte erhvervsmæssig udlejning af fartøjer m.v. til friluftsmål.

Bestemmelsen vil kunne anvendes til at fastsætte regler, der indeholder et generelt forbud mod anvendelse af visse typer transportmidler udenfor områder, hvor amtsrådet ved oplag eller anden form for offentlig bekendtgørelse har givet tilladelse hertil.

Med *stk. 2*, der er ny, tilsigtes at skabe hjemmel til at udarbejde ordensregler, der kan håndhæves efter denne lov, for sejlads og anden færdsel på statens søer.

Til kapitel 5

Beskyttelse af plante- og dyrearter

Til § 30

Bestemmelsen erstatter § 59 i naturfredningsloven med de ændringer, som var foreslået til denne ved lovforslag nr. 213 af 18. februar 1988, jf. de almindelige bemærkninger, afsnit 2.7.

I medfør af *stk. 1*, er der som hidtil hjemmel til at frede *dyre- og plantearter*. I medfør af den gældende lov er der allerede gennemført en fredning af krybdyr og padder. Det er hensigten at foretage fredning også af visse plantearter og insekter bl.a. som opfølgning af de forpligtigelser, Danmark har i medfør af Bernkonventionen. Det bemærkes, at den tilsvarende hjemmel i § 59 i naturfredningsloven ikke omfatter pattedyr og fugle. Dette skyldes, at fredning af danske pattedyr og fugle sker med hjemmel i lov om jagt og vildtforvaltning. Lovforslaget tilsigter ikke at ændre herpå. Når undtagelsen ikke er udtrykkeligt nævnt i lovens tekst, skyldes det lovgivningsmæssige grunde. Jagt- og vildtforvaltningslovens bestemmelser om fredning af pattedyr og fugle vil således stadig være gældende.

I øvrigt er det hensigten, at der med hjemmel i *stk. 1* skal ske en videreførelse af de gældende regler om beskyttelse af truede arter. Bestemmelsen giver således hjemmel til at udstede regler om forbud mod eller kontrol med *transport, opbevaring, udstilling, reklamering, salg, køb, ind- og udførsel, transit, og konservering* med henblik på at beskytte eller regulere udnyttelsen af vilde *dyre- og plantearter*, således som de bl.a. har fundet udtryk i Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 23 af 25. januar 1984 om anvendelse af konventionen om international handel med udryddelsestruede vilde dyr og planter (Washingtonkonventionen) og Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 16 af 13. januar 1984 om erhvervsmæssig konservering af visse truede dyrearter m.v.

Opmærksomheden henledes på, at der også i anden lovgivning kan findes regler, som ud fra andre formål regulerer ind- og udførsel af dyr og planter. Til eksempel herpå kan anføres landbrugsministeriets bekendtgørelse nr. 61 af 2. februar 1988 om lov om udførsel og indførsel af levende dyr m.v. Bestemmelsen tilsigter ikke at gribe ind i eller fortrænge sådanne regler, som naturligvis fortsat skal overholdes, uanset de regler som måtte blive fastsat i medfør af naturbeskyttelsesloven.

I *stk. 1*, er der endvidere hjemmel til at fastsætte regler om *registrering og mærkning* af vilde *dyre- og plantearter*. Denne hjemmel er ny, og det bemærkes, at det ikke er hensigten, at fastsætte almindelige regler af denne art, idet bestemmelser om anmeldelse,

registrering og mærkning stort set kun vil være relevante for bestemte vilde plante- og dyrearter eller produkter heraf. Som eksempler herpå kan især peges på visse her i landet beroende dyr eller produkter heraf, der er omfattet af Washington-konventionen om kontrol med international handel med udryddelsestruede vilde dyr og planter og af rådsforordning (EØF) nr. 3620/82 af 3. december 1982 om gennemførelse i Fællesskabet af denne konvention, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 23 af 25. januar 1984. Efter disse regler er det forudsat, at der kan gøres undtagelse fra de strenge regler om forbud mod ind- og udførsel og salg m.v., bl.a. i visse tilfælde hvor dyret eller produktet er erhvervet, før reglerne trådte i kraft, og der er tale om førstegangs-transaktioner med disse varer. For med tiden at kunne undgå disse administrativt set ret byrdefulde sager og mindske risikoen for omgåelse, vil det kunne være hensigtsmæssigt at fastsætte regler om, at visse dyr eller produkter af denne karakter anmeldes (og registreres) inden en vis frist, med den virkning at de i modsat fald uden videre anses for omfattet af de almindelige regler eller i hvert fald anses for omfattet af disse regler, hvis ejeren ikke kan godtgøre, at de er indført eller erhvervet, før disse regler trådte i kraft.

Regler om mærkning vil – foruden eventuelt i den ovennævnte forbindelse – kunne være nødvendige, når det drejer sig om f.eks. dyr opdrættet i fangenskab, for hvilke der, bl.a. indenfor rammerne af de nævnte regler om Washington-konventionen, i visse henseender gælder lempeligere regler. Det bemærkes herved, at EF-Kommissionen har fremlagt et udkast til en forordning om mærkning af visse grupper af dyr overfor den forvaltningskomité, der er nedsat i medfør af rådsforordningen, og at der ved den foreslåede bestemmelse tilvejebringes en hjemmel til at kunne fastsætte bestemmelser om straf for overtrædelse af reglerne i en sådan forordning.

I *stk. 1*, er der endelig indsat en ny hjemmel for miljøministeren til at bestemme, at den, som *erhvervsmæssigt udnytter* vilde dyre- og plantearter, skal have *autorisation* hertil. En sådan autorisationsordning vil i første omgang ifølge sagens natur alene kunne etableres med henblik på at opfylde lovens formål. Der er således ikke skabt adgang til eksempelvis at indføre en autorisationsordning for erhvervsfiskere o. lign.

I første omgang vil ordningen formentlig kun blive aktuel for de, som erhvervsmæssigt ind- og udfører vilde dyr, der er omfattet af reglerne om Washington-konventionen. En autorisationsordning vil kunne være et væsentligt redskab i bestræbelserne for at sikre reglernes overholdelse. En sådan ordning vil næppe blive relevant for andre end levende dyr og vil endvidere kunne indskrænkes til de arter eller grup-

per, hvor en sådan yderligere kontrolforanstaltning i særlig grad er indiceret. En autorisationsordning vil blive betinget af, at reglerne og de betingelser, der knyttes til de enkelte ind- og udførsler, f.eks. med henblik på at dyrene transporteres forsvarligt, til stighed overholdes. Det vil i øvrigt blive tilstræbt, at en autorisationsordning ikke i sig selv bliver administrativt krævende. En eventuel ordning vil blive fastsat efter forhandling med Justitsministeriet under hensyn til de snævre forbindelser, der er mellem på den ene side ind- og udførsler af vilde dyr og på den anden side den handel med disse dyr, der er undergivet regler, der henhører under Justitsministeriets område. Der henvises herom til betænkning nr. 1154 af 19. november 1987 om dyreværn.

Bestemmelsen i *stk. 3* indebærer ikke realitetsændringer, idet det fremgår af bemærkningerne til naturfredningslovens § 59, jf. Folketingstidende 1983/84, Tillæg A sp. 1583, at der ved anvendelsen af de i § 59 hjemlede beføjelser – foruden etiske hensyn og varetagelse af en formuigtig anvendelse af de naturlige ressourcer – også kan tages hensyn til visse dyrs farlighed, således at der f.eks. kan gennemføres forbud mod indførsel af giftslanger til privat hold. Regler efter den foreslåede bestemmelse vil blive fastsat i samarbejde med Justitsministeriet.

Til § 31

Stk. 1, forbyder udsætning af artsfremmede dyr. I *stk. 2* er der hjemmel for miljøministeren til at regulere forholdet for planters vedkommende. Begge bestemmelserne skal i øvrigt ses på baggrund af bl.a. de meget strenge regler, der efter lov nr. 288 af 6. april 1986 (med senere ændring) om miljø og genteknologi gælder for udsætning af gensplejtede organismer i naturen.

Introduktion af ikke hjemmehørende planter og dyr i den danske natur (eller re-introduktion af arter, som engang har levet her) kan medføre uheldige økologiske konsekvenser, idet disse (nye) arter kan være så overlevelsedygtige og dominerende, at de kan true naturligt hjemmehørende arters eksistens. Som eksempel kan nævnes indførslen af den nordamerikanske tøffelsnegl til Europa. Arten har nu spredt sig langs den europæiske atlantehavskyst, hvor den anretter stor skade på østers og andre muslinger som næringskonkurrent. Fra planternes verden kan nævnes eksemplet med den oprindeligt som prydpilte indførte kæmpebjørneklo.

Danmark har gennem tiltrædelsen i 1982 af Den Europæiske Naturbeskyttelseskonvention forpligtet sig til at føre kontrol med indførelsen af ikke naturligt hjemmehørende arter m.m. jf. konventionens artikel II.2.b. Princippet herom gælder også ifølge rekom-

mendationer og lignende fra bl.a. Europarådet, som Danmark har tiltrådt og findes også i art. 196 i FN's Havretskonvention. Den foreslåede ændring af loven skal derfor også ses som et led i opfyldelsen af disse internationale bestemmelser.

Det er hensigten at udarbejde en fortegnelse over naturligt hjemmehørende fisk, som kan udsættes uden tilladelse efter denne bestemmelse.

I forbindelse med udarbejdelsen af regulativ efter lov om vandløb, vil der endvidere kunne gives konkrete tilladelser til udsætning af fremmede arter.

Reglen i *stk. 2* omfatter kun planter, som ikke tilhører den naturligt hjemmehørende vildtlevende flora, idet spørgsmålet om re-introduktion af vilde plantearter, der tidligere har levet i Danmark, og en kontrol heraf næppe vil være relevant. Baggrunden for reglen er i øvrigt, at det danske natur- og kulturlandskab i stadig større omfang får tilført planter, som ikke er naturligt hjemmehørende. Det er imidlertid ikke hensigten, at bestemmelsen skal bruges til generelt at stoppe denne udvikling, som i mange henseender kan være til gavn for navnlig jordbruget. Bestemmelsen skal også i øvrigt anvendes yderst selektivt og har alene til formål at hindre, at der udsættes og sås planter, som vil kunne spredes til den vilde natur og her få en kraftigt dominerende plads på bekostning af andre arter. Dette beskyttelsesbehov gælder især for så vidt angår de naturtyper, som er nævnt i §§ 3 og 4. Her vil man normalt kunne sætte som vilkår i forbindelse med behandlingen af sager om dispensation til tilplantning og lign. af disse områder, at der ikke sker udplantning eller såning af sådanne fremmede planter.

Det bemærkes, at i det omfang der fastsættes regler om, at såning eller udplantning af bestemte planter kræver tilladelse, vil der også med hjemmel i *stk. 2* kunne fastsættes regler om bl.a., på hvilke vilkår eller i hvilke områder dette kan ske, således at der eventuelt tilvejebringes en almindelig reguleringsordning vedrørende disse planter, hvis dette administrativt set er mere hensigtsmæssigt end et konkret tilladelsessystem.

Udnyttelsen af bestemmelsen i *stk. 2*, vil alene ske efter forhandling med Landbrugsministeriet samt landbrugs-, gartneri- og skovbrugserhvervet.

Til § 32

Bestemmelsen svarer til den hidtidige bestemmelse i naturfredningslovens § 43, *stk. 3*, der blev indført i 1978. Ifølge denne kan rørsær i perioden 1. marts-1. november kun ske med tilladelse fra miljøministeren. Forslaget til § 32 viderefører denne retstilstand uændret, og bestemmelsen forudsættes administreret som hidtil. Det bemærkes, at Miljøministeriet har udgivet

en folder om bestemmelsen, og det skønnes, at denne i dag er kendt af så godt som alle rørhøstere.

Til kapitel 6

Fredning

1. Myndighedsstrukturen m.v.

Kapitel 6 indeholder regler om fredningers indhold, tilvejebringelse og retsvirkninger, herunder erstatning. De gældende regler findes i naturfredningslovens kapitel 3.

Det traditionelle fredningsbegreb er kendt fra den første naturfredningslov fra 1917. Uanset de andre muligheder, som efterhånden er kommet, for at det offentlige kan regulere udviklingen i det åbne land, og den udvidelse, der i de senere år er sket i de generelle reguleringer, er fredningerne forblevet et centralt instrument til gennemførelse af dansk fredningspolitik. Dette skyldes ikke mindst, at en individuel fredning stadig er den stærkeste offentlige regulering, der kan pålægges fast ejendom. En fredning kan således indeholde såvel bestemmelser om bevaring, det vil sige forbud mod ændringer af den hidtidige tilstand og drift, som påbud om at foretage eller tåle en ændring for at opnå den tilstand, som er formålet med fredningen.

Naturfredningslovens bestemmelser om fredninger har kun været ændret væsentligt i 1978, hvor proceduren blev ændret især med henblik på en øget offentlig medvirken ved fredningernes gennemførelse.

Lovforslaget opretholder fredningsinstitutionen som et særligt rets- og styringsmiddel til en varig sikring af de formål, som er omfattet af loven. Forslaget indebærer imidlertid, jf. afsnit 2.8. i de almindelige bemærkninger, nedlæggelse af fredningsnævnene og Overfredningsnævnet, som hidtil har truffet afgørelser i fredningssager. Kompetencen til at behandle og træffe afgørelse i fredningssager er efter forslaget henlagt til amtsrådene med klageadgang til Naturklagenævnet, hvis erstatningsafgørelser kan indbringes for taksationskommissionen for naturfredning.

Om baggrunden for de foreslåede ændringer af myndighedsstrukturen bemærkes især:

I årenes løb har amtsrådene overtaget stadig flere af naturbeskyttelsesopgaverne, således at fredningsnævnene allerede med den gældende lovgivning har et begrænset virkeområde.

Den generelle beskyttelse af naturtyper og småbiotoper administreres således ikke af fredningsnævnene men af amtsrådene med Skov- og Naturstyrelsen som klageinstans.

Den naturpleje og naturgenopretning, der udføres på grundlag af fredningsbestemmelser eller aftaler i

medfører af naturforvaltningsloven, udføres af amtsrådene og Skov- og Naturstyrelsen.

Fredningsnævnene har heller ikke kompetence til at føre tilsyn med reglernes overholdelse. Overtrædelse af de bestemmelser, som fredningsnævnene administrerer, behandles af amtsrådene.

Fredningsnævnenes væsentligste arbejdsopgave har været gennemførelsen af fredningssager. Antallet af fredningssager, der behandles af fredningsnævnene, har gennem en årrække været nedadgående. Da langt den overvejende del af fredningsafgørelserne behandles af Overfredningsnævnet som ankeinstans, kan tendensen illustreres med følgende tal: Overfredningsnævnet modtog i årene 1972-83 gennemsnitlig 28 nye sager hvert år. I 1984-86 var dette tal 20 sager, i 1987 11 sager og i 1988 kun 9 sager.

Fredningsnævnenes gennemsnitlige sagsbehandlingstid for fredningssager har været 2 1/2 år med en ydergrænse på 20 år. Dette tidsforbrug er bestemt af mange faktorer, men en væsentlig omstændighed er, at fredningsnævnenes formænd har deres hverv som bijob og uden sekretariatsbistand.

Overgang til en enstrengt myndighedsstruktur vil skabe større sammenhæng i fredningsadministrationen og vil endvidere kunne bidrage til en nedsættelse af sagsbehandlingstiden.

Da en fredning efter lovforslaget normalt er ensbetydende med et konkret indgreb i ejendomsretten (af ekspropriationslignende karakter), indeholder forslaget klageadgang for alle fredningssager til Naturklagenævnet, der, jf. den særlige lov om Naturklagenævnet, i sin opbygning kommer til at ligne Overfredningsnævnet. Sager om dispensation fra en gennemført fredning vil imidlertid være omfattet af lovens almindelige klageregler og skal derfor kun kunne behandles af klagenævnet, hvis der efter nævnets skøn er tale om en meget væsentlig interesse i forhold til formålet. Dette vil dog formentlig kun være tilfældet undtagelsesvist, idet sager af denne karakter som alt overvejende hovedregel vil være ensbetydende med en sådan fravigelse af fredningen, at der, jf. § 49, stk. 2, kræves en ny fredningssag. Derimod vil tvivls spørgsmål om, hvorvidt en ansøgning kan fremmes i form af en dispensation fra fredningen, jf. § 49, stk. 1, eller kræver en ny fredningssag, jf. stk. 2, formentlig som oftest have en sådan karakter, at de må afgøres af klagenævnet. Antallet af sådanne sager vil dog antagelig – på baggrund af den hidtidige praksis, der forudsættes opretholdt uændret – blive meget beskedent.

Med hensyn til erstatningsafgørelser ved gennemførelse af fredninger opretholdes den særlige taksationskommission for naturfredning, hvorved det opnås, at der i klagesager kan foretages taksation af et

organ, der er uafhængigt af den myndighed, der gennemfører fredningen, samtidig med, at der sikres en særlig »fredningsekspertise« og anvendelsen af ensartede erstatningsprincipper for hele landet.

Udover ændringen af myndighedsstrukturen foreslås proceduren for gennemførelsen af fredninger, så vidt det er muligt, harmoniseret med tilvejebringelsesreglerne i forslaget til lov om planlægning.

For at sikre en ensartet procedure ved amtsrådets og nævnets behandling, vil der imidlertid være behov for visse yderligere procedureregler, f.eks. om afholdelse af offentligt møde.

Reglerne om udløsning af erstatning ved gennemførelse af fredninger er ikke ændret i forhold til naturfredningsloven.

Det forudsættes, at de gældende erstatningsprincipper, således som de afspejles især i Overfredningsnævnets og den hidtidige taksationskommissions praksis, jf. f.eks. afgørelserne i meddelelsesbladet »Overfredningsnævnet orienterer«, opretholdes uændret. Disse principper er naturligvis også gældende for amtsrådenes afgørelser om erstatning.

Udover disse ændringer er der foretaget en revision af lovteksten med henblik på at forenkle reglerne.

2. Regler om klage o.lign.

Forslaget opretholder den hidtidige lovgivnings fulde klageadgang for alle 1. instansafgørelser i sager om gennemførelse af fredning. Således kan både amtsrådets afgørelse om fredningens gennemførelse, dens indhold og afgrænsning samt amtsrådets erstatningsafgørelser påklages til Naturklagenævnet. Tilsvarende gælder afgørelser om afståelse af fast ejendom som led i en fredning og amtsrådets beslutning om at afvise at gennemføre en fredning.

Vedrørende erstatningsfastsættelsen bemærkes, at det kun er egentlige erstatningsafgørelser, der kan indbringes for både klagenævnet og for Taksationskommissionen. I overensstemmelse med de hidtil gældende regler vil Naturklagenævnet således have f.eks. den endelige afgørelse i spørgsmål om eventuel godtgørelse efter stk. 3 i forbindelse med en opgivet fredning, og amtsrådets, respektive klagenævnets afgørelser om godtgørelse for sagkyndig bistand kan, jf. forslaget § 42, stk. 2, ikke påklages.

Med hensyn til klageberettigelse opretholdes stort set den brede kreds af klageberettigede, som i dag efter naturfredningsloven har adgang til at klage over 1. instansafgørelsen vedr. fredningen. For erstatningsafgørelserne er de klageberettigede afgrænset på samme måde som i dag.

Klageadgangen for miljøministeriet vil kunne sikre, at nationale og internationale fredningsinteresser

varetages i fornødent omfang uanset regionale særinteresser. Det skal dog i denne forbindelse bemærkes, at Skov- og Naturstyrelsen i samarbejde med Amtsrådsforeningen, Danmarks Naturfredningsforening og andre direkte berørte interesseorganisationer har udarbejdet handlingsplaner for fredninger på land og på havet (jf. miljøministerens skr. af 7. juni 1989 til Folketingets miljø- og planlægningsudvalg samt Skov- og Naturstyrelsens brev af 21. juni 1989 til amtskommuner, kommuner og myndigheder samt organisationer om handlingsplanerne). Hermed er der tilvejebragt rammer for langt størstedelen af de nærmest kommende års større fredningssager. Vedrørende »naturgenopretningsfredninger« henvises til afsnit 3 nedenfor.

Disse handlingsplaner skal også ses på baggrund af den stedfundne planlægning, først og fremmest regionplanlægningen og fredningsplanerne, der, jf. de almindelige bemærkninger afsnit 2.11, skal færdiggøres efter de oprindelige regler. De sidstnævnte planer, der skal godkendes/er godkendt af miljøministeren, angiver således i vidt omfang, hvor naturbeskyttelsesinteresser, rekreative og kulturhistoriske interesser er lokaliserede, og til en vis grad tillige, hvorledes indsatsen skal prioriteres.

Uoverensstemmelser mellem fredningsmyndigheder indbyrdes eller – i et vist omfang – mellem disse og interesseorganisationerne, om en fredning bør gennemføres eller ej, må derfor antages at ville forekomme relativt sjældent.

Hertil kommer, at langt de fleste fredninger vil blive gennemført ved en arbejdsproces, der sikrer, at såvel regionale som nationale og internationale interesser bliver belyst under amtsrådets behandlig af sagen og afspejlet i afvejningen ved afgørelsen.

3. Forholdet mellem kap. 6 om fredning og kap. 8 om erhvervelse, lån og tilskud m.v. (naturforvaltning)

Kap. 6 om fredning skal ses i snæver sammenhæng med kap. 8 om erhvervelse, lån og tilskud, idet de to regelsæt supplerer hinanden. Dette gælder navnlig for forholdet mellem p.d.e.s. rådighedsindskrænkninger for private lodsejere i medfør af fredninger efter kap. 6 og p.d.a.s. aftaler med private lodsejere, jf. forslaget til § 55, stk. 1, nr. 3, jf. stk. 3 om tilskud til bevaring, pleje og genopretning af naturområder eller offentlig adgang. Formålene med de to regelsæt er stort set de samme, hvorimod instrumenterne adskiller sig væsentligt fra hinanden, først og fremmest ved at reglerne i kap. 8 bygger på frivillige aftaler. Men også herudover er der imidlertid væsentlige forskelle, der medfører, at de to regelsæt – uanset en vis overlapning – supplerer og komplementerer hinanden i

højere grad, end de kan ses som alternative instrumenter.

De forskelle mellem de to regelsæt, der samtidig karakteriserer de respektive anvendelsesområder, er navnlig følgende:

- en varig sikring af et (større) område vil kun kunne opnås gennem en fredning, bl.a. fordi andre gældende regler sætter relativt snævre grænser for det tidsrum, for hvilket der kan indgås aftaler om (dele af en) fast ejendom,
- endvidere indeholder anden lovgivning ofte grænser for, hvad der indholdsmæssigt kan gennemføres i form af frivillige aftaler, f.eks. reglerne om landbrugspligt,
- en frivillig aftale kan ikke som en fredning (automatisk), jf. forslaget til § 34, stk. 5, gøre op med forholdet til anden lovgivning,
- hvor flere lodsejere er indblandet, vil en fredning efter kap. 6 ofte være indiceret på forhånd, fordi blot en enkelt lodsejer, der ikke ønsker at medvirke i en aftale, ellers kan blokere et større sammenhængende projekt.

På denne baggrund vil det typiske område for aftaler med private lodsejere om bevaring, pleje eller genopretning navnlig omfatte tilfælde, *enten* hvor der er tale om begrænsede og relativt ukomplicerede foranstaltninger for afgrænsede områder, hvor formålet kan opnås gennem f.eks. tilskud til en bestemt driftsform, pleje i en nærmere bestemt periode eller gennem visse engangsforanstaltninger (naturgenopretning) mod en økonomisk compensation, *eller* hvor hurtige »indgreb« er påkrævet, og lodsejerne er indforstået hermed, idet en aftale – i modsætning til fredninger (og fredningsforslag) – kan gennemføres med meget kort varsel.

Til § 33

Stk. 1 og 4 svarer til den gældende lovs § 10, stk. 1 og 3.

Stk. 2 indeholder en oversigt over myndighedsbehandlingen af en fredningssag.

Stk. 3 bestemmer hvem der – udover amtsrådet – kan tage initiativ til en fredningssag.

Efter den gældende naturfredningslovs § 13 tilkommer kompetencen til at rejse en fredningssag ministerier, amtsråd, kommunalbestyrelser eller en anerkendt forening eller institution, medens kompetencen til at gennemføre fredninger tilkommer fredningsnævn og Overfredningsnævn.

Den eneste anerkendte forening er Danmarks Naturfredningsforening.

Efter forslaget nedlægges fredningsnævn og Overfredningsnævnet, og forslaget indebærer, at fredninger fremover besluttes af amtsrådet med klageadgang

til Naturklagenævnet, medens miljøministeren, Danmarks Naturfredningsforening og kommunalbestyrelserne kan fremsætte forslag til fredning overfor amtsrådet. Forslagets regler om proceduren, før amtsrådet træffer sin afgørelse i fredningssagen, sikrer, at sådanne forslag bliver offentliggjort af amtsrådet, og at forslaget bliver drøftet på mindst ét møde med alle parter og interesserede. Dette gælder uanset, om amtsrådet allerede ved modtagelsen af forslaget f.eks. er af den opfattelse, at den foreslåede fredning ikke bør gennemføres.

Den gældende lovs bestemmelser i § 12 om, at den, der agter at rejse en fredningssag, skal udarbejde og offentliggøre et foreløbigt fredningsforslag, er ikke medtaget i lovforslaget, da bestemmelsen nu er unødvendig.

For så vidt angår andre ministerier end Miljøministeriet, vil det hidtidige samarbejde med de berørte ministerier omkring fredningssager fortsætte. Således vil Kulturministeriet og Kirkeministeriet fortsat indgå i et samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen for så vidt angår fredning til beskyttelse af de arkæologiske interesser og kirkernes omgivelser.

Til § 34

Bestemmelsen afløser gældende lovs § 18.

Den foreslåede bestemmelse er forenklet i forhold til den gældende, især ved at opremsningen af de elementer, der kan indgå i en fredningsbestemmelse, er udeladt. Dette betyder ikke, at der sker en indskrænkning i, hvilke forhold en fredning kan regulere, idet forslaget giver adgang til at fastsætte alle de former for regulering og indgreb, der er nødvendige for at opnå formålet med fredningen, herunder de arter af indgreb m.v., der er omtalt i den gældende lovs § 18. Man kan ikke objektivt afgøre, hvilke reguleringer der vil være nødvendige for at opnå formålet med fredningen, hvorfor dette fortsat må bero på et skøn.

Fredningsbestemmelser, der tager sigte på at bevare den nuværende tilstand, vil således fortsat kunne indeholde f.eks. forbud mod dyrkning, beplantning, indgreb overfor dyre- og planteliv, mod gravning eller bebyggelse af enhver art eller af visse typer. Fredningsbestemmelserne kan også indeholde regler bl.a. om, hvordan det fredede areal må anvendes, herunder bestemmelser om færdsel, og om at visse former for anvendelser kræver forudgående tilladelse. De kan endvidere give almenheden adgang til færdsel, ophold og lignende på de fredede arealer.

For at sikre gennemførelsen af en fredning kan den indeholde retningslinier om udførelse af anlæg og pleje samt påbud om udførelse af nærmere angivne foranstaltninger, ligesom det kan bestemmes, at en ejendom eller en del af en ejendom skal afstås til det

offentlige. Den hidtidige særlige hjemmel for fredningsnævnene til at give offentlige myndigheder påbud om udførelse af anlægsarbejder er indeholdt heri, og en særlig bestemmelse herom er derfor ikke medtaget.

I lovforslagets formålsbestemmelse er det tydeliggjort, at lovens forskellige midler kan anvendes ikke blot til at bevare den eksisterende natur, men også til at retablere, restaurere eller skabe naturområder.

I det tidligere fremsatte, men bortfaldne forslag til ændring af naturfredningsloven (L 213 -1987), der er omtalt i afsnit 2.1. i de almindelige bemærkninger, var det forudsat, at der i en fredningsafgørelse kunne gives et område status af naturreservat, således som det allerede er sket i nogle fredninger efter den gældende lovs § 60 af dele af søterritoriet (f.eks. Naturreservat Vadehavet). Der henvises herved til Folketingstidende 1987/88, tillæg A, sp. 4177 ff. Der er intet til hinder for, at visse fredninger får tillagt betegnelsen naturreservat, hvor dette er særlig indiceret, fordi hovedformålet er en beskyttelse af dyre- og plantelivet, og offentlighedens adgang er forbudt eller stærkt begrænset. Men spørgsmålet om reservater og deres status vil i øvrigt blive taget op i en bredere sammenhæng på et senere tidspunkt i forbindelse med en gennemgang af jagt- og vildtforvaltningsloven i sammenhæng med naturbeskyttelsesloven.

I de tilfælde, hvor der i en fredning indgår naturgenopretning eller lignende, vil det ofte være nødvendigt, at der træffes afgørelser i form af tilladelser eller lignende efter anden lovgivning inden fredningssagens afslutning. Dette skyldes, at fredningssager om naturgenopretning m.v. i modsætning til traditionelle status quo fredninger går ud på at ændre den hidtidige tilstand eller tilvejebringe en helt ny tilstand.

I sådanne tilfælde vil det efter de hidtidige regler være nødvendigt, at der sideløbende med fredningssagen behandles sager af de myndigheder, som er tillagt kompetence efter anden relevant lovgivning, og efter de procedureregler, som er foreskrevet efter de pågældende love. Ved behandling af sådanne sager er der derfor behov for at tilvejebringe en enklere fremgangsmåde, der tjener til at undgå en besværlig og tidrovende dobbeltadministration, men som samtidig sikrer, at de interesser, som skal varetages i medfør af anden lovgivning, bliver tilgodeset gennem fredningssagens behandling. For at imødekomme disse hensyn indeholder § 34, stk. 5 hjemmel til i en fredning at beslutte, at fredningen samtidig gælder som tilladelse eller godkendelse efter reglerne i denne lov eller efter regler i anden lovgivning. Denne regel kan i medfør af lovforslagets § 95, stk. 5, også bringes i anvendelse (i et nærmere omfang) på frednings-

sager, der verserer ved ikrafttrædelsen af de nye regler.

Gennemførelsen af denne »bonusordning« nødvendiggør, at der er en hjemmel i de pågældende love til fravigelse fra den sædvanlige kompetence og procedure, og ordningen vil alene muliggøre, at en fredning indeholder en helt konkret beskrevet tilladelse eller dispensation, derimod ikke en bredt formuleret fravigelse fra lovgivningen. En sådan hjemmel er indarbejdet i forslagene til lov om vandløb, lov om planlægning samt i konsekvensændringerne til skovloven. Ordningen svarer til den, der er indeholdt i forslaget til lov om planlægning for lokalplaner, dog med den forskel, at interesserede myndigheder ikke har mulighed for at nedlægge veto mod fredningsforslaget, men i stedet kan påklage amtsrådets afgørelse om fredningen til det foreslåede klagenævn.

Hvis der er tale om en traditionel status-quo-fredning, vil det normalt ikke være relevant at benytte denne ordning, og ved visse andre fredninger kan det være uhensigtsmæssigt at afslutte behandlingen efter anden lovgivning før gennemførelsen af fredningen. Det bør imidlertid i de sidstnævnte tilfælde oplyses i fredningen, hvis dens gennemførelse vil være afhængig af tilladelser i henhold til anden lovgivning, men der er ikke i lovforslaget optaget noget krav derom.

Uanset at bevarelsen af større landskaber ikke udtrykkelig nævnes som en selvstændig interesse i formålsbestemmelsen, vil der naturligvis fortsat kunne gennemføres egentlige landskabsfredninger også af større områder, hvis det skønnes, at den generelle regulering ikke er tilstrækkelig til at varetage de typiske status-quo formål.

Til § 35

Bestemmelsen svarer til den gældende lovs § 11. Dog er det med en ændret formulering af første punktum klargjort, at et foreløbigt forbud kan gå ud på at hindre, at tilstanden af et areal ændres, selv om denne anvendelse er et led i ejendommens fortsatte drift. Formålet hermed er ikke at tilvejebringe en generel hjemmel til at nedlægge forbud mod en aktuel, lovlig udnyttelse af en ejendom. Der skal derimod som hidtil kunne nedlægges forbud mod en ændret anvendelse af en ejendom og endvidere mod sådanne driftsmæssige foranstaltninger, der – hvis de blev gennemført – ville forspilde formålet med en fredningssag. Der tænkes herved på foranstaltninger, der, uanset at de kan karakteriseres som led i en sædvanlig drift, vil ændre et områdes aktuelle tilstand. Af administrative grunde samt for at undgå tvivl om forbudets tidsmæssige afgrænsning er der foreslået den ændring, at forbudet skal offentligt bekendtgøres, at gyldigheden af det indtræder med offentliggørelsen, samt at forbu-

dets gyldighedsperiode gælder fra offentliggørelsen. Lodsejerne skal dog (som hidtil) have individuel meddelelse om forbudet, der også fortsat skal tinglyses.

Til §§ 36–37

Den gældende lovs regler i §§ 14–15 om en domstolslignende procedure for fredningsnævn foreslås afløst af en procedure, der i videst muligt omfang svarer til den procedure, som er foreslået i planlægningsloven.

Da alle fredninger efter forslaget kan indbringes for Naturklagenævnet, er det imidlertid nødvendigt samtidig at sikre, at den måde, behandlingen af en fredning tilrettelægges på, bliver nogenlunde ens i amtsrådet og i nævnet. Der er derfor i § 36, stk. 1, indsat et krav om, at der skal afholdes mindst ét offentligt møde, hvor alle berørte og interesserede får lejlighed til at drøfte forslaget.

Bestemmelsen indeholder et krav om offentliggørelse af et forslag til fredning. Dette svarer til det hidtidige krav. Det forslag, der offentliggøres, skal indeholde alle de oplysninger, der fremgår af § 34. Dette kan i fornødent omfang sikres gennem de regler, som miljøministeren udsteder med hjemmel i § 40.

Til § 38

Stk. 1 svarer til gældende lovs § 16, stk. 1.

Efter stk. 2 behandles ansøgninger om dispensation fra en verserende fredningssag efter de samme regler som ansøgninger om dispensation fra en gennemført fredning. Dette betyder, at lovens almindelige klagerregler i kap. 12 finder anvendelse på disse sager.

Til § 39

Bestemmelsen svarer til den gældende lovs § 19 med de ændringer, der følger af ophævelsen af fredningsnævnene og af amtsrådenes overtagelse af nævnenes opgaver.

Den omstændighed, at den gældende lovs § 19, stk. 2, om erstatning for påbud til myndigheder ikke er foreslået opretholdt i § 39, indebærer ikke nogen realitetsændring, idet sådanne påbud fortsat vil kunne fastsættes, jf. bemærkningerne til § 34, hvorfor der også kan gives erstatning herfor.

Efter almindelige ekspropriationsretlige grundsætninger er der ikke pligt til at yde erstatning for et eventuelt driftstab i den tid, der er medgået til fredningsmyndighedernes behandling af fredningssagen.

Stk. 2 svarer til den gældende lovs § 19, stk. 3, om godtgørelse ved tab i anledning af fredninger, der ik-

ke gennemføres. Bestemmelsen tager sigte på de tilfælde, hvor en fredningssag griber ind i en i øvrigt lovlig anvendelse, der er i gang, og hvor fredningen ikke gennemføres, hvorfor der ikke bliver tale om en erstatning efter *stk. 1*. Hvis fredningen bliver gennemført, vil et tab af den pågældende karakter indgå i erstatningsfastsættelsen efter *stk. 1*. Gældende praksis på dette område forudsættes opretholdt.

Til § 40

Bestemmelsen svarer til den gældende lovs § 20. På samme måde som forslaget § 36 om indledningen af en fredningssag, er denne bestemmelse om afslutningen af amtsrådets behandling justeret i forhold til gældende lov med det sigte at parallelisere proceduren med proceduren for tilvejebringelse af planer.

Ligesom ved fredningsnævnets hidtidige fredningsafgørelser kan amtsrådet i sin afgørelse foretage ændringer i forhold til det offentliggjorte forslag såvel med hensyn til udvidelse og indskrænkning af fredningens geografiske udstrækning som med hensyn til indholdet af fredningen. Amtsrådets afgørelse kan endvidere gå ud på, at fredningen ikke skal gennemføres.

For at sikre en ensartet procedure ved sagernes behandling i amtsrådet og i Naturklagenævnet, vil der med hjemmel i *stk. 4* blive fastsat regler om amtsrådets behandling af fredningssager, dvs. om underretning af berørte, om indkaldelse til møder og fremsættelse af indsigelser og erstatningskrav samt om besigtigelse. Specielt af hensyn til de eventuelt erstatningsberettigede vil det være nødvendigt med regler om indkaldelse af panthavere og andre rettighedshavere.

Til § 41

Stk. 1 svarer til gældende lovs § 22.

Stk. 2 indeholder en regel om, at retsvirkningen af det offentliggjorte forslag til fredning fortsat gælder, indtil der er truffet endelig afgørelse i fredningssagen i de tilfælde, hvor amtsrådets afgørelse går ud på enten at afvise at gennemføre fredningen eller på at indskrænke denne. Herved sikres at der ikke, medens klagefristen løber eller under behandlingen af en klagesag, sker uoprettelige indgreb i strid med den foreslåede fredning.

Til §§ 42-44

Bortset fra at klagemyndigheden ikke som i den gældende lov er Overfredningsnævnet men Naturklagenævnet, svarer bestemmelserne indholdsmæssigt til gældende lovs §§ 26-29 og skal således forstås i overensstemmelse hermed, hvilket f.eks. indebærer,

at de såkaldte »mellemafgørelser« i en fredningssag som hidtil kan påklages, jf. § 42, *stk. 1*. Der er dog foretaget en forenkling af beskrivelsen af ankemyndighedens sagsbehandling m.v.

Formuleringen af § 43, *stk. 3*, om, at klagenævnet kan udskyde afgørelsen af et erstatningssspørgsmål til Taksationskommissionen, indebærer således også alene en sproglig forenkling, men ikke en realitetsændring.

De regler, som miljøministeren med hjemmel i § 44, *stk. 2*, kan fastsætte om klagenævnets behandling af fredningssagerne, vil i givet fald indgå i den forretningsorden for nævnet, der bliver udarbejdet efter bestemmelsen herom i den særlige lov om nedsættelse af klagenævnet.

Til § 45

Svarer til gældende lovs § 30.

Til § 46

Bestemmelsen om, at der kan ydes en passende godtgørelse for udgifter til sagkyndig bistand svarer til den gældende lovs § 31, hvoraf det også fremgår, at sådanne afgørelser ikke kan ankes. Afgørelse om »sagsomkostninger« træffes således endeligt af hver instans for sig.

Til § 47

Bestemmelsen svarer til den gældende lovs § 32.

Til § 48

Stk. 1 og *2* svarer til gældende lovs § 24, *stk. 1*, og *3*, bortset fra, at den gældende lovs bestemmelse om fordeling af amtsrådets andel af erstatningen, når det fredede område ligger i flere amtskommuner er udeladt. Med forslaget kompetencefordeling er der ikke mulighed for, at et amtsråd gennemfører fredning af et areal, der ligger i en anden amtskommune. En sådan fredning må derfor gennemføres ved, at amtsrådene koordinerer deres behandling af de to fredningssager. Med henblik på forenkling af reglerne er endvidere den hidtidige mulighed for, at klagemyndigheden i særlige tilfælde kan beslutte, at staten skal betale op til ni tiendedele af erstatningen, ikke medtaget. Iøvrigt forudsættes hidtidig praksis opretholdt. Ligesom efter den hidtidige praksis skal ordet fredningserstatning forstås bredt, således at bestemmelsen også omfatter godtgørelse for tab i forbindelse med en fredning, der ikke gennemføres, jf. § 39, *stk. 2*, og godtgørelse til sagkyndig bistand efter § 46.

Stk. 4 og *5* svarer til gældende lovs § 23.

Til § 49

Gældende lovs §§ 34 og 34 a. Bestemmelserne i *stk. 1, 2 og 3* om dispensationer og videregående afvigelser samt om hel eller delvis ophævelse af fredninger svarer i hovedtræk til den gældende lovgivnings §§ 34 og 34 a, med de ændringer som er en konsekvens af den ændrede myndighedsstruktur.

Bortset fra hvad der følger umiddelbart af ændringerne, forudsættes den hidtidige praksis opretholdt, jf. især afgørelserne i Overfredningsnævnets meddelelsesblad »Overfredningsnævnet orienterer«. Bestemmelserne finder, jf. reglerne i § 81, *stk. 4*, også anvendelse på fredninger, gennemført efter den gældende og tidligere lovgivning.

Til § 50

Bestemmelsen svarer til den gældende lovs § 5 om nedsættelse af Taksationskommissionen.

Til § 51

Ligesom efter den gældende lovs § 60 kan fredning på søterritoriet ske ved udstedelse af bekendtgørelse. Men lovforslaget udvider det område på havet, der kan fredes, fra kun at omfatte søterritoriet til også at omfatte fiskeriterritoriet.

Efter de gældende regler anvendes fredning af havområdet til sikring af væsentlige natur- og kulturhistoriske værdier samt til regulering af interessekonflikter mellem disse områder og friluftsliv/erhvervsinteresser. Efter de hidtidige bestemmelser kan en række af disse interesser ikke varetages gennem naturfredningsloven udenfor grænserne af søterritoriet. Forslaget om at udvide bestemmelsen til fiskeriterritoriet, herunder de indre farvande, skal også ses som en konsekvens af den ændring, der i 1982 blev gennemført af loven om jagt og vildtforvaltning. Ved denne ændring blev blandt andet bestemmelserne om jagttider og fredningsbestemmelser udvidet til også at omfatte fiskeriterritoriet, fordi det ikke ansås for rimeligt, at visse totalfredede dyr, med mindre lovens geografiske område blev udvidet, lovligt ville kunne fanges i den del af fiskeriterritoriet, der ligger udenfor søterritoriet. Det samme gælder for naturbeskyttelsesloven. Endvidere kan Ramsar-områder og EF-fuglebeskyttelsesområder strække sig ud over søterritoriet.

Danmark har den 9. september 1982 ratificeret konventionen af 19. september 1979 om beskyttelse af Europas vilde dyr og planter samt naturlige levesteder (Den europæiske Naturbeskyttelseskonvention) og den 5. august 1982 konventionen af 23. juni 1979 om beskyttelse af migrerende arter af vilde dyr

(Bonn-konventionen om migrerende dyrearter). Begge konventioner pålægger staterne at træffe foranstaltninger til beskyttelse af trækkende arter, der forekommer indenfor deres jurisdiktionsområde. Et betydeligt antal fugles trækruter går over havområder, der ligger udenfor søterritoriet, men indenfor fiskeriterritoriet. På disse havområder forekommer i perioder betydelige koncentrationer af fugle. Generelt er danske havområder i øvrigt – også udenfor søterritoriet – af international betydning som raste- og overvintrings- og fældningsområder for en række fuglearter.

En bestemmelse, hvorefter der kan etableres særligt beskyttede områder på fiskeriterritoriet – udenfor søterritoriet – er også i overensstemmelse med principperne i FN's havretskonvention.

Begrænsningen i den hidtidige lov til kun at gælde søterritoriet er således uhensigtsmæssig og kan ikke begrundes med biologiske eller andre hensyn, ligesom det ikke svarer til regler og principper i de forskellige internationale overenskomster.

Dette er baggrunden for, at adgangen til at foretage fredninger af havområdet foreslås udvidet til at gælde hele fiskeriterritoriet, således som det er fastlagt ved lov om Danmarks Riges fiskeriterritorium.

Ændringen sigter alene mod en udvidelse af det marine areal, der kan fredes, men ikke mod en ændring i den hidtidige arbejdsdeling i forhold til Fiskeriministeriet, Trafikministeriet, Energiministeriet eller andre ministerier, der vil blive inddraget i forberedelsen af eventuelle fredningsbekendtgørelser, idet omfang sådanne berører de pågældende ministeriers ressort.

Beskyttelsen af naturinteresserne på fiskeriterritoriet bør iøvrigt som udgangspunkt ske gennem administrationen af speciallovgivningen, eksempelvis saltvandsfiskeriloven, undergrundsloven og havanlægsloven. Regulering af erhvervsfiskeri samt olie/gasefterforsknings- og indvindingsvirksomhed i forhold til fredningsmæssige interesser vil således fortsat kun ske ved fredning, hvor der er tungtvejende grunde hertil, og speciallovgivningen ikke på tilfredsstillende måde kan sikre varetagelse af de naturbeskyttelsesmæssige hensyn.

*Til kapitel 7**Naturpleje og sandflugtsbekæmpelse**Til § 52*

Såfremt der ikke løbende eller periodevis foretages pleje af områder, der omfattes af de generelle beskyttelsesregler i § 3 (og til dels § 4, *stk. 1*), f.eks. ved græsning eller høslet, vil de hurtigt kunne skifte karakter, ofte med uheldige konsekvenser i naturfrednings-

mæssig henseende. F.eks. vil heder, strandenge, enge og overdrev, der ikke græsses eller slås, efterhånden gro til. Ligeledes vil visse moser efterhånden omdannes til skov. I tilfælde, hvor man vil fastholde eller genskabe områdets karakter, vil det kunne være nødvendigt f.eks. at foretage rydning af opvoksende træer og buske.

Det foreslås derfor i § 52, *stk. 1*, at amtskommuner og kommuner, der ejer arealer, som er beskyttet af § 3, *stk. 1*, får pligt til at pleje områderne. Det bemærkes, at selvom staten ikke udtrykkeligt er nævnt, forudsættes det, at de statslige arealforvaltende myndigheder løbende træffer de foranstaltninger, som er nødvendige for at holde deres arealer i en rimelig stand. Bestemmelsen omfatter ikke arealer, der tilhører kirker og præsteembeder. Dette spørgsmål vil blive optaget til nærmere forhandling med Kirkeministeriet, idet de nævnte arealer heller ikke er omfattet af plejere retten i *stk. 2*.

Pligten til pleje efter *stk. 1* indebærer, at den ansvarlige sørger for, at det område, der er tale om, i hvert fald ikke varigt skifter karakter. Det kan f.eks. betyde, at selvsåede træer på en hede eller eng fra tid til anden skal fjernes. Der vil normalt ikke blive tale om store og udgiftskrævende foranstaltninger.

For privatejede arealer, der omfattes af beskyttelsesbestemmelserne i §§ 3 og 4, foreslås det i *stk. 2*, at der gives amtskommunerne ret til i særlige tilfælde at gennemføre plejeforanstaltninger, når dette kan ske uden væsentlig gene for ejeren eller brugeren. Bestemmelsen gælder også for arealer, der tilhører offentlige stiftelser. Denne ret vil ifølge forslaget *stk. 3* kun kunne udnyttes, når ejeren og brugeren er underrettet herom i rimelig tid forinden. Såfremt ejeren eller brugeren i stedet selv ønsker at foretage de nødvendige plejeforanstaltninger, vil de have mulighed for det. Det vil formentlig høre til de absolutte sjældenheder, at amtsrådet plejer et areal uden ejerens samtykke, og det bør understreges, at denne pleje ikke påfører ejeren nogen udgifter.

Som det fremgår af bestemmelsen i *stk. 2*, indebærer den alene en ret til at gennemføre plejeforanstaltninger, medens spørgsmålet om, i hvilket omfang denne ret kan eller skal udnyttes, afhænger af de økonomiske midler, der stilles til rådighed. Det forudsættes i den forbindelse, at plejebeføjelserne kun udnyttes i begrænset omfang, f.eks. for at undgå definitive skadevirkninger på arealer, som er af særlig betydning for plante- og dyrelivet.

Bestemmelsen vil kunne anvendes til rydning af spredte bevoksninger, så længe det pågældende areal stadig kan karakteriseres som en af de naturtyper, der er omfattet af beskyttelsesbestemmelserne i § 3, *stk. 1*. Bestemmelsen vil også kunne anvendes til bekæm-

pelse af kæmpebjørneklo og lignende introducerede planter, der er så dominerende, at de truer naturligt hjemmehørende arters eksistens. Plejen kan kun ske i det omfang, det er nødvendigt for at undgå, at den hidtidige tilstand ændres. Bestemmelsen kan derfor ikke benyttes til at fremtvinge en tilstand, som eksisterede, før området blev omfattet af bestemmelserne. Dette gælder selvsagt også, hvis der er tale om f.eks. et hede- eller engareal, der på grund af træ- eller buskvækst har groet sig ud af § 3-beskyttelsen.

Der er tilsvarende behov for pleje af jordfaste fortidsminder, som beskyttes af § 12. Det foreslås derfor samtidig i *stk. 1-2*, at der gives en klarere hjemmel end den hidtidige til at foretage vegetationspleje på fortidsminder, også i tilfælde hvor vegetationen ikke indebærer en umiddelbar trussel mod fortidsmindet, hvilket i almindelighed gælder for træer, der er over 30 år. Pleje af fortidsmindernes vegetation er i stigende grad blevet påkrævet på grund af, at fortidsminderne gror til krat, fordi de ikke længere anvendes til græsning og brændehugst. På tilgroede fortidsminder forsvinder græs og urtevegetation således, at jordoverfladen udsættes for erosion. Plejen virker således stabiliserende for fortidsmindets bevaringstilstand samtidig med, at den kan bidrage til, at fortidsminderne får et tiltalende udseende som markante landskabslementer.

Med hjemmel i *stk. 4* vil der kunne fastsættes generelle regler om pleje.

Det foreslås i *stk. 5*, at miljøministeren får hjemmel til at fastsætte særlige regler om pleje af fredede arealer. Disse regler vil som udgangspunkt alene komme til at omfatte de fredede arealer, for hvilke der ikke er fastsat regler om pleje i fredningsbestemmelserne. Også i øvrigt må afgrænsningen af de pågældende regler nærmere overvejes. Reglerne vil i givet fald komme til at indeholde tilsvarende principper som i *stk. 2-3*, medens det må nærmere overvejes, hvorledes princippet i *stk. 1* kan gennemføres, samtidig med at det sikres, at en pleje ikke kommer i strid med fredningens formål.

Til §§ 53 og 54

Bestemmelserne svarer til de gældende regler i sandflugtslovens § 4, § 7 og § 17, *stk. 2*.

Til kapitel 8

Naturforvaltning

1. Indledning

Kapitlet er i princippet en uændret videreførelse af naturforvaltningsloven (Lov nr. 339 af 24. maj 1989), som Folketinget vedtog den 11. maj 1989. Der er dog

foretaget de nødvendige redaktionelle ændringer som følge af, at reglerne nu indarbejdes i lovforslaget. Der henvises i den forbindelse også til afsnit 3 i de indledende bemærkninger og til kapitel 6 om forholdet mellem fredninger og erhvervelse, lån og tilskud m.v.

Endvidere er der foretaget nogle praktisk betonedede ændringer og tilføjelser.

2. Administrationen af naturforvaltningsloven

Det rådgivende Udvalg, der er nedsat i medfør af § 8 i naturforvaltningsloven, har afholdt sine første to møder i efteråret 1989. Udvalget har herunder tilsluttet sig, at der i overensstemmelse med bemærkningerne til naturforvaltningsloven for de kommende år sigtes mod, at finanslovsbevillingen anvendes således:

40 pct. af midlerne til naturbevaring og -genopretning, 40 pct. til statslig skovtilplantning og 20 pct. til aktiviteter til gavn for friluftslivet.

Under forudsætning af at de årlige bevillinger til naturforvaltningsformål bliver i gennemsnit 150 mio. kr., afsættes der således 60 mio. kr. til statslig skovtilplantning. Hermed vil Miljøministeriet ikke være i stand til at tilplante i det omfang, der er anført som målsætning i bemærkningerne til naturforvaltningslovforslaget, nemlig op imod 2.500 ha pr. år.

Det rådgivende Udvalg har på møderne endvidere drøftet generelle kriterier for prioriteringen af støtte til naturforvaltningsprojekter, og man har haft drøftelser af en række større eller principielle projekter, hvoraf f.eks. kan nævnes genskabelse af Bølling Sø mellem Ikast og Silkeborg, etablering af en ca. 100 ha stor bynær skov ved Vemmelev i Korsør kommune samt etablering af en naturvejlederordning i forlængelse af den forsøgsordning, som Miljøministeriet har gennemført i årene 1987-89.

Til brug for de videre drøftelser vil Miljøministeriet udarbejde et prioriteret projektkatalog, der skal rumme såvel større som mindre naturforvaltningsprojekter for de kommende år.

I forlængelse af »det grønne aktstykke« (Akt 223 17/5 89), hvorved amtsrådene tildeles et generelt naturforvaltningstilskud på i alt 20 mio. kr. i 1989, vil det blive overvejet at videreføre en sådan ordning, hvorefter amtsrådene ydes årlige generelle tilskud til gennemførelse af mindre naturforvaltningsprojekter. Konsekvenserne af forslaget § 23, stk. 5, 2. pkt. vil blive drøftet inden for rammerne af Naturforvaltningsudvalget, jf. forslaget § 61. Dette vil ske, når der foreligger resultater af den analyse og planlægning, der er nævnt i bemærkningerne til bestemmelsen.

Det har været foreslået, at der af amtsrådene skulle nedsættes »regionale udvalg« med henblik på bl.a. at rådgive amtsrådene om administrationen af de gene-

relle naturforvaltningstilskud. Dette forslag imødekommes af lovforslagets § 64, stk. 2, hvorefter amtsrådene nedsætter regionale »grønne råd«.

Mens det er fastlagt, at planlægning for skovrejsning sker i regionplanregi, kan man, jf. bemærkningerne til naturforvaltningslovforslaget, ikke sige noget entydigt om det plangrundlag, der vil være nødvendigt for gennemførelsen af natur- og friluftspjekter. Her vil den amtskommunale fredningsplanlægning udgøre et væsentligt grundlag.

Ministeriet vil i alle tilfælde sikre, at de berørte parter, herunder ikke mindst lodsejerne, vil blive inddraget i videst muligt omfang, når Miljøministeriet agter at gennemføre naturforvaltningsaktiviteter, der har betydning for deres ejendomme.

Den egentlige statslige skovrejsning vil ske indenfor de skovrejsningsområder, der udpeges i regionplanlægningen. Herudover vil der blive tale om tilplantning, der arronderer eksisterende statsskov.

Hvor forholdene taler derfor, vil Miljøministeriet tilplante bynære arealer med skov, således at de fremtidige skove i videst muligt omfang også tilgodeser hensynene til friluftslivet.

3. Særlige bemærkninger

Til §§ 55 og 56

I § 55, stk. 1, 1.pkt., er der i forhold til naturforvaltningsloven medtaget muligheden for, at miljøministeren kan afholde også anlægsudgifter på erhvervede ejendomme. Dette er sket med henblik på en præcisering af, at visse af de naturgenopretnings- og skovtilplantningsaktiviteter, der forudsættes på de erhvervede ejendomme, vil have anlægskarakter.

I en ny § 55, stk. 3, bestemmes, at aftaler om naturbevaring, naturgenopretning og offentlighedens adgang kan tinglyses på de berørte ejendomme, og at tinglyste aftaler er bindende for ejere og indehavere af rettigheder over ejendommen, uanset hvornår retten er stiftet.

Det findes ikke nødvendigt, at alle naturforvaltningsaftaler tinglyses på de berørte ejendomme. For aftaler med en relativ kort løbetid (f.eks. 5 år), og hvor det afledte tilskud til lodsejerne udbetales årligt, findes tinglysning at være uforholdsmæssig.

Erfaringerne viser imidlertid, at lodsejerne i visse tilfælde er interesseret i, at der gennemføres f.eks. naturgenopretning på deres ejendomme, men at de ønsker at bevare ejendomsretten over arealerne. Da naturgenopretningen tilsigter at skabe en permanent (ny) naturtilstand, findes det i sådanne tilfælde hensigtsmæssigt, at en naturforvaltningsaftale herom med henblik på en varig sikring tinglyses på ejendommen. Da en sådan naturgenopretning har en-

gangskarakter, vil det være hensigtsmæssigt, at tilskuddet ydes som et engangstilskud, hvorfor det findes påkrævet, at aftalerne sikres permanent, ved at de tinglyses forud for øvrige rettigheder.

Bestemmelsen i naturforvaltningslovens § 3, stk. 2, om, at provenuet ved salg af fast ejendom tillægges årets bevilling, er ikke medtaget i lovforslaget, da denne bestemmelse har en ren bevillingsretlig karakter.

Det forudsættes imidlertid fortsat, at salgsprovenuer, der er mindre end 3 mio. kr., kan tillægges naturforvaltningsbevillingen, mens sager, der indbefatter salgsprovenuer større end 3 mio. kr., vil blive forelagt for Finansudvalget, jf. Akt 7 25/10 89, hvormed Finansudvalget tilsluttede sig nærmere retningslinier for administrationen af naturforvaltningsloven, herunder specielt af sager, der rummer køb eller salg af fast ejendom for beløb større end 3 mio. kr.

Af redaktionelle grunde er bestemmelsen i naturforvaltningslovens § 10 om erstatning for brand- og hærværksskader som følge af en aftalt offentlig adgang til en privat ejendom nu flyttet op som et nyt § 55, stk. 4.

Til §§ 57-60

§ 57 om forkøbsret er en videreførelse af bestemmelsen i naturforvaltningslovens § 4.

Som også anført i bemærkningerne til forslaget til naturforvaltningsloven er der ikke knyttet noget formelt planlægningskrav til pålæggelse af forkøbsret. Dette må også ses i sammenhæng med de generelle bestræbelser for en smidiggørelse og afformalisering af planlægningsgrundlaget. Anvendelsen af forkøbsretten vil imidlertid ske på baggrund af de løbende planlægningsovervejelser på naturbeskyttelsesområdet, ligesom fredningsplanlægningen kan udgøre et grundlag for pålæggelse af forkøbsret.

Som et led i revisionen af naturfredningsloven foreslås det, at der fastsættes nye forskrifter for behandlingen af fredningssager, der i første instans behandles af amtsrådene med klageadgang til det klagenævn, der foreslås oprettet, jf. lovforslaget herom, og med mulighed for indbringelse af uenighed om erstatnings spørgsmål for den taksationskommission, der ligeledes foreslås nedsat.

Det er fundet hensigtsmæssigt, at sager om ekspropriation efter lovforslagets naturforvaltningskapitel i princippet behandles efter samme procedure som fredningssager.

Det følger af § 58, stk. 1, nr. 1, at en forkøbsret, der er pålagt efter § 57, ikke kommer til anvendelse når staten, en amtskommune eller en kommune erhverver ejendommen til andre formål end denne lovs.

Dette gælder også i de tilfælde, hvor erhvervelsen sker i form af ekspropriation.

I § 59, stk. 1, der omhandler proceduren i sager, hvor forkøbsret gøres gældende, er det præciseret, at lovforslagets taksationskommission (og ikke vejtaxationsmyndighederne) behandler de sager om forkøbsret, hvor vederlaget for den erhvervede ejendom ikke består af en pengeydelse, men hvor vederlaget forlanges omsat til et pengebeløb.

I § 60, stk. 2, der omhandler fremgangsmåden ved ekspropriation, er der henvist til de relevante procedureforskrifter i kap. 6 om fredninger, idet det præciseres, at miljøministeren træder i stedet for amtsrådet i disse sager.

Sager om klage over en ekspropriationsbeslutning vil ofte udelukkende dreje sig om erstatningsfsatsættelsen. I sådanne sager kan Naturklagenævnet vælge at lade Taksationskommissionen behandle spørgsmålet om erstatningens størrelse, jf. lovforslagets § 43, stk. 3.

Til § 61

Det rådgivende Udvalg, nedsat efter § 8 i naturforvaltningsloven, foreslås erstattet af Naturforvaltningsudvalget, der i princippet er en videreførelse af Det rådgivende Udvalg.

§ 61, stk. 2, er omformuleret, således at det præciseres, at miljøministeren – efter indstilling fra de pågældende myndigheder og organisationer m.v. – udpeger medlemmerne af Naturforvaltningsudvalget. Bestemmelsen er ajourført som følge af nedlæggelsen af Hovedstadsrådet og som følge af, at Naturfredningsrådet og Fortidsminderådet ikke længere omtales direkte i loven.

I et nyt stk. 3 foreslås dog, at miljøministeren til Naturforvaltningsudvalget udpeger to medlemmer med henholdsvis naturvidenskabelig og kulturhistorisk ekspertise. Det forudsættes, at disse medlemmer udpeges efter indstilling fra de råd, der måtte blive nedsat i medfør af lovforslagets § 64, stk. 1, til erstatning for Naturfredningsrådet og Fortidsminderådet.

Endvidere foreslås, at dansk turisme repræsenteres med ét medlem i Naturforvaltningsudvalget. Dette medlem forudsættes udpeget af ministeren efter indstilling fra Danmarks Turistråd og Turismens Fællesråd.

Til kapitel 9

Naturovervågning, rådgivning m.v.

Til § 62

Bestemmelsen introducerer en naturovervågningspligt for miljøministeren og andre berørte offentlige

myndigheder og institutioner. I miljøministerens redegørelse til Folketingets miljø- og planlægningsudvalg om naturbeskyttelse og friluftsliv af 2. marts 1987 fremhæves, at en bedre naturovervågning er et afgørende grundlag for en effektiv naturpolitik, og at der må sikres en regelmæssig indsamling og analyse af oplysninger, der kan belyse naturens tilstand og udvikling. Naturovervågning har således navnlig til formål at skabe et bedre grundlag for forberedelse og opfølgning af lovgivning, generelle administrative forskrifter samt konkrete beslutninger om naturforvaltning og dermed for en varetagelse af de brede naturhensyn, der ligger bag loven.

Mens overvågningen af især forureningstilstandene i vandmiljøet, luften og jorden igennem en årrække har udviklet sig i et samarbejde mellem Miljøministeriet og bl.a. amtskommunerne, så er der endnu ikke etableret tilsvarende rammer for et aktuelt overblik over tilstandene og udviklingen i de naturlige plante- og dyrebestande samt de naturtyper, som udgør levestederne.

Skov- og Naturstyrelsen har ansvaret for – i et samarbejde med Danmarks Miljøundersøgelser og andre centrale myndigheder, de højere læreanstalter, amtskommunerne, naturorganisationerne og erhvervsorganisationerne – at udarbejde og justere overvågningsprogrammer, der muliggør, at styrelsen løbende kan følge og rapportere om tilstande og tendenser i det danske plante- og dyreliv og de forskellige naturtyper for hele landet samt i dets forskellige dele. Som et særligt felt kan i denne sammenhæng fremhæves den løbende overvågning af tilstandene i de særligt udpegede nationalt og internationalt betydningsfulde naturområder her i landet, som Danmark ifølge internationale konventioner er forpligtet til at foretage.

Til § 63

Miljøministerens faglige rådgivning og øvrige bistand kan både angå naturbeskyttelsesspørgsmål her i landet, i bestemte andre lande og på tværs af landegrænser. I praksis vil rådgivningen blive foretaget af Skov- og Naturstyrelsen. Den rådgivning og øvrige bistand, som bestemmelsen omhandler, afgrænses i overensstemmelse med de rammer og principper, der fremgår af formålsbestemmelsen i lovens § 1. Bestemmelsen i § 63, *stk. 1* afspejler den praksis, som har udviklet sig, og er i øvrigt begrundet i det internationale samarbejde særligt vedrørende de forskellige konventioner om beskyttelse af vilde planter, dyr og deres levesteder, som Danmark har tilsluttet sig. Bestemmelsen skal endvidere ses i lyset af den voksende erkendelse af behovet for at foretage en økologisk

vurdering af udviklingsprojekter og Miljøministeriets rolle i denne forbindelse.

Vedrørende *stk. 2* bemærkes, at et udvalg under Skov- og Naturstyrelsen i 1989 har afgivet en rapport om en 3-årig forsøgsordning om naturvejledning i Danmark (1987-89). Udvalget konstaterer, at naturvejledning i dag overalt betragtes som et vigtigt middel i moderne naturforvaltningspolitik. Ud fra bl.a. udenlandske erfaringer og den midlertidige forsøgsordnings succes har udvalget anbefalet en permanent naturvejledning, således at der med Skov- og Naturstyrelsens centralt tilrettelagte koordinerende funktion

- iværksættes naturvejledning, herunder fra de etablerede og kommende naturskoler på statsskovdistrikterne
 - gennemføres et naturvejledningsarbejde i landets amtskommuner
 - arbejdes på at fremme naturvejledningsinitiativer gennem museer, foreninger og organisationer.
- Indførelse af en permanent naturvejledning vil blive finansieret af de midler til friluftslivet, som er stillet til rådighed til naturforvaltningsloven, jf. lovforslagets kapitel 8.

Det rådgivende Udvalg efter naturforvaltningsloven har på sit møde i december 1989 indstillet, at naturvejlederordningen videreføres, i 1990 indenfor en økonomisk ramme på 6,3 mio. kr.

Heraf anvendes 1,7 mio. kr. til naturvejledere ansat i Miljøministeriet, 1,7 mio. kr. til naturvejledere ansat af amterne, 1,7 mio. kr. til naturvejledere ansat i friluftsforskningsinstitutioner, på museer, i kommuner etc., mens 1,2 mio. kr. anvendes til den centrale koordinerende indsats, herunder efteruddannelse af naturvejledere.

Reglen i *stk. 2* indeholder hjemmel til, at miljøministeren - om nødvendigt - kan fastsætte retningslinier for amtskommunernes naturvejledningsarbejde, således at dette finder sted efter fælles overordnede målsætninger og på en koordineret måde, herunder med de statslige og de øvrige naturvejledningsaktiviteter.

Til § 64

I *stk. 1* er der hjemmel for ministeren til at nedsætte sagkyndige råd, der skal rådgive myndighederne i spørgsmål indenfor lovens område.

Med hjemmel i denne bestemmelse agtes der oprettet et naturvidenskabeligt råd i lighed med det eksisterende naturfredningsråd. Spørgsmålet om den naturvidenskabelige og -fredningsmæssige rådgivning på længere sigt vil iøvrigt blive taget op i forbindelse med en gennemgang af jagt- og vildtforvalt-

ningsloven. Det i dag eksisterende fortidsminderåd vil ligeledes kunne opretholdes med hjemmel i den foreslåede bestemmelse i stk. 1.

Efter *stk. 2* skal hvert amtsråd nedsætte et udvalg med repræsentation af de berørte interesser til at rådgive i spørgsmål vedrørende amtsrådets administration af loven.

Allerede nu foregår der i en vis udstrækning kommunikation mellem de enkelte amtskommuner og de berørte natur- og erhvervsinteresser om amtsrådenes administration af naturfredningslovgivningen. Den foreslåede lovfæstelse af sådanne regionale »grønne råd«, vil lægge denne kommunikation i fastere rammer, og dermed styrke den.

Behovet for repræsentation af natur- og erhvervsinteresser i rådene kan variere fra amt til amt, afhængig af bl.a. den lokale foreningsstruktur og arbejdsopgaverne. Bestemmelserne giver derfor amtsrådene en frihed til at sammensætte de enkelte råd, så de opfylder de lokale behov. Det må dog forudsættes, at organisationer som landbo- og husmandsforeningerne, Danmarks Naturfredningsforening og Friluftsrådet altid har sæde i rådet.

Rådene skal alene beskæftige sig med rådgivning om generelle og principielle spørgsmål, der henhører under amtsrådenes administration af loven. Eksempelvis vil det være nærliggende at inddrage rådene i arbejdet med amtsrådets planlægning af offentlighedens adgang til det åbne land, jf. bemærkningerne til § 27, og administrationen af de generelle naturforvaltningstilskud, jf. bemærkningerne til kap. 8, afsnit 2. Rådene skal i almindelighed ikke deltage i konkret sagsbehandling eller have egentlige beføjelser efter loven.

Det er forudsat, at amtsrådet leverer den nødvendige sekretariatsbistand til rådet, jf. de almindelige bemærkninger i afsnit 3.3.6.

Mødehyppigheden må fastsættes efter behov. Det må dog vurderes, at det i almindelighed vil være tilstrækkeligt med 2–4 møder årligt.

Til kapitel 10

Administration

Til § 65

Bestemmelsen indeholder hjemmel for myndighederne til at gøre undtagelse (dispensere) fra en række af lovens bestemmelser. Det er i bemærkningerne til de pågældende bestemmelser nærmere beskrevet, hvorledes dispensationsadgangen tænkes administreret. Der henvises herved også til den graderede formulering, nemlig »gøre undtagelse« i *stk. 2* og »i særlige tilfælde gøre undtagelse« i *stk. 1* og *3*, der navnlig markerer, at hidtidig praksis skal oprethol-

des. Efter denne er f.eks. strandbeskyttelseslinien (§ 15) og fortidsmindebeskyttelseslinien (§ 18) udtryk for et forbud, der sjældent gøres egentlige undtagelser fra. En tilsvarende karakter som strandbeskyttelseslinien har §§ 3 og 4, i hvert fald f.s.v. angår væsentlige indgreb, samt bestemmelserne om klitfredning og beskyttelsen af fortidsminderne, hvor dispensationsbeføjelsen, jf. *stk. 1*, er tillagt miljøministeren. Med hensyn til klitfredning svarer dispensationsadgangen til bestemmelserne i den gældende sandflugtslovs §§ 5 og 6.

Generelt bemærkes, at der ikke tilsigtes en ændring i den hidtidige dispensationspraksis, men at specielle samfundsmæssige, herunder især nationale interesser, fx i alternative energiformer såsom vindmøller, i den konkrete sag vil kunne medføre en forskydning af den vægt, der tillægges de naturbeskyttelsesmæssige hensyn, som bestemmelserne tilsigter at varetage.

Vedrørende *stk. 3* bemærkes, at mens varetagelsen af beskyttelsen af selve fortidsminderne er henlagt til miljøministeren som en konsekvens af de nationale interesser, der er knyttet til denne opgave, er beskyttelsen af fortidsmindernes omgivelser henlagt til amtsrådet. Imidlertid er der et behov for, at der sikres en sammenhæng mellem beskyttelsen af fortidsminderne og deres omgivelser, og at arkæologisk og kulturhistorisk sagkundskab inddrages i afgørelsen.

Dette er sikret ved, at miljøministeren kan bestemme, at der skal foretages høring. Ordningen svarer til den hidtidige arbejdsfordeling mellem fredningsnævnene og Skov- og Naturstyrelsen, og til det frikommuneforsøg, der er etableret i Nordjyllands amt.

Bestemmelsen vil samtidig blive anvendt til at forenkle administrationen i de tilfælde, hvor den særlige kulturhistoriske sagkundskab ikke er nødvendig for sageres afgørelse.

De udtalelser, der afgives efter bestemmelsen, vil – som efter de hidtil gældende regler – være en sagkyndig angivelse af, hvilke arkæologiske og kulturhistoriske hensyn, der bør indgå i afgørelsen. Amtsrådet skal således afveje disse hensyn over for andre hensyn i sagen. En sådan samlet afvejning vil ligeledes skulle finde sted i forbindelse med miljøministerens klagebehandling af en sag efter § 79. I klagesagen såvel som i amtsrådets afgørelse vil udtalelsen alene udgøre den sagkyndige vurdering af de særlige arkæologiske og kulturhistoriske aspekter i sagen og vil således ikke foregribe den samlede stillingtagen i en klagesag.

Stk. 4, 1. pkt. fastslår, at kommunalbestyrelsen er dispensationsmyndighed for så vidt angår sø- og åbneskyttelseslinien i byzone og sommerhusområder samt skovbyggelinien, der alene opretholdes i byzone og

sommerhusområder. Dispensationsadministrationen varetages således af den myndighed, der iøvrigt varetager lokalplanlægningen og bygge Lovgivningen. Bestemmelsen skal således ses i sammenhæng med § 69 samt bemærkningerne hertil. Særreglen om forudgående orientering af skovejere, jf. princippet i den gældende lovs § 47, stk. 3, videreføres i *stk. 4, 2. pkt.*

Til § 66

Bestemmelserne i *stk. 1* svarer i realiteten til de hidtil gældende regler i naturfredningslovens § 64. Reglen udelukker ikke, at der i særlige tilfælde efter myndighedens skøn kan ske tinglysning af andre betingelser end de i bestemmelsen nævnte.

En tilladelse bortfalder, når den ikke er udnyttet inden 3 år fra det tidspunkt, hvor den er meddelt, eller hvis den ikke har været udnyttet i 3 på hinanden følgende år, jf. *stk. 2*. Den sidstnævnte 3-årsfrist, der er ny i forhold til den gældende lov, er også foreslået optaget i forslagene til lov om vandløb, lov om planlægning og lov om råstoffer. Det er naturligvis ikke udelukket, at der i en konkret tilladelse kan fastsættes en forældelsesfrist, der er kortere end 3 år, som et vilkår for tilladelsen.

Begrebet tilladelse i *stk. 2* omfatter her, som andre steder i loven, også dispensationer.

Den gældende tidsfrist for udnyttelse af tilladelser efter naturfredningsloven er 5 år. Det skønnes imidlertid fuldt tilstrækkeligt med en frist på 3 år.

For tilladelser efter naturfredningsloven, der er givet inden denne lovs ikrafttræden, vil naturfredningslovens 5-årsfrist stadig gælde, jf. § 93. Efter § 94 gælder endvidere det princip, at sager om tilladelser efter naturfredningsloven færdigbehandles efter reglerne i naturfredningsloven, hvis sagen er modtaget før denne lovs ikrafttræden, men 3-årsfristerne vil efter § 94, stk. 1, også gælde for sådanne tilladelser.

Til § 67

Bestemmelsen omhandler retningslinier for amtsrådenes og kommunalbestyrelsernes administration, herunder mulighederne for at ministeren overtager afgørelser af mere vidtrækkende betydning, f.eks. hvor en afgørelse har konsekvenser udover den enkelte amtskommunes grænser eller er af national eller international betydning.

Stk. 1 omhandler call-in situationen, hvor en sag på forhånd eller under behandlingen i amtsrådet overtages af ministeren.

Stk. 2 svarer til den gældende naturfredningslovs § 43, stk. 7 og 8. Der vil med hjemmel i denne bestemmelse blandt andet kunne udarbejdes bindende retningslinier for amtsrådenes administration af bl.a. til-

ladelse til indgreb i de områder, der er beskyttet efter §§ 3 og 4 samt for administrationen af beskyttelseslinierne i §§ 15-19.

Til § 68

Efter *stk. 1* kan miljøministeren pålægge amtsråd og kommunalbestyrelser at tilvejebringe oplysninger og kortmateriale til brug for vurdering af forhold, der er omfattet af loven. Kommunalbestyrelserne er alene medtaget, fordi det efter § 65, stk. 4, er dem, som i byzone og sommerhusområder kan gøre undtagelse fra skovbyggelinien og sø- og åbeskyttelseslinien. Det vil derfor i praksis næsten udelukkende være amtsrådene, som får til opgave at tilvejebringe oplysningerne.

Efter *stk. 1* er der adgang for ministeren til at udstede generelle forskrifter til amtsrådene, ligesom der er adgang til at rette henvendelse til et enkelt eller flere amtsråd.

De oplysninger, der kan forlanges, er oplysninger der skal bruges til at vurdere forhold, der er omfattet af loven. Der kan således blive tale om at tilvejebringe oplysninger ikke blot om konkrete afgørelser om fredninger og dispensationer, men også om registreringer til brug for arbejdet med naturovervågning, jf. bemærkningerne til § 62. Også oplysning om amtsrådenes registreringer efter § 7 er omfattet af forslaget til § 68, stk. 1.

Adgangen til at kræve, at oplysningerne foreligger i en bestemt form, er indsat for at gøre det muligt at sammenligne disse og behandle dem på en hensigtsmæssig måde, eksempelvis ved indlæsning på EDB.

Bestemmelsen i *stk. 2* svarer til § 35, stk. 3, i den gældende lov. Bestemmelsen vil bl.a. kunne anvendes til at udarbejde sammenfattende kortmateriale, der viser fordelingen af fredningsinteresser set i national sammenhæng. Formålet med et sådant kortmateriale er at knytte de enkelte amtskommunes planlægning sammen til en sammenhængende oversigt over fredningsinteressernes fordeling. Kortmaterialet kan anvendes f.eks. i forbindelse med vurdering af større vej- og elanlæg, der passerer amtsgrænserne, jf. lovforslagets § 20. Endvidere vil et sådant materiale være af betydning for det internationale samarbejde om beskyttelse af naturinteresserne.

Til § 69

En række af de forhold, der reguleres i reglerne om beskyttelse af naturtyper og om beskyttelseslinier, kan også reguleres mere detaljeret i lokalplaner. Lokalplanerne kan således både styrke og svække beskyttelsen i de konkrete situationer i forhold til de generelle regler i naturbeskyttelsesloven.

F. t. I. om naturbeskyttelse

For at sikre en så smidig administration som muligt og undgå dobbelt regulering af de samme forhold indeholder bestemmelserne en »bonusvirkning«, således at regulering i lokalplanen fortrænger den generelle regulering i § 3, stk. 1, og § 4 om beskyttelse af naturtyper samt §§ 15-19 om beskyttelseslinier. Der er derimod ikke givet lokalplaner bonusvirkning i forhold til klitfredning efter §§ 8-11, fortidsmindebeskyttelse efter §§ 12-14 og arealfredninger efter kap. 6.

Det er en forudsætning for bonusvirkningen, at lokalplanerne udtrykkeligt opregner, hvilke af de nævnte bestemmelser der ikke skal gælde i lokalplanområdet, og at der i lokalplanen findes bestemmelser, der udtrykkeligt tager stilling til de forhold, der reguleres af de fortrængte generelle regler.

Bonusvirkningen indebærer, at de generelle reguleringer fortrænges af lokalplanernes bestemmelser i det omfang, disse regulerer de pågældende forhold. Det indebærer, at forhold, som kræver dispensation fra lokalplanen, fordi de ikke er i overensstemmelse med lokalplanens indhold, tillige vil kræve dispensation fra de relevante generelle regler. De er nemlig kun fortrængt til realisering af lokalplanen i overensstemmelse med dens indhold. Også forhold, der kræver ændring af lokalplanen, vil være omfattet af de relevante generelle beskyttelsesregler.

Amtsrådet og de statslige myndigheder har indsende med lokalplanlægningen og kan varetage de interesser, som de administrerer, bl.a. i medfør af deres vetobeføjelser efter planlægningsloven.

Det forudsættes således, at der som led i lokalplanens forberedelse er sket en afvejning i forhold til de interesser, som de pågældende bestemmelser i lovforslaget tilsigter at varetage.

Til § 70

Reglen svarer til naturfredningslovens § 65 a og findes i øvrigt tilsvarende i en stor del af Miljøministeriets øvrige lovgivning. I lighed med hvad der gælder for den lovgivning, som lovforslaget afløser, vil Skov- og Naturstyrelsen blive bemyndiget til at udøve visse af de beføjelser, der er tillagt ministeren.

Til § 71

Bestemmelsen svarer indholdsmæssigt til § 60 b, i Naturfredningsloven.

Til § 72

Bestemmelsen giver miljøministeren bemyndigelse til at fastsætte regler om brugerbetaling i forbindelse med lovens administration, herunder til dækning af

myndighedernes omkostninger ved behandling af sager om tilladelser eller dispensationer og ved behandling af klagesager.

Gebyrer vil kun kunne komme på tale i tilfælde, hvor en person ved ansøgning, klage eller lignende har givet anledning til en myndighedsbehandling.

Miljøministeriet vil i øvrigt tage initiativ til drøftelser med de berørte parter om mulighederne for og udformningen af sådanne brugerbetalingsordninger.

Specielt vedrørende gebyrer på klagesagsbehandling kan nævnes, at der bl.a. i den nedsatte kontaktgruppe har været en bred enighed om, at sager af mindre betydning for natur- og miljøbeskyttelsen ikke skal kunne påklages, men afgøres endeligt af 1. instansmyndigheden

Der er derfor i lovforslagene anført en række konkrete sagsområder, som afgøres endeligt af 1. instansmyndigheden.

Det har imidlertid på visse områder været vanskeligt at afgrænse de sagstyper, der er af mindre betydning for natur- og miljøbeskyttelsen. På denne baggrund har det været overvejet at indsatte en generel bestemmelse om, at sager af mindre betydning for natur- og miljøbeskyttelsen ville kunne afvises af klagemyndigheden.

Det har imidlertid vist sig, at en sådan bestemmelse vil være administrativt vanskelig og tillige ressourcerkrevende. En sådan bestemmelse er derfor ikke medtaget i lovforslagene.

Miljøministeriet vil også for så vidt angår gebyr for klagesagsbehandling sammen med de berørte parter vurdere, om og i hvilket omfang der kan indføres klagegebyrer m.v. med henblik på at afskære de mindre betydende klagesager i overensstemmelse med den brede enighed herom. Ministeriet vil i denne forbindelse lægge til grund, at klageordningen må hvile på det princip, at klagegebyret skal tilbagebetales, når klagen imødekommes. I dette arbejde vil erfaringerne fra klagegebyrordningen i den nugældende vandløbslov, som tilsyneladende har medført en væsentlig begrænsning af klagesagsantallet, kunne indgå.

Ud over, hvad der fremgår af det ovennævnte, kan gebyrer blandt andet blive aktuelle i forbindelse med den i § 30 hjemlede registrerings- og mærkningsordning, jf. bemærkningerne til denne bestemmelse. Men herudover kan det – eventuelt som led i særlige EF-regler herom og/eller med henblik på en fuld brugerfinansiering – især blive aktuelt at fastsætte gebyrer for udstedelse af tilladelser, dispensationer og certifikater indenfor rammerne af Washington-konventionen og for kontrollen med overholdelsen af disse regler. Det bemærkes herved bl.a., at det af kontrolmæssige grunde er nødvendigt at gennemgå næsten alle importerede partier af vilde dyr, og at denne

kontrol ofte er administrativt belastende. I reglerne vil der også kunne fastsættes bestemmelser om, at en speciel dispensation eller lignende betinges af, at de administrative omkostninger i forbindelse med en løbende kontrol af overholdelsen af vilkårene i dispensationen, betales af ansøgeren. En eventuel opfyldelse af EF-regler om harmonisering af gebyrer på dette område vil kunne ske med hjemmel i bestemmelsen.

Til kapitel 11

Tilsyn

Til §§ 73 og § 74

Reglerne svarer til de, der blev indarbejdet i naturfredningsloven og sandflugtsloven ved lov nr. 250 af 23. maj 1984 (håndhævelsesloven). Udtrykket »fredningsbestemmelserne« omfatter også fredningskendelser og overenskomster om fredning indgået for et fredningsnævn.

Amtsrådets tilsynsforpligtelse efter § 73, *stk. 1*, begrænses af reglerne i *stk. 2* og *3*.

Bestemmelsen i § 73, *stk. 2*, svarer til bestemmelsen i sandflugtslovens § 13 med den ændring, at tilsynet efter nedlæggelsen af sandflugtskommissionerne skal udføres af Miljøministeriet. Tilsynet vil i praksis blive lagt ud til de lokale skovdistrikter.

De midler, der står til tilsynsmyndighedernes disposition til opfyldelse af kravet i § 73, *stk. 6*, er bl.a. forbud, påbud eller selvhjælpshandlinger. Med hensyn til klage over f.eks. påbud forudsættes hidtidig praksis opretholdt. Overtrædelse af forbud og påbud er strafbar efter § 83, *stk. 1*, nr. 4.

Det bemærkes, at det efter § 74 er både ejeren og brugeren, der har en forpligtelse til at berigtige retsstridige forhold. Efter den gældende bestemmelse i § 67 i naturfredningsloven er det kun ejeren af en ejendom, som er forpligtet til at berigtige retsstridige forhold herpå. Ændringsforslaget har i denne henseende alene til formål at tydeliggøre, at forpligtelsen til at berigtige retsstridige forhold også påhviler brugere af en ejendom, eksempelvis når denne er forpagtet ud eller overtaget som brugelig pant. Ordlyden af bestemmelsen kommer herved til at svare til lignende bestemmelser i anden lovgivning, f.eks. bygningsfredningslovens § 33, *stk. 1*.

Såfremt den relevante myndighed har lovliggjort forholdet, eksempelvis ved en dispensation, består der naturligvis ingen pligt til at berigtige forholdet.

Til § 75

Bestemmelsen svarer til gældende lovs § 50 om istandsættelse af beskadigede fortidsminder. Der er dog medtaget en udtrykkelig hjemmel til at forlange

foranstaltninger gennemført, der hindrer gentagen beskadigelse. Det drejer sig især om hegning mod kreaturer. Der er ligeledes i *stk. 3* medtaget en udtrykkelig hjemmel for ministeren til selv at foretage en genopretning, som ejer og bruger ikke skønnes at kunne udføre kulturhistorisk forsvarligt. Disse to hjemler svarer til eksisterende praksis.

Til § 76

Bestemmelsen svarer i realiteten til den hidtidige bestemmelse i naturfredningslovens § 65 om fredningsmyndighedernes adgang til offentligt- og privatejede arealer. Formuleringen er imidlertid moderniseret, bl.a. således at den svarer nogenlunde til den ordlyd, som er anbefalet i betænkning nr. 1039/1985 om tvangsindgreb udenfor strafferetsplejen. Det er samtidig præciseret, at adgangen kan ske uden retskendelse, og at også personer, som af myndighederne er bemyndiget dertil, har den i bestemmelsen angivne adgangsret. Dette har betydning i f.eks. de tilfælde, hvor myndighederne benytter private konsulentfirmaer til at løse opgaver i forbindelse med forberedelse af fredningssager eller andre undersøgelsesopgaver i henhold til loven. Det kræves, at de der er bemyndiget, i givet fald kan dokumentere dette overfor rette vedkommende.

Med ordet »myndighederne« i *stk. 1* sigtes først og fremmest til det i Miljøministeriet, amtsrådene eller kommunalbestyrelserne ansatte personale, men også andet personale kan, jf. § 73, *stk. 4*, komme ind i billedet.

Besigtigelsesretten omfatter også en adgang til at udtage prøver af f.eks. vand- og jordbundsforholdene, når det kan ske uden gene eller skade for ejeren.

Reglen i naturfredningslovens § 65, *stk. 2* om at besigtigelse kan foretages uden at tilkalde sagens parter, er ikke gentaget i lovforslaget, idet den må betragtes som overflødig. Det forudsættes dog, at der som hidtil så vidt muligt skal gives forudgående meddelelse om besigtigelse, herunder om eftersyn af forretningslokaler som led i kontrollen. Udover hvor forudgående meddelelse ikke kan gives af praktiske grunde, kan forudgående meddelelse undlades, hvor øjemedet med eftersynet ville forspildes, hvis en sådan meddelelse blev givet.

Af bemærkningerne til den nugældende bestemmelse i naturfredningslovens § 65, *stk. 3*, jf. Folketings Tidende 1983-84, tillæg A, sp. 1544 ff og 1585 ff, fremgår, at formålet med bestemmelsen, som i realiteten er gentaget i § 76, *stk. 1*, *2. pkt.*, bl.a. har været at tilvejebringe hjemmel til kontrol og eftersyn, således at dette kan ske uden ransagningskendelse i tilfælde, hvor den erhvervsdrivende modsætter sig eftersynet. Det skal i den forbindelse bemærkes, at eftersynet og

så omfatter gennemgang af forretningsprotokoller, skabe og lign. i forretningslokaler, hvis dette er nødvendigt for at kunne afgøre, om lovgivningen er overholdt. Bestemmelsen giver kun hjemmel til undersøgelse af lokaler, der helt eller delvis udgør – eller anvendes som – forretningslokaler, hvorimod undersøgelse af lokaler, der udelukkende anvendes til privat bopæl, må ske under iagttagelse af de sædvanlige regler om ransagningskendelse. På den anden side må alt, hvad der findes i forretningslokalet, og som det ikke klart fremgår anvendes udelukkende til privat brug, kunne undersøges. Under kontrolbesøget kan effekter tages i forvaring eller beslaglægges efter retsplejelovens almindelige regler herom.

I betænkning nr. 1039/1985 om tvangsindgreb udenfor strafferetsplejen anbefaler udvalget, at det af lovbestemmelser bør fremgå, at borgerne har pligt til at yde vejledning og hjælp til myndighederne, når disse udnytter de beføjelser, som er tillagt myndighederne i loven. Det er på den baggrund fundet hensigtsmæssigt at indsatte en bestemmelse i *stk. 3*, som udtrykkeligt pålægger de i bestemmelsen omhandlede indehavere af erhvervsvirksomheder og de i disse beskæftigede personer efter anmodning at yde myndighederne vejledning og bistand under myndighedernes besigtigelse eller eftersyn.

Til § 77

Bestemmelsen er en konsekvens af lov nr. 191 af 29. marts 1989 om ophævelse af lov om et hovedstadsråd.

Til kapitel 12

Klage og søgsmål

Til § 78

Bestemmelsen afgrænser de afgørelser efter loven m.v., som kan efterprøves af anden administrativ myndighed. Begrebet »afgørelser« i § 78 indebærer først og fremmest, at de forskellige beslutninger, bl.a. af processuel karakter, som myndighederne træffer i forbindelse med de konkrete sager, normalt ikke kan påklages.

I *stk. 1* er hovedreglen, at amtsrådets og kommunalbestyrelsens afgørelser kan påklages. Amtsrådets afgørelser om at lukke arealer for offentlighedens adgang kan dog ikke påklages. Der henvises herved til bemærkningerne til § 27 om inddragelsen af de »grønne råd« i den rekreative planlægning.

Bestemmelsen i *1. pkt.* om påklage af afgørelser efter regler, der fastsættes i medfør af loven, er alene udtryk for en hovedregel. Bestemmelsen udelukker derfor ikke, at det i sådanne regler fastsættes, at visse

afgørelser er endelige, såfremt dette ikke er i strid med udtrykkelige klageregler i loven.

I §§ 42–44 er der fastsat særlige regler for klager over amtsrådenes afgørelser om fredning.

Det følger af almindelige regler, at miljøministerens afgørelser ikke kan påklages, med mindre dette fremgår af loven, således som det er tilfældet for så vidt angår § 60, stk. 2. Dette gælder både de afgørelser, som ministeren træffer som første instans, herunder afgørelser i sager, som ministeren vælger at kalde ind efter lovforslagets § 67, stk. 1, og ministerens afgørelser i klagesager, jf. § 79, 2. pkt. Af oplysende grunde er imidlertid i *stk. 2*, foreslået optaget en regel herom i loven.

Til § 79

Denne bestemmelse fastlægger, hvilke sager der skal afgøres af Naturklagenævnet, og hvilke der skal afgøres af miljøministeren som klagemyndighed.

Det er fastsat, at nævnet skal afgøre sager, som efter nævnets vurdering har en meget væsentlig interesse i forhold til lovens formål. Det er således nævnet, der afgør, om klagen skal behandles af nævnet selv eller ministeren.

Det er ikke anset for muligt i lovteksten at anføre, at afgørelser med hjemmel i bestemte lovregler kan påklages til nævnet, idet den enkelte lovbestemmelse kan fremkalde afgørelser af vidt forskellig betydning. Det er dog i § 42 fastsat, at amtsrådets afgørelser om fredning altid kan indbringes for nævnet. Det samme gælder, jf. § 60, stk. 2, afgørelser om ekspropriation til naturforvaltningsformål og erstatning herfor.

Det følger af bestemmelsen, at de afgørelser, som påklages af miljøministeren, skal behandles af nævnet.

Til § 80

Bestemmelsen fastlægger kredsen af klageberettigede:

Afgørelsen kan for det første påklages af adressaten for afgørelsen, som normalt vil være ansøgeren. Naboer og andre, som har en individuel interesse uden at være ansøgere, vil ikke være klageberettigede. De kan naturligvis i givet fald gå til domstolene.

Endvidere kan afgørelsen påklages af offentlige myndigheder. Det er herved forudsat, at denne klageadgang kun kan udnyttes, når myndigheden har en ressortmæssig interesse heri.

I lighed med hvad der nu gælder efter naturfredningsloven, er også Danmarks Naturfredningsforening klageberettiget.

Endelig er lokale foreninger m.v. klageberettigede, når de kan dokumentere en væsentlig interesse i afgø-

relsen. Det forudsættes herved, at den hidtidige afgrænsning af bl.a. organisationers klageberettigelse stort set opretholdes. Sådanne organisationer kan have til formål at varetage forskelligartede interesser. Således vil f.eks. såvel Dansk Ornitologisk Forenings lokalafdelinger som lokale afdelinger af landboorganisationerne kunne være klageberettigede.

Til § 81

Klagefristen er fire uger fra det tidspunkt, hvor afgørelsen er meddelt den klageberettigede, jf. *stk. 1*. Det er afsenderen, der bærer risikoen for, at klagen kommer rettidigt frem.

Hvis en afgørelse er offentliggjort, regnes klagefristen fra datoen herfor, uanset tidspunktet for en eventuel individuel underretning, hvad enten denne finder sted før eller efter offentliggørelsen.

Udløber fristen på en lørdag eller helligdag (herunder søndage), forlænges fristen til den følgende hverdag.

I *stk. 2* er det bestemt, at klagen skriftligt skal indgives til den myndighed, der har truffet afgørelsen, hvorfra den skal videresendes til Naturklagenævnet, som så afgør, hvor klagen skal behandles. Kravet om skriftlighed er opfyldt også, hvis der klages pr. telegram, telefax, telex o.lign.

Efter *stk. 3* har en klage opsættende virkning, med mindre klagemyndigheden beslutter det modsatte. Dette er en sædvanlig praktisk foranstaltning.

Endvidere er det bestemt, at en tilladelse ikke må udnyttes, før klagefristen er udløbet.

Da det efter omstændighederne kan være svært på forhånd at afgøre, hvem der er klageberettigede i en konkret sag efter loven, er der i *stk. 4* givet ministeren mulighed for at fastsætte bestemmelser om underretning af de klageberettigede.

Den tidligere lovgivnings øvrige formelle regler om afgørelser er ikke medtaget, da de er overflødige, enten fordi sådanne regler følger af almindelig god forvaltningsskik, eller fordi der findes udtrykkelige regler i forvaltningsloven herom. Dette gælder f.eks. kravet om at afgørelser skal være skriftlige, om begrundelse af afgørelser og om oplysning om forældelse og lignende.

Til § 82

Bestemmelsen indeholder en regel om »forældelse« af adgangen til efterprøvelse af afgørelser efter loven m.v. ved domstolene. Den svarer til bestemmelser i de øvrige samtidigt fremsatte lovforslag på miljøområdet.

Til kapitel 13

Straf og konfiskation

Til § 83

Bestemmelsen svarer indholdsmæssigt til de tilsvarende bestemmelser i naturfredningsloven og sandflugtsloven.

Strafferammen i *stk. 1* er bøde. Foreligger der skærpende omstændigheder, kan straffen stige til hæfte eller fængsel i indtil et år, jf. *stk. 2*. Det vil bl.a. være tilfældet, når overtrædelsen er begået forsætligt eller groft uagtsomt, og når der herved er voldt skade på de interesser, som loven tilsigter at beskytte eller fremkaldt fare herfor, eller når der er opnået eller tilsiget en økonomisk gevinst ved overtrædelsen for den pågældende selv eller andre, herunder gennem besparelser.

Det er i lovteksten præciseret, at det også er strafbart at overtræde de overenskomster om fredning, der blev indgået for fredningsnævnene efter den tidligere lovgivning.

I overensstemmelse med forslagene i betænkning nr. 996/1983 om ansvarsplacering m.v. i kommunestyret præciseres det i *stk. 4*, at staten, amtskommuner, kommuner og kommunale fællesskaber kan pålægges bødeansvar. Det er herved forudsat, at den strafbare handling er begået af disse som grundejer, bygherre, driftsherre, arbejdsgiver eller lignende.

Bestemmelsen i *stk. 5* findes ligeledes i miljøbeskyttelsesloven og i forslaget til lov om vandløb.

Hvad angår bestemmelsen om forældelse af strafansvar i *stk. 9*, som også er ny, bemærkes det, at strafferammen i loven er bøde for visse overtrædelser, under skærpende omstændigheder hæfte eller fængsel i indtil et år. Efter straffelovens § 93 er forældelsesfristen for strafansvaret 2 år, når der ikke er hjemlet højere straf end fængsel i 1 år for overtrædelsen, eller når straffen for overtrædelsen ikke ville overstige bøde. I naturfredningslovens § 66, *stk. 7*, er denne regel fraveget, idet det her er bestemt, at der gælder en 5-årig forældelsesfrist for visse overtrædelser af loven. I betænkning nr. 981/1983 om håndhævelse af bygge- og miljølovgivningen er det i afsnit lo.6.4. anbefalet, at den fem-årige forældelse i naturfredningsloven og skovloven videreføres. Begrundelsen herfor er navnlig, at den eneste adækvate reaktion på overtrædelser i mange situationer vil være bødestraf, idet fysisk lovliggørelse ikke er mulig. Forældelsesfristen for overtrædelse af regler udstedt i henhold til loven er imidlertid i overensstemmelse med straffelovens almindelige bestemmelse på 2 år. Da der ved overtrædelse af sådanne regler normalt er tale om overtrædelse af samme karakter som ved overtrædelser af selve lovens bestemmelser, er det fundet rimeligt at

foreslå en 5-årig forældelsesfrist for overtrædelse af regler udstedt i henhold til loven.

Bestemmelsen i *stk. 10* svarer til § 66, stk. 4, i naturfredningsloven.

Til § 84

Bestemmelsen svarer til § 66, stk. 5, i naturfredningsloven.

Til § 85

Bestemmelsen svarer til gældende lovs § 67, stk. 4, der blev indsat ved lov nr. 250 af 23. maj 1984 om håndhævelse, jf., Folketingstidende 1983-84, Tillæg A, sp. 1588 f. for at få tilvejebragt en udtrykkelig hjemmel tilfor at få betalt – eller dækket – det offentlige udgifter til bl.a. hjemtransport til oprindelseslandet af »ulovlige« dyr og planter. Formuleringen af bestemmelsen er her ændret dels af sproglige grunde, dels for at præcisere, at den finder anvendelse ikke blot, hvor indførsel rent faktisk har fundet sted i strid med de gældende regler, men også i tilfælde, hvor det ved varernes ankomst her til landet konstateres, at indførsel må afslås, fordi de nødvendige tilladelser fra afsenderlandet ikke foreligger, eller at indførsel af andre grunde ikke kan tillades. Det bemærkes herved, at reglens anvendelse ikke forudsætter, at der kan lægges transportøren eller den, som varerne er destineret til, noget til last, idet disse – uanset subjektiv skyld – må være nærmest til at bære risikoen for, at det er eller har været nødvendigt at træffe udgiftskrævende foranstaltninger.

Udpantning

Til § 86

Bestemmelsen giver myndigheden udpantningsret dels for de gebyrer, som bliver fastsat med hjemmel i § 72, dels for de udgifter, som myndigheden i en række tilfælde skal afholde for ejerens regning. Det sidstnævnte kan være tinglysningsgebyr, når der efter § 66, stk. 1, skal ske tinglysning af betingelser for en tilladelse eller dispensation, eller for tinglysning efter § 74, stk. 2, af et påbud om berigtigelse af et ulovligt forhold. Det kan også være for udgifterne til de selvhjælpshandlinger, som myndighederne skal foretage efter § 53, stk. 3, § 74, stk. 3 og 4, og § 76, stk. 2 og 3.

Til kapitel 14

Ikrafttrædelse og overgangsbestemmelser

Til § 87

Stk. 1 indeholder de almindelige ikrafttrædelsesbestemmelser.

Om *stk. 2* bemærkes, at som omtalt i de almindelige bemærkninger afsnit 2, er naturfredningsloven, sandflugtsloven og naturforvaltningsloven indarbejdet i lovforslaget, hvorfor disse 3 love foreslås ophævet. Opgaverne efter lov om stianlæg m.v. i Københavns-egnens grønne områder er løst, og loven dermed blevet overflødig. Lov angående forbud mod at medtage løse hunde i Jægersborg Dyrehave m.v. har i mange år været overlappet af mark- og vejfredsloven, hvorfor den kan ophæves.

Om *stk. 3* bemærkes følgende: Ved naturfredningsloven af 1937 indførtes en regel om beskyttelse af en 100 m bred zone ved kysterne, således at der i denne zone ikke måtte opføres bygninger eller anbringes andre til beboelse, udsalgsted eller lignende bestemte indretninger. Fra denne hovedregel gjaldt en serie undtagelser spændende fra generelle bestemmelser til undtagelser tilvejebragt ved konkrete afgørelser. De sidstnævnte fremkom især ved en gennemgang af landets kyststrækninger, som strandfredningskommissionen af 1937 foretog i årene mellem 1937 og 1940. Ved denne gennemgang blev strandbyggelinien en hel del steder, hvor forholdene gjorde dette naturligt eller rimeligt, fastsat til mindre end 100 m. Hvor denne reduktion fandt sted, fastsattes dog ofte ved tinglyste deklARATIONER, at Statsministeriet skulle censurere den eventuelle bebyggelse mellem 100-meter linien og den reducerede zone. I 1967 overførtes kompetencen til at træffe afgørelse efter de nævnte deklARATIONER til fredningsnævnene. Strandbeskyttelsesliniebestemmelserne giver årlig anledning til ca. 1.000 sager hos fredningsnævnene, og det anslås, at ca. 300 af sagerne vedrører godkendelse af bygnings-tegninger m.m. i områder, der vel ligger inden for 100 m fra stranden, men landværts den i 1937 af strandfredningskommissionen konkret nærmere stranden fastlagte strandbeskyttelseslinie. En del bebyggelse i disse såkaldte censurzoner er placeret inden for områder reguleret ved byplanvedtægt eller lokalplan, mens resten er beliggende i landzone og således omfattet af planlægningslovens bestemmelser om zoneinddelinger og landzoneadministration. Det må derfor anses for forsvarligt nu at undlade det indseende med byggeriernes udformning, farvevalg o.lign., som censurbestemmelserne medfører.

Til § 88

Nr. 1. Der henvises til lovforslagets § 34, stk. 5, med bemærkninger.

I lighed med hvad der med hensyn til fredningssager foreslås i de samtidig hermed fremsatte forslag til lov om planlægning samt lov om vandløb foreslås i § 88, *nr. 1*, en såkaldt »bonusordning« i skovloven. Ifølge denne lov er det miljøministeren, der har kom-

petencen til at ophæve eller suspendere fredskovs- pligt og til at fravige reglerne om god og flersidig skovdrift. Efter forslaget er der kun »bonusvirkning« for fredninger, der gennemføres efter naturbeskyt- tesloven, men ikke for eksisterende fredninger efter naturfredningsloven. Miljøministeren har dog efter forslagets overgangsregel i § 95, stk. 5, mulighed for at fastsætte bestemmelser om »bonusvirkning« for fredningssager, der er rejst men ikke afsluttet før lo- vens ikrafttræden. Det tilføjes, at skovlovens bestem- melse om, at tilladelse kan gives på vilkår om udlæg- ning og tilplantning af vederlagsareal, kun sjældent har været anvendt i forbindelse med fredningssager. Det bemærkes i øvrigt, at skovlovsmyndigheden skal have tilsendt fredningsforslag i sager, der berører fredskov, jf. lovforslagets § 36, stk. 2.

Nr. 2. Ændringen er udtryk for en justering af lov- teksten.

Nr. 3. Ændringen er af ren teknisk karakter.

Nr. 4. Som en konsekvens af, at Naturfredningsrå- det ikke foreslås lovfæstet, skal Skovrådets sammen- sætning ændres, da Naturfredningsrådet efter skov- lovens § 41, stk. 3, er repræsenteret heri. For at fast- holde balancen mellem repræsentationen fra på den ene side skovbrugserhvervet og på den anden side de natur- og friluftsmæssige interesser i skovene, fore- slås Naturfredningsrådets repræsentation erstattet af en repræsentant for det naturvidenskabelige område, og at dette medlem udpeges af miljøministeren. Det vil være naturligt, at udpegningen sker efter indstil- ling fra det råd, som afløser Naturfredningsrådet, jf. § 66.

Rådets sammensætning er i øvrigt uændret.

Til § 89

Bestemmelsen er en konsekvens af forslaget om at nedlægge fredningsnævnene.

Til § 90

Bestemmelserne i nr. 1 og 2 er en konsekvens af for- slaget om, at sandflugtsloven ophæves og sandflugts- kommissionerne nedlægges.

Nr. 3 indeholder alene ændringer, der er af redak- tionel art.

Reglen i nr. 4 er en konsekvens af forslaget om at nedlægge fredningsnævnene og henlægge deres op- gaver til amtsrådene, der tillige er myndighed efter kystbeskyttelsesloven. Det forudsættes, at amtsrådet også ved den fremtidige administration af § 17, stk. 2, tager hensyn til de interesser, der kommer til udtryk i lovforslagets § 22.

Til § 91

Den gældende § 19, stk. 4, i hegnsloven har følge- de ordlyd:

»Stk. 4. Ejeren af en til skov grænsende ejendom kan kræve, at skovejeren i skellinien kapper grene i større højde end i stk. 2 anført, når hegnsynet efter indhentet erklæring fra formanden for fredningsnæv- net og statens tilsynsførende med de private skove el- ler, hvis sidstnævnte skønnes inhabil, fra en af Land- brugsministeriet udpeget forstlig sagkyndig finder, at betydningen af sådan kapning væsentlig overstiger de af kapningen følgende ulemper for skovbrynets landskabelige værdi eller for skoven.«

Ændringsforslaget er begrundet i 2 forhold. Dels nedlægges fredningsnævnene med vedtagelse af for- slag til lov om naturbeskyttelse. Dels har den nye skovlov fra 1989, lov nr. 383 af 7. juni 1989, nedlagt institutionen »Statens tilsynsførende med de private skove«. I stedet er tilsynsopgaverne henlagt til stats- skovdistrikterne. Derudover er skovlovens formål udvidet til også at varetage bl.a. landskabelige hen- syn.

Det skønnes derfor, at lederen af et statsskovdi- strikt (skovrideren) kan varetage både de landskabe- lige og de forstlige hensyn i en nabotvist af denne art.

Det bemærkes, at inhabilitet hos skovrideren navnlig kan forekomme, når den pågældende skov tilhører Statsskovbruget.

Til § 92

I stk. 1 fastsættes, at de administrativt fastsatte reg- ler efter de love eller lovbestemmelser, der foreslås ophævet i § 87, stk. 2, forbliver i kraft, indtil de afløses af nye regler efter lovforslaget (eller eventuelt ophæ- ves helt). Bekendtgørelserne om de videnskabelige reservater er udstedt efter tidligere lovgivning. Det er derfor i lighed med den gældende lovs § 69, stk. 5, nødvendigt at opretholde disse bekendtgørelser sær- skilt, jf. stk. 2.

Til § 93

Om reglen i stk. 1 henvises til bemærkningerne om den tilsvarende regel i § 92, stk. 1, vedrørende de eksis- terende bekendtgørelser. Reglen i § 93, stk. 2 svarer til gældende lovs § 69, stk. 2.

Til § 94

Under overgangsreglen i § 94, stk. 1, falder f.eks. ikke blot de ved lovens ikrafttræden verserende sager om søer, vandløb, moser m.v. efter reglerne i gælden- de lovs §§ 43-43c, der således også kan påklages til miljøministeren efter § 45, men også sager vedrøren-

de dambrug (gældende lovs § 43, stk. 1) der, jf. afsnit 1 i bemærkningerne til §§ 3 – 7, foreslås udeladt af beskyttelsesordningen som et anlæg, der kræver speciel tilladelse.

Under overgangsreglen i § 94 falder endvidere verserende sager om påbud om hegning og beplantning omkring campingpladser, skydebaner, oplagspladser m.v. efter gældende lovs § 44, der ikke er medtaget i lovforslaget. Baggrunden herfor er, at reglen, der alene refererer sig til forskellige eksisterende anlæg i det åbne land, har været gældende i godt lo år, hvorfor der må antages nu at være gjort op med de anlæg, hvor der af landskabelige grunde er behov for skærmende beplantning o.lign., således at de enkelte tilbageværende sager kan rejses inden lovforslagets ikrafttræden og afsluttes på grundlag af de hidtil eksisterende regler. Spørgsmålet om skærmende beplantning m.v. i forbindelse med nye anlæg af den pågældende slags løses som et led i vilkårsfastsættelsen for tilladelser efter planlægningsloven og miljøbeskyttelsesloven.

Det følger umiddelbart af den foreslåede myndighedsstruktur, at amtsrådet overtager de beføjelser, der er nævnt i stk. 2.

Det er hensigten, at nedsætte et naturfredningsråd, jf. hjemmelen i § 66 og bemærkningerne hertil. Med hjemmel i § 94, *stk. 3*, agtes et nyetableret naturfredningsråd tillagt de beføjelser, som Naturfredningsrådet har efter den gældende lovgivning. Som eksempel på rådets beføjelser kan nævnes, at Naturfredningsrå-

det hidtil har været sagkyndigt medlem af Vildtforvaltningsrådet, der er nedsat i henhold til § 50 a i lov om jagt og vildtforvaltning. Endvidere er rådet påtaleberettiget og/eller høringsberettiget ifølge en del fredningskendelser, jf. § 15 i bekendtgørelse nr. 617 af 1. december 1978 af forretningsorden for fredningsnævn.

Til § 95

Bestemmelsen indeholder i *stk. 1–3* en række specielle overgangsregler, der tilsigter at undgå tvivl om, hvilken myndighed der efter lovens ikrafttræden skal færdigbehandle verserende sager, og efter hvilke regler disse sager skal behandles. Reglen betyder, at alle de fredningssager, som er rejst efter naturfredningslovens § 13 viderebehandles af fredningsnævnet. Også sager om dispensationer fra naturfredningslovens bestemmelser om bygge- og beskyttelseslinier og om offentlighedens adgang vil være omfattet af reglerne. Der er endvidere i *stk. 4–5* tillagt miljøministeren en række beføjelser, således at hensynet til en smidig regulering af overgangssituationen, jf. herved f.eks. bemærkningerne til lovforslagets § 34, stk. 5, og nødvendigheden af eventuelt at kunne foretage justeringer af de generelle overgangsregler kan varetages.

Til § 96

Bestemmelsen svarer til den gældende bestemmelse i sandflugtslovens § 19, stk. 3.

Bilag A

Summarisk oversigt over lovforslagets bestemmelser set i forhold til den gældende lovgivnings bestemmelser

Lovforslag	Gældende lov (§ = § i naturfredningslov NVL § = § i naturforvaltningslov SFL § = § i sandflugtslov)	Lovforslag	Gældende lov (§ = § i naturfredningslov NVL § = § i naturforvaltningslov SFL § = § i sandflugtslov)
§ 1	§ 1, NVL § 1	§ 33, stk. 4	§ 10, stk. 3
§ 2	§§ 43-43b	§ 34	§ 18
§ 4	-	§ 35	§ 11
§ 5	§ 43, stk. 4, 2. pkt. § 43 a, stk. 2 § 43 b, stk. 2	§ 36, stk. 1 §§ 36-37 § 38 § 39	§ 12 §§ 14, 15 og 17 § 16 § 19
§ 6	-	§ 40	§§ 20 og 21
§ 7	-	§ 41	§ 22
§ 8	SFL §§ 1, 2, 5 og 6	§§ 42-44	§§ 26-29
§ 9	SFL §§ 1-3	§ 45	§ 30
§ 10	SFL § 3	§ 46	§ 31
§ 11	SFL § 6	§ 47	§ 32
§ 12	§§ 48 og 52	§ 48	§§ 23 og 24
§ 13	§§ 48, stk. 1 og § 53, stk. 1 § 49	§ 49 § 50 § 51 § 52	§§ 34-34 a § 5 § 60 § 62 a
§ 14	§ 46	§§ 53-54	SFL §§ 4, 7 og 17, stk. 2
§ 15	§ 47 a	§ 55, stk. 1-2	NVL § 2
§ 16	§ 47	og 5	-
§ 17	§ 53	§ 55, stk. 3	NVL § 10
§ 18	§ 47 b	§ 55, stk. 4	NVL § 3, stk. 1 og 3
§ 19	§ 42	§ 56	NVL § 4
§ 20	§ 57	§ 57	NVL § 5
§ 21	§ 54	§ 58	NVL § 6
§ 22	§ 55	§ 59	NVL § 7
§ 23	§ 56	§ 60	NVL § 8
§ 24	SFL § 6, stk. 2	§ 61	-
§ 25	-	§ 62	§ 65 b
§ 26	§§ 54, stk. 4; 55, stk. 5 og 56, stk. 2	§ 63	§§ 7 og 7 a
§ 27	§§ 54, stk. 8; 55, stk. 6, 56, stk. 3, 56 a (og 63, stk. 1)	§ 64 § 65	§§ 43, stk. 1; 43 a, stk. 1; 43 b, stk. 1, 46, stk. 6; 47, stk. 1 og 3; 47 a, stk. 1; 47 b; 48, stk. 1 og 49, stk. 1: SFL §§ 5 og 6
§ 28	§ 60 a	§ 66	§§ 64 og 64 a
§ 29	§ 59	§ 67	§§ 43, stk. 6; 43 a, stk. 4 og 43 b, stk. 4
§ 30	-	§ 68, stk. 1	-
§ 31	§ 43, stk. 3	§ 68, stk. 2	§ 35, stk. 3
§ 32	§ 10, stk. 1	§ 69	-
§ 33, stk. 1	§ 26		
§ 33, stk. 2	§ 13		
§ 33, stk. 3			

Lovforslag	Gældende lov (§ = § i naturfredningslov NVL § = § i naturforvaltningslov SFL § = § i sandflugtslov)
§ 70	§ 65 a
§ 71	§ 60 b
§ 72	-
§ 73	§ 62 og SFL §§ 13 og 14 a
§ 74	§ 67, stk. 1-3 og SFL § 17 a
§ 75	§ 50
§ 76	§§ 51 og 65
§ 77	-
§§ 78-81	§§ 45 og 58
§ 82	§ 30, stk. 6
§ 83	§ 66 og SFL § 18
§ 84	§ 66, stk. 4
§ 85	§ 66, stk. 5
§ 86	§ 67, stk. 4
§§ 87 ff	§§ 68 ff (samt SFL § og NVL § 11)

Bilag B

Summarisk oversigt over den gældende naturfredningslovs bestemmelser set i forhold til lovforslagets bestemmelser

Naturfredningslov	Lovforslag	Naturfredningslov	Lovforslag
§ 1	§ 1	§ 60 b	§ 71
§§ 2-4	-	§ 61	-
§ 5	§ 50	§ 62	§ 73
§ 6	-	§ 62 a	§ 73
§§ 7-7 a	§ 64	§ 62 a	§ 52
§§ 8-9	-	§ 63	(§ 28, stk. 1)
§ 10	§ 33	§§ 64-64 a	§ 66
§ 11	§ 35	§ 65	§ 76
§ 12	§ 36, stk. 1	§ 65 a	§ 70
§ 13	§ 33, stk. 2	§ 65 b	§ 63
§ 14, 15 og 17	§§ 36-37	§ 65 c	-
§ 16	§ 38	§ 66	§ 83
§ 18	§ 34	§ 66, stk. 4	§ 84
§ 19	§ 39	§ 66, stk. 5	§ 85
§ 20	§ 40	§ 67, stk. 1-3	§ 74
§ 21	§ 40	§ 67, stk. 4	§ 86
§ 22	§ 41	§ 68 ff	§§ 87 ff
§ 23	§ 48		
§ 24	§ 48		
§ 25	-		
§§ 26-29	§§ 42-44		
§ 30	§ 45		
§ 30, stk. 6	§ 82		
§ 31	§ 46		
§ 32	§ 47		
§ 33	-		
§§ 34-34 a	§ 49		
§ 35, stk. 3	§ 68, stk. 2		
§§ 35, stk. 1-2 og 36-41	-		
§ 42	§ 20		
§§ 43-43 b	§§ 3, 5, 32, 65 og 67		
§ 44	-		
§ 45	§§ 78-81		
§ 46	§§ 15 og 65		
§ 47	§§ 17 og 65		
§ 47 a	§§ 16 og 65		
§ 47 b	§§ 19 og 65		
§ 48	§§ 12, 13 og 65		
§ 49	§§ 14 og 65		
§ 50	§ 75		
§ 51	§§ 55 og 76		
§ 52	§ 12, stk. 5		
§ 53	§§ 13, 18 og 65		
§ 54	§§ 22, 27 og 28		
§ 55	§§ 23, 27 og 28		
§ 56	§§ 24, 27 og 28		
§ 57	§ 21		
§ 58	§§ 78-81		
§ 59	§ 30		
§ 60	§ 51		
§ 60 a	§ 29		